

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Ing. Eva Smetanová

**Úpadek řízené osoby a jeho „koncernové“
důsledky**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: prof. JUDr. Stanislava Černá, CSc.

Katedra: Obchodního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 7. 11. 2022

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 212 477 znaků včetně mezer.

diplomantka

V Praze dne 7. 11. 2022

Poděkování

Děkuji vedoucí mé práce prof. JUDr. Stanislavě Černé, CsC. za rady a připomínky, které vedly ke zpřesnění a zkvalitnění textu.

Obsah

Úvod.....	1
1. Vymezení základních pojmů.....	4
1.1. Obchodní korporace.....	4
1.1.1. Charakteristické znaky obchodní korporace.....	4
1.1.2. Právní samostatnost versus omezené ručení.....	5
1.1.3. Společnost jako střet zájmů společníků, manažerů a věřitelů.....	7
1.1.4. Loajalita a péče řádného hospodáře.....	9
1.2. Podnikatelská seskupení.....	10
1.2.1. Entity a enterprise přístup k podnikatelským seskupením.....	11
1.2.2. Prolomení majetkové samostatnosti společnosti.....	12
1.2.3. Cross-holding.....	14
1.2.4. Obecně k zákonné úpravě podnikatelských seskupení podle českého práva.....	16
1.2.4.1. Koncern.....	17
1.3. Úpadek obchodní korporace.....	18
1.3.1. Úpadek z ekonomického a právního hlediska.....	18
1.3.2. Důsledky úpadku pro obchodní korporaci.....	19
1.3.3. Účel a zásady insolvenčního práva.....	21
2. Odpovědnost řídicí osoby za úpadek osoby řízené.....	23
2.1. Formy uplatňování vlivu řídicí osoby na řízenou osobu, faktický a stínový vedoucí.....	24
2.2. Odpovědnost řídicí osoby za porušení péče řádného hospodáře.....	27
2.3. Důsledky úpadku řízené osoby v českém korporáčním právu.....	29
2.3.1. Povinnost nahradit újmu řízené osobě.....	29
2.3.2. Ručení řídicí osoby za nesplněné dluhy osoby řízené.....	31
2.3.3. Odpovědnost za prodlení s podáním insolvenčního návrhu.....	33
2.3.4. Odkup podílu mimostojícího společníka.....	36
2.4. Zneužití formy korporace.....	38
3. Insolvenční nástroje ochrany věřitelů řízené osoby.....	41
3.1. Osoba dlužníku blízká a osoba tvořící s dlužníkem koncern.....	41
3.1.1. Poodhrnování korporátního závoje v insolvenčních řízeních.....	43
3.2. Nástroje využívané v českém insolvenčním právu.....	45
3.2.1. Omezení hlasovacích práv.....	45
3.2.2. Omezení účasti ve věřitelských orgánech.....	46
3.2.3. Omezení v nabývání majetku náležejícího do majetkové podstaty.....	47
3.2.4. Odporovatelnost právních úkonů v insolvenčním řízení.....	48
3.2.4.1. Obecná východiska odporovatelnosti.....	48
3.2.4.2. Skutkové podstaty neúčinnosti podle insolvenčního zákona.....	50

3.2.4.3. Důsledky neúčinnosti pro řízení koncernu.....	53
3.3. Koordinace insolvenčních řízení v rámci skupiny.....	54
3.3.1. Koordinace insolvenčních řízení proti členům skupiny společností podle českého insolvenčního práva	55
3.3.2. Koordinace insolvenčních řízení proti členům skupiny společností podle evropského nařízení.....	56
3.4. Koncepty dalších nástrojů ochrany věřitelů v insolvenčním řízení.....	58
3.4.1. Subordinace.....	58
3.4.2. Substantivní konsolidace.....	62
Závěr.....	65
Seznam použitých zkratek	71
Seznam zdrojů	72
Abstrakt	79
Abstract	80

Úvod

Sdružování kapitálových společností do různorodých podnikatelských seskupení tvoří realitu současného ekonomického života, přičemž tento jev lze považovat za další stupeň v historickém vývoji organizace obchodní činnosti, neboť výhody rozproštění ekonomické činnosti mezi skupinu společností má za důsledek rozrůstání podnikatelských seskupení, která se tak stávají stále významnější formou podnikání. Čím dál větší část kapitálových společností organizuje svoji ekonomickou činnost skrze jimi řízené (dceřiné) společnosti, přičemž tato seskupení jsou řízena jako celek se snahou rozložit riziko v rámci seskupených společností a ku prospěchu celku. Důraz je pak kladen na celkovou prosperitu skupiny, prospěch jednotlivých řízených společností často stojí stranou. Tento způsob podnikání ovšem naráží na tradiční pojetí společnosti jako právně a majetkově samostatné entity a koncept omezeného ručení. Ačkoli mateřská společnost zasahuje do ekonomické činnosti dceřiných společností, majetková a právní samostatnost dceřiných společností a omezené ručení ji chrání před odpovědností. Z možnosti omezit svoji odpovědnost, ale zároveň využívat veškeré výhody podnikání ve skupině, pak může vyvěrat řada nespravedlností, a to zvláště v případě, kdy se některá společnost ze skupiny dostane do úpadku. Úpadek řízené osoby navíc nemusí být pouze následkem neúspěšných podnikatelských rozhodnutí nebo nepříznivých vnějších vlivů, ale může být chtěným výsledkem podnikatelské strategie seskupení. Obětí této podnikatelské strategie se pak mohou snadno stát věřitelé, na které může skupina přenést rizika a náklady svého podnikání.

V zahraničních právních rádech lze nalézt snahy o hledání konceptů, které by pomáhaly negativní jevy provázející právní a majetkovou samostatnost společnosti a omezené ručení korigovat, ale zároveň nezpůsobily nepřiměřené společenské náklady v podobě narušení právní jistoty nebo zneatraktivnění investičního prostředí. Stejně tak je tato problematika diskutována v rámci mezinárodních organizací jako UNCITRAL nebo Světová banka. Přestože skupiny společností boří zažitý koncept samostatných kapitálových společností, právo na tuto skutečnost reaguje se zpožděním a má stále tendenci vidět spíše jednotlivé společnosti jako samostatné jednotky než skupinu jako celek a obtížně pracuje s často nepřehlednými vztahy v rámci skupiny a odpovědností za závazky, které v rámci skupiny vznikají. Spletitost a nepřehlednost vztahů ve skupině přitom může vyústit až ve zneužití této struktury k nekalým účelům.

Ačkoli je v korporaci zainteresována řada aktérů, kteří skrze ni prosazují své zájmy, lze z hlediska řešeného tématu považovat za nejdůležitější její věřitele, kteří se v případě úpadku korporace stávají jejími ekonomickými vlastníky a přechází na ně právo rozhodovat o jejím dalším

osudu. Zároveň jsou to věřitelé, kteří na intenci mateřských společností omezit svoji odpovědnost a rozložit riziko doplácení.

Práce si proto klade za cíl popsat a analyzovat důsledky úpadku řízené osoby na ostatní členy koncernu s důrazem na řídicí osobu a možnosti věřitelů, které jim české korporální a insolvenční právo nabízí k ochraně jejich nároků vůči upadnuvší řízené osobě. Klíčovou otázkou této problematiky je rozsah odpovědnosti řídicí osoby za dluhy osoby řízené. V této souvislosti se zaměřím na analýzu institutu omezeného ručení a jeho funkčnost ve vztahu mezi řídicí a řízenou osobou. Na to pak navazuje další otázka týkající se možných způsobů, prostřednictvím nichž mohou věřitelé řízené osoby dosáhnout na majetek osoby řídicí, a využitelnost těchto konceptů, jejichž původ je především v angloamerické jurisdikci, v českém právním prostředí. Konečně je cílem této práce odpovědět na otázku, zda i současné české právo poskytuje věřitelům nástroje, které jim mohou pomoci vypořádat se s komplexností podnikatelských seskupení a dosáhnout na majetek řídicí osoby.

První kapitola představuje úvod do tématu, kde je pozornost zaměřena na tři základní pilíře – obchodní korporace, podnikatelská seskupení a úpadek, na kterých je pak stavěno v následujících kapitolách. V rámci vymezení obchodní korporace se důraz klade na její právní a majetkovou samostatnost a institut omezeného ručení jako stěžejní znaky obchodní korporace z hlediska řešeného tématu, neboť právě tyto principy bývají mezi jednotlivými členy seskupení upořádovány. Kapitola se taktéž dotýká zájmů jednotlivých aktérů, kteří jsou na obchodní korporaci zainteresováni a povinností osob, které mají za úkol korporaci spravovat. Další část této kapitoly je věnována entity a enterprise přístupu k podnikatelským seskupením a problematice cross-holdingu uvnitř podnikatelské skupiny, následně je stručně definován koncern jako vrcholná forma podnikatelského seskupení podle českého práva. Závěr první kapitoly pojednává o úpadku a jeho dopadech na obchodní korporaci, neboť stav úpadku obchodní korporace zásadně mění vztahy mezi jednotlivými zainteresovanými aktéry a pravidla hry nastoluje insolvenční právo, jehož účel a zásady jsou taktéž krátce rozebrány.

Následující kapitoly se pak již zabývají konkrétními důsledky provázejícími úpadek řízené osoby. Druhá kapitola řeší důsledky úpadku řízené osoby primárně z pohledu českého práva obchodních korporací, kdy ústředním tématem této kapitoly je odpovědnost řídicí osoby za úpadek osoby řízené, a tedy otázka, v jakých situacích může věřitel v případě úpadku řízené osoby požadovat po řídicí osobě kompenzaci za případnou újmu, která je mu v důsledku vlivu řídicí osoby na osobu řízenou způsobena. K tomu je potřeba nejprve vyjasnit postavení řídicí osoby vůči osobě řízené, tedy jakým způsobem a z jaké pozice vlastně svůj vliv na řízenou osobu uplatňuje, což se úzce dotýká institutu faktických a stínových vedoucích. Zároveň nelze opominout ani

mimoskupinové společnosti řízené osobou, jež může jednání řídicí osoby taktéž negativně zasáhnout. Závěr této kapitoly je pak věnován problematice zneužití obchodní korporace.

Poslední kapitola pak plně přechází do insolvenčního práva, kdy jsou nejprve popsány instituty zakotvené v českém insolvenčním zákoně, které se v případě úpadku řízené osoby aktivují. Následně jsou z hlediska jejich možného využití v rámci insolvenčního řízení vedeného podle české právní úpravy rozebrány další nástroje insolvenční ochrany věřitelů, konkrétně se jedná o subordinaci a substantivní konsolidaci, které se vyvíjejí především v americké jurisdikci. Závěr této kapitoly se pak krátce dotýká koordinace skupinové insolvence.

Až na poslední kapitolu týkající se koordinace skupinové insolvence, se práce věnuje úpadku jedné řízené osoby v rámci koncernu, nikoli tedy úpadku celého podnikatelského seskupení.

Práce čerpá hlavně ze zahraničních zdrojů, neboť v české literatuře není mnoho autorů, kteří by se danému tématu systematicky věnovali, zároveň vzhledem k relativně nedávné rekodifikaci českého korporálního práva není k dispozici ani příliš judikatury, která by poskytla výklad příslušných zákonných ustanovení. Metodou práce je nejprve roztřídění získaných poznatků do jednotlivých podtémat, prostřednictvím nichž jsou popsány stěžejní aspekty dané problematiky. Pomocí těchto poznatků jsou pak analyzovány a hodnoceny konkrétní ustanovení českého korporálního a insolvenčního práva a srovnávány s některými instituty majícími původ v angloamerické právní oblasti. V závěru práce jsou pak dílčí témata propojena a syntetizována.

Vzhledem k tomu, že v zahraniční literatuře je pro vztahy ve skupině často používám pojem mateřská a dceřiná společnost, využívá práce jak pojmy mateřská a dceřiná společnost, tak řídicí a řízená osoba, přičemž tyto pojmy zaměňuje, ačkoli podle zákonné definice tyto pojmy nemusí vždy splývat.

1. Vymezení základních pojmů

Před samotným zkoumáním důsledků úpadku řízení osoby, čemuž bude následně věnována stěžejní část této práce, považuji za účelné předem blíže vymežit klíčové pojmy, se kterými je zde operováno, přičemž důraz bude kladen především na jejich rozbor z hlediska řešené problematiky.

1.1. Obchodní korporace

Obchodní korporace jsou v platném českém právu primárně zakotveny v ZOK, přičemž obecnou úpravu dopadající na obchodní korporace nalezneme v ObčZ, a to konkrétně v dílu tři druhé hlavy tohoto zákona upravujícím právnické osoby. Samotné korporace jsou pak vymezeny v druhém oddílu této části ObčZ. S odkazem na § 9 odst. 2 ObčZ ve spojení s § 3 odst. 1 ZOK lze dovodit subsidiární použití ObčZ k ZOK.

Ačkoli ZOK zná obchodní korporace ve formě družstev a obchodních společností, když obchodní společnosti dále rozděluje na osobní a kapitálové, jsou vzhledem k tématu a rozsahu práce uvažovány pouze kapitálové obchodní společnosti, dále označované také jako společnosti či (obchodní) korporace. Pro členy statutárního orgánu těchto společností je pak dále používáno taktéž označení manažeri či management.

1.1.1. Charakteristické znaky obchodní korporace

Historicky se vyvinulo mnoho koncepcí snažících se odpovědět na otázku, co je obchodní korporace a jaká je její povaha, přičemž teorie kapitálových obchodních společností rozlišuje v základu dva přístupy a to organizační model, považující korporaci za instituci vytvořenou zákonem, a kontraktariánský model, odkazující se na smluvní povahu korporace.¹ Česká úprava obchodních korporací se podle důvodové zprávy k ZOK kloní k druhému modelu, když za hlavní principy ZOK bere zásady soukromého práva, mezi nimiž vyzdvihuje princip smluvní svobody a princip rovnosti smluvních stran, a korporaci chápe jako soubor obligací či jako otevřenou strukturu na bázi obligace, případně koncepci společnosti přirovnává ke smlouvě s nejistým výsledkem.²

Samotné obchodní korporaci jsou pak připisovány různé atributy. Podle I. Pelikánové patří mezi charakteristické rysy obchodní korporace právní subjektivita, vlastní majetek, vlastní zájem, podle současné české právní úpravy nesvéprávnost a asociační povaha, když výše uvedeným se vyznačují všechny právnické osoby, pouze u obchodních korporací se pak jako další znak specificky

¹ HAVEL, Bohumil a Vlastimil PIHERA, ed. *Soukromé právo na cestě: eseje a jiné texty k jubileu Karla Eliáše*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-265-3. s. 77.

² Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 90/2012 Sb. o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), sněmovní tisk č. 363/0. s. 186, 195, 204. Dostupné na: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=363&CT1=0#prilohy>.

vyskytuje ještě účel spočívající v podnikání.³ Podle B. Havla obchodní korporaci charakterizuje právní subjektivita, omezené ručení, převoditelné podíly, centralizovaná a strukturovaná správa a stratifikované investorské vlastnictví.⁴ A. Rozehnal mezi vlastnosti obchodní korporace řadí právní subjektivitu, omezenou odpovědnost, převoditelnosti podílů, delegované řízení a vlastnictví podílů v korporaci společníky korporace.⁵ V zahraniční odborné literatuře například P. Mahoney jako základní znaky obchodní korporace vidí právní osobnost, převoditelné podíly, centralizovaný management a omezené ručení.⁶ H. Hansmann a R. Kraakman definují dva klíčové atributy korporace (firmy), kterou vidí jako nexus obligací, a to způsobilost právně jednat skrze ustanovený management a majetkovou samostatnost spočívající v tom, že korporace disponuje určitou sumou aktiv, sloužících výhradně k uspokojení věřitelů korporace, kteří tak mají v uspokojování svých nároků z majetku korporace přednost před osobními věřiteli vlastníků nebo manažerů korporace.⁷ W. Klein, C. Coffee a F. Partnoy korporaci definují jako soubor konkrétních pravidel pro uspořádání ekonomických subjektů. Mezi hlavní charakteristiky korporace řadí právní subjektivitu, rozptýlené vlastnictví, oddělení aktiv společnosti od aktiv vlastníků, omezené ručení, neomezené trvání korporace, převoditelnost podílů a závazků, centralizované řízení a oddělenost vlastnictví a kontroly.⁸

1.1.2. Právní samostatnost versus omezené ručení

Z výše uvedených charakteristik obchodní korporace lze vydělit dva základní znaky, které jsou v definicích jmenovaných autorů zmiňovány častěji než ostatní, a to právní samostatnost a omezené ručení. Tyto dva atributy jsou zároveň z hlediska důsledků úpadku řízené osoby významné, bude jim proto věnována následující podrobnější analýza.

H. Hansmann a R. Kraakman rozlišují dvě složky samostatnosti obchodní korporace. První z nich tvoří právní osobnost korporace, která mimo jiné umožňuje korporaci vlastnit určitou sumu aktiv, se kterou může svým jménem samostatně nakládat a jež je oddělena od osobních aktiv jejích vlastníků a manažerů. Druhá složka spočívá ve vyhrazení přednostního práva věřitelů k aktivům,

³ ČERNÁ, Stanislava, Ivana ŠTENGLOVÁ a Irena PELIKÁNOVÁ. *Právo obchodních korporací*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 9788074787355. s. 57.

⁴ HAVEL, Bohumil. *Obchodní korporace ve světle proměn: variace na neuzavřené téma správy obchodních korporací*. Praha: Auditorium, 2010. Téma (Auditorium). ISBN 9788087284117. s. 47.

⁵ ROZEHNAL, Aleš. *Teorie korporátního práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s r.o., 2018. Monografie (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 9788073807238. s. 15.

⁶ PAUL, G., Mahoney. Contract or Concession? An Essay on the History of Corporate Law. *Georgia Law Review*. Winter 2000, 34(2), 873-894 [cit. 2022-01-18]. s. 876. Dostupné z: <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/geolr34&i=893>.

⁷ HANSMANN, Henry a Reinier KRAAKMAN. The Essential Role of Organizational Law. *Yale Law Journal*. 2000, 5.12.2000, 110(3), 387-440. s. 392-393 [cit. 2022-01-18]. Dostupné z: https://www.yalelawjournal.org/pdf/386_hxm176pg.pdf.

⁸ KLEIN, William A., John C. COFFEE JR. a Frank PARTNOY. *Business Organization and Finance: Legal and Economic Principles*. 11th edition. New York: Foundation Press, 2010. ISBN 978-1-59941-449-2. s. 106-110.

jež byla založením obchodní korporace rozdělena na aktiva náležející korporaci a na osobní aktiva členů korporace, přičemž toto přednostní právo věřitelů se projevuje ve dvou podobách. První forma (autory označovaná jako „*affirmative asset partitioning*“) chrání nároky věřitelů korporace, před osobními věřiteli členů korporace, neboť jim dává právo uspokojit své nároky z aktiv korporace přednostně před osobními věřiteli členů. Druhou formou (autory označovanou jako „*defensive asset partitioning*“) jsou naopak chráněni osobní věřitelé členů korporace, resp. osobní majetek členů korporace, před věřiteli korporace, neboť tito nemohou své nároky vůči korporaci z tohoto osobního majetku uspokojovat. Tato druhá forma tedy představuje omezené ručení členů korporace za závazky společnosti.⁹

Přestože omezené ručení bývá často řazeno mezi charakteristické znaky korporace, svou povahou lze tuto vlastnost připisovat spíše investici.¹⁰ Historicky lze totiž vysledovat, že se omezené ručení vyvinulo jako ochrana jednotlivce investujícího do podnikání, neboť umožnilo jeho zapojení do podnikatelských aktivit, které vyžadovaly kapitálovou angažovanost převyšující jeho finanční možnosti. Omezené ručení tak těmto jednotlivcům zajišťovalo, že maximálně riskují ztrátu ve výši své investice.¹¹

Omezené ručení investorům přináší řadu výhod, mezi které lze zařadit snížení monitorovacích nákladů, když jim za existence omezeného ručení postačí sledovat pouze ekonomickou situaci společnosti, přičemž nepotřebují mít informace o majetku a závazcích ostatních investorů. Omezené ručení také umožňuje přesunout část monitorovacích nákladů z vlastníků (investorů) přímo na věřitele společnosti, neboť za situace, kdy věřitelé mohou počítat s uspokojením svých pohledávek pouze z majetku společnosti, nikoli z majetku jejích vlastníků, jsou motivováni k pečlivému sledování výsledků společnosti a chování jejích manažerů. Omezené ručení dále usnadňuje kolektivní rozhodování ohledně společnosti a snižuje tak jeho náklady, když pomáhá sjednocovat ekonomické zájmy jednotlivých investorů. Investoři díky omezenému ručení čelí poměrně stejným ziskům a ztrátám a při jejich rozhodování nehraje významnou roli jejich finanční situace či averze k riziku. Omezené ručení tak usnadňuje převoditelnost podílů v obchodních korporacích, neboť díky tomuto institutu není hodnota podílu v korporaci závislá na hodnotě osobního majetku investora. Konečně pak omezení ručení umožňuje sdílení rizika jak mezi věřiteli a investory, tak mezi investory navzájem, kdy za existence omezeného ručení si

⁹ HANSMANN, Henry a Reinier KRAAKMAN. The Essential Role of Organizational Law. *Yale Law Journal*. 2000, 5.12.2000, 110(3), 387-440. s. 393-394 [cit. 2022-01-18]. Dostupné z: https://www.yalelawjournal.org/pdf/386_hxm176pg.pdf.

¹⁰ EASTERBROOK, Frank H. a Daniel R. FISCHER. *The economic structure of corporate law*. Cambridge. 1st paperback edition: Harvard University Press, 1996. ISBN 0-674-23539-8. s. 11.

¹¹ LANDERS, Jonathan M. A Unified Approach to Parent, Subsidiary, and Affiliate Questions in Bankruptcy. *The University of Chicago Law Review*. 1975, 42(4). s. 617-618 [cit. 2022-01-18]. Dostupné z: <https://chicagounbound.uchicago.edu/uclev/vol42/iss4/2/>.

investor sám skrze výši své investice do společnosti určuje, jak velkému riziku ztráty se hodlá vystavit¹², čímž přesunuje část svého rizika na třetí strany, například právě na věřitele. Tato poslední vlastnost omezeného ručení přináší mateřským společnostem možnost řídit a rozložit riziko v případě rizikových aktivit, kdy si mateřská společnost může za účelem provozování těchto rizikových aktivit zřídit k tomu určenou dceřinou společnost a ochránit tak samu sebe před ztrátou. V případě úspěchu se může mateřská společnost těšit ze zisku, v případě ztráty dceřiná společnost vyhlásí úpadek a mateřská společnost si založí jinou dceřinou společnost, přes kterou bude ve svých aktivitách pokračovat. Míru rizika, kterou mateřská společnost podstoupí, si pak díky omezenému ručení sama určí právě prostřednictvím výše své investice do dceřiné společnosti. Skutečnost, že omezené ručení nabízí možnost přesunout část rizika na jiný subjekt, může být zdrojem nežádoucích společenských nákladů souvisejících s morálním hazardem, neboť díky omezenému ručení, které zvyšuje pravděpodobnost, že korporace nebude disponovat dostatkem aktiv k uspokojení svých věřitelů, může dojít k situaci, kdy vlastníci sklídí veškeré zisky, zatímco náklady zaplatí věřitelé.¹³ Na druhou stranu mohou věřitelé tyto nepříznivé dopady omezeného ručení eliminovat prostřednictvím vyšší úrokové míry, kterou lze také chápat jako cenu za využití omezeného ručení.¹⁴

Z vývoje institutu omezeného ručení lze však usuzovat, že tento neměl nikdy sloužit jako ochrana mateřské společnosti před odpovědností za dluhy její dcery. V prvopočátcích byly korporace zamýšleny jako nástroj ke sdružení jednotlivců do kolektivního orgánu, který je schopen samostatně jednat bez ohledu na své členy. Korporacím pak nebylo až do počátku 19. století umožněno vlastnit podíl v jiné korporaci, přičemž motivací ke změně tohoto přístupu nebyla snaha o dosažení omezeného ručení, ale touha vlastnit podíl v jiné korporaci, často konkurenční, za účelem vlastní expanze.¹⁵

1.1.3. Společnost jako střet zájmů společníků, manažerů a věřitelů

Obchodní korporaci spoluutváří řada aktérů, z nichž vlastníky korporace (společníky), manažery a věřitele lze označit za ty stěžejní.¹⁶ Z hlediska kapitálové struktury společnosti náleží

¹² HANSMANN, Henry a Reinier KRAAKMAN. The Essential Role of Organizational Law. *Yale Law Journal*. 2000, 5.12.2000, 110(3), 387-440. s. 423-426 [cit. 2022-01-18]. Dostupné z: https://www.yalelawjournal.org/pdf/386_hxm176pg.pdf.

¹³ EASTERBROOK, Frank H. a Daniel R. FISCHER. *The economic structure of corporate law*. Cambridge. 1st paperback edition: Harvard University Press, 1996. ISBN 0-674-23539-8. s. 49-50, 56-57.

¹⁴ POSNER, Richard A. The Rights of Creditors of Affiliated Corporations. *43 University of Chicago Law Review* 499 (1975) [online]. 1975, 1975(43), 499-526 [cit. 2022-01-18]. Dostupné z: https://chicagounbound.uchicago.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2856&context=journal_articles. s. 503.

¹⁵ LANDERS, Jonathan M. A Unified Approach to Parent, Subsidiary, and Affiliate Questions in Bankruptcy. *The University of Chicago Law Review*. 1975, 42(4). s.618-619 [cit. 2022-01-18]. Dostupné na: <https://chicagounbound.uchicago.edu/uclrev/vol42/iss4/2/>.

¹⁶ KLEIN, William A., John C. COFFEE JR. a Frank PARTNOY. *Business Organization and Finance: Legal and Economic Principles*. 11th edition. New York: Foundation Press, 2010. ISBN 978-1-59941-449-2. s. 1.

společníkům reziduální nároky, což znamená, že tito až jako poslední v řadě obdrží z majetku společnosti to, co zbude po vyplacení fixních nároků věřitelů¹⁷ představovaných pevnou částkou jistiny a příslušenství¹⁸. Jednotlivé nároky přitom úzce souvisí s mírou podstupovaného rizika, když zjednodušeně lze říci, že těm, kteří podstupují riziko, náleží reziduální nároky, k fixním nárokům jsou oprávněni ti, kteří se riziku nevystavují.¹⁹ Společníci tedy na rozdíl od věřitelů čelí vyššímu riziku ztráty, s čímž ovšem taktéž souvisí možnost vyššího zisku.²⁰ V jejich zájmu tedy je, aby společnost dosahovala co nejvyššího možného zisku, neboť vyšší zisk přispěje k snadnějšímu splacení fixních nároků, a tudíž zvýšení nároků reziduálních.²¹ Pokud pak společnost dlouhodobě dosahuje vyšší míry zisku, projeví se to taktéž ve vyšší hodnotě jejich účasti na společnosti.²² Vyšší míra rizika, kterou společníci jako vlastníci reziduálních nároků podstupují, je pak přirozeně vede k tomu, že oproti věřitelům s fixními nároky chtějí mít kontrolu nad společností, což ve většině případů znamená možnost vybírat řídicí pracovníky a činit zásadní rozhodnutí týkající se společnosti.²³

V ideálním případě jsou jednotlivé kategorie představující společníky, věřitele a manažery striktně oddělené, tedy zatímco společníkům náleží celý reziduální nárok a s ním související plná kontrola nad společností, manažeři mají oproti společnosti fixní nárok v podobě jejich odměny a zároveň podléhají jejich kontrole, v realitě nemusí být tyto hranice takto jednoznačné. I manažeři mohou být nositeli reziduálního nároku, kdy se část jejich odměny může odvíjet od zisku společnosti, přičemž společníci na ně mohou delegovat i některé rozhodovací pravomoci, stejně tak se mohou dostat k reziduálním nárokům i ostatní věřitelé společnosti, kteří se taktéž kromě uspokojení svých fixních nároků mohou dohodnout na nějaké formě profitování ze zisku společnosti a vlivu na její chod.²⁴

Samotnou společnost lze pak také chápat jako proces, ve kterém se střetávají zájmy jednotlivých výše uvedených aktérů, a nejenom jich, přičemž všichni zainteresovaní účastníci se snaží z tohoto procesu ve svém vlastním zájmu vytěžit co nejvíce, tedy nahlíženo touto optikou, nelze společnost vnímat pouze jako klasický abstraktní koncept, ve kterém jednotlivci jako

¹⁷ EASTERBROOK, Frank H. a Daniel R. FISCHER. *The economic structure of corporate law*. Cambridge. 1st paperback edition: Harvard University Press, 1996. ISBN 0-674-23539-8. s. 11.

¹⁸ KLEIN, William A., John C. COFFEE JR. a Frank PARTNOY. *Business Organization and Finance: Legal and Economic Principles*. 11th edition. New York: Foundation Press, 2010. ISBN 978-1-59941-449-2. s. 8.

¹⁹ EASTERBROOK, Frank H. a Daniel R. FISCHER. *The economic structure of corporate law*. Cambridge. 1st paperback edition: Harvard University Press, 1996. ISBN 0-674-23539-8. s. 36.

²⁰ KLEIN, William A., John C. COFFEE JR. a Frank PARTNOY. *Business Organization and Finance: Legal and Economic Principles*. 11th edition. New York: Foundation Press, 2010. ISBN 978-1-59941-449-2. s. 1.

²¹ RICHTER, Tomáš. *Insolvenční právo*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017. ISBN 978-80-7552-444-7. s. 39.

²² EASTERBROOK, Frank H. a Daniel R. FISCHER. *The economic structure of corporate law*. Cambridge. 1st paperback edition: Harvard University Press, 1996. ISBN 0-674-23539-8. s. 36.

²³ KLEIN, William A., John C. COFFEE JR. a Frank PARTNOY. *Business Organization and Finance: Legal and Economic Principles*. 11th edition. New York: Foundation Press, 2010. ISBN 978-1-59941-449-2. s. 45.

²⁴ Tamtéž. s. 2.

společníci či manažeři usilují o maximalizaci zisku společnosti, přičemž úkolem manažerů je jednat v co nejlepším zájmu společnosti. Naopak pojetí společnosti jako procesu, ve kterém jak společníci, tak manažeři a věřitelé, sledují maximalizaci svého vlastního zisku, daleko více odpovídá ekonomické realitě.²⁵

Otázkou pak zůstává, co je zájmem samotné korporace. Přestože se v korporaci střetávají zájmy výše uvedených osob, nelze zájem korporace limitovat pouze na jakýsi odraz jejich zájmů. Korporaci je potřeba chápat v širších celospolečenských souvislostech a vnímat i její sociální rozměr, tudíž kromě dosahování zisku by měla korporace sledovat i celospolečenský rozvoj a udržitelnost. B. Havel pak podstavu možného zájmu korporace spatřuje „*v rovnováze mezi zájmy společníků a věřitelů, vč. zaměstnanců, při nutném zohledňování sociálních konotací existence korporace ve vnějším světě*“.²⁶

1.1.4. Loajalita a péče řádného hospodáře

Setkávají-li se v korporaci zájmy řady aktérů, je důležité stanovit nároky na osoby, které mají spravovat samotnou korporaci, a tedy nezávisle prosazovat její zájem, který ovšem může být problém konkrétně vymezit.²⁷ Každý člen voleného orgánu je povinen jednat s péčí řádného hospodáře, čímž se rozumí jednat s nezbytnou loajalitou a s potřebnými znalostmi a pečlivostí, což je zakotveno v § 159 odst. 1 ObčZ.²⁸ Pečlivost a potřebné znalosti pak blíže specifikuje § 51 odst. 1 ZOK jako jednání, které je informované a v obhajitelném zájmu obchodní korporace, podstatný je tudíž proces rozhodování, nikoli výsledek.²⁹ Ovšem ani informované jednání v obhajitelném zájmu korporace nebude souladné s péčí řádného hospodáře, pokud nebude činěno s nezbytnou loajalitou.³⁰ Pokud se tedy někdo zhostí funkce ve voleném orgánu společnosti, měl by vykazovat potřebné znalosti a schopnosti, které lze od osoby v tomto postavení obvykle předpokládat, přitom je potřeba těmito znalostmi a schopnostmi disponovat již při uvedení do funkce a dále pak po celou dobu jejího trvání. Člen voleného orgánu tudíž od vzniku své funkce odpovídá za řádný výkon svých povinností, přičemž pokud tomuto nedostojí, má povinnost nahradit škodu.³¹ V případě, že k uhrazení škody ze strany člena voleného orgánu nedojde, zakládá mu zákon ručení

²⁵ KLEIN, William A., John C. COFFEE JR. a Frank PARTNOY. *Business Organization and Finance: Legal and Economic Principles*. 11th edition. New York: Foundation Press, 2010. ISBN 978-1-59941-449-2. s. 44.

²⁶ HAVEL, Bohumil. *Obchodní korporace ve světle proměn: variace na neuzavřené téma správy obchodních korporací*. Praha: Auditorium, 2010. Téma (Auditorium). ISBN 9788087284117. s. 47.

²⁷ HAVEL, Bohumil. *Povinnost jednat s péčí řádného hospodáře (podle nového soukromého práva)*. Bulletin KDP ČR [online]. 2014, 2014(1), 25-27 [cit. 2022-05-21]. s. 26-27. Dostupné z: <https://www.kdpcr.cz/bulletin/2014>.

²⁸ § 159 odst. 1 ObčZ.

²⁹ § 51 odst. 1 ZOK.

³⁰ BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Komentář ke zákonu o obchodních korporacích*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. ISBN 9788073804510. s. 343.

³¹ HAVEL, Bohumil. *Povinnost jednat s péčí řádného hospodáře (podle nového soukromého práva)*. Bulletin KDP ČR [online]. 2014, 2014(1), 25-27 [cit. 2022-05-21]. s. 26-27. Dostupné z: <https://www.kdpcr.cz/bulletin/2014>.

věřiteli korporace za její dluh v rozsahu, v jakém škodu nenahradil, pokud se věřitel plnění na korporaci nemůže domoci.³²

Nedílnou složkou péče řádného hospodáře je loajalita, kterou lze charakterizovat jako povinnost věrnosti zájmům právnické osoby³³, člen voleného orgánu by tedy měl při rozhodování upřednostnit zájmy společnosti před zájmy svými či zájmy třetích osob³⁴, přičemž komu mají být ti, co korporaci spravují loajální, závisí nejen na ekonomickém stavu korporace a způsobu jejího financování, ale také na skutečnosti, zda se jedná o nezávislou společnost, či zda je podrobena jednotnému řízení v rámci koncernu. Stojí-li činnost korporace na závazcích vůči věřitelům, mělo by vedení společnosti usilovat o to, aby byly tyto závazky řádně uspokojovány, a tudíž se přesouvá loajalita statutárního orgánu více na stranu věřitelů.³⁵

Loajalitu členů voleného orgánu jako součást péče řádného hospodáře nelze zaměňovat s loajalitou společníků ke korporaci, neboť těm, na rozdíl od členů volených orgánů, zákon povinnost péče řádného hospodáře neukládá.³⁶ Zákon od členů korporace vyžaduje toliko čestné chování a zachovávání vnitřního řádu korporace.³⁷ Společníci se totiž nacházejí v jiném postavení než členové volených orgánů, neboť vůči korporaci jednájí z titulu svého vlastnického práva. Ke korporaci jsou tak společníci vázáni smlouvou představovanou samotnou korporací, a tedy jejím obsahem a účelem, a za případné porušení této smlouvy pak mohou být hnáni k odpovědnosti.³⁸

1.2. Podnikatelská seskupení

Podnikatelské seskupení lze z ekonomického hlediska chápat jako skupinu přidružených společností, či skupinu, kde jedna společnost (mateřská) kontroluje jinou společnost ať už prostřednictvím držby podílu v dceřiné společnosti nebo kontrolou managementu. Mezi hlavní výhody podnikatelského seskupení patří rozložení rizika, z čehož následně celá skupina profituje, přičemž jedním z prostředků, jak rozložit riziko, je využití úpravy omezeného ručení. Podnikatelská seskupení mohou být provázána na různém základě, ať už je to skrze vlastnickou strukturu, smluvní vztahy, management, ekonomickou podporu, případně různé kombinace výše uvedeného, ale z právního hlediska jsou jednotlivé společnosti v seskupení nahlíženy jako nezávislé jednotky,

³² § 159 odst. 3 ObčZ.

³³ ČECH, Petr a Petr ŠUK. *Právo obchodních společností: v praxi a pro praxi (nejen soudní)*. Vydání I. Praha: Ivana Hexnerová - BOVA POLYGON, 2016. ISBN 9788072731770. s. 158.

³⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 12. 2018, sp. zn. 27 ICdo 62/2017.

³⁵ HAVEL, Bohumil. *Povinnost jednat s péčí řádného hospodáře (podle nového soukromého práva)*. Bulletin KDP ČR [online]. 2014, 2014(1), 25-27 [cit. 2022-05-21]. s. 26-27. Dostupné z: <https://www.kdpcr.cz/bulletin/2014>.

³⁶ ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL Bohumil. § 51 [Pravidlo podnikatelského úsudku a pokyny nejvyššího orgánu]. In: ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil, CILEČEK, Filip, KUHN, Petr, ŠUK, Petr. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, str. 165, marg. č. 5. Dostupné v Systému Beck-online.

³⁷ § 212 odst. 1 ObčZ.

³⁸ HAVEL, Bohumil. *Obchodní korporace ve světle proměn: variace na neuzavřené téma správy obchodních korporací*. Praha: Auditorium, 2010. Téma (Auditorium). ISBN 9788087284117. s. 158-159.

čímž dochází k nesouladu mezi právní úpravou a ekonomickou realitou. Vzhledem ke skutečnosti, že zájmem podnikatelského seskupení je maximalizace zisku celého seskupení, může docházet k přelévání zdrojů a rizika mezi jednotlivými členy seskupení, což znesnadňuje pozici věřitelů, kteří za této situace obtížně zhodnotí, v jaké finanční kondici se jednotliví členové seskupení nacházejí. Věřitelé dceřiných společností přitom nemohou spoléhat ani na odpovědnost managementu, když právo zpravidla upravuje odpovědnost managementu vůči vlastní společnosti, nikoli vůči ostatním dceřiným společnostem, které mohou být jeho rozhodnutím nepříznivě ovlivněny.³⁹

Zatímco cílem investora ve společnosti, která není součástí žádného ekonomického seskupení, je získat co největší možnou návratnost svých investic odpovídající riziku, které hodlá podstoupit, pro investora mateřské společnosti není ziskovost jedné z dceřiných společností podstatná, neboť mu jde především o ziskovost celého seskupení jako celku. Pro investora mateřské společnosti pak může být v některých případech výhodnější, když je činnost jedné z dceřiných společností záměrně ztrátová, např. z důvodu daňové optimalizace, neboť právě tato skutečnost vede k lepším hospodářským výsledkům celku a zvyšuje tak návratnost jeho investice.⁴⁰ V rámci podnikatelského seskupení tak často dochází k odčerpávání nebo mísení aktiv mezi společnostmi, případně profitování jedné společnosti na úkor jiné, což může být z ekonomického hlediska výhodné a opodstatněné. S dceřinými společnostmi pak bývá nakládáno s cílem maximalizovat ziskový potenciál celku, tudíž ve skutečnosti nedochází k oddělení dceřiných společností od mateřské společnosti. Představa, že každá jednotlivá společnost bude získávat zisk pouze pro sebe a sama se spravovat, je tak v rámci podnikatelského seskupení většinou spíše iluzorní.⁴¹

1.2.1. Entity a enterprise přístup k podnikatelským seskupením

Při zacházení s podnikatelskými seskupeními se skloňují dva přístupy. První z nich, označovaný jako „*entity approach*“, zachází tradičně s jednotlivými členy podnikatelského seskupení jako se samostatnými oddělenými jednotkami odpovídajícími pouze za své vlastní závazky a jejich manažery zodpovídajícími se pouze této jednotce, kterou řídí. Druhý přístup, tzv. „*enterprise approach*“, naopak pohlíží na podnikatelské seskupení jako na celek, vnímá tedy podnikatelské seskupení jako funkční ekonomickou jednotku se společnými právy a povinnostmi, což daleko více

³⁹ FINCH, Vanessa a David MILMAN. *Corporate Insolvency Law: Perspectives and Principles*. 3rd edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2017. ISBN 978-1-107-62955-4. s. 496-498.

⁴⁰ LANDERS, Jonathan M. A Unified Approach to Parent, Subsidiary, and Affiliate Questions in Bankruptcy. *The University of Chicago Law Review*. 1975, 42(4). s. 591 [cit. 2022-01-18]. Dostupné z: <https://chicagounbound.uchicago.edu/uclrev/vol42/iss4/2/>.

⁴¹ Tamtéž. s. 604.

odpovídá výše nastíněné ekonomické realitě podnikatelských seskupení.⁴² Vzhledem k tomu, že organizace podnikatelské činnosti a s tím související i organizace společností prochází neustálým vývojem, kdy v současné době přebírají v ekonomice dominanci různé formy podnikatelských seskupení dosahující enormních rozměrů a vyznačující se složitou mnohavrstevnou strukturou s tendencí k dalšímu růstu, stává se entity přístup nevyhovujícím a čím dál více nabývá na významu enterprise přístup, neboť právě enterprise přístup odráží skutečnost, že je podnikatelská činnost provozována prostřednictvím vzájemně propojených a propletených subjektů řízených mateřskou společností. Americká judikatura nejčastěji volí enterprise přístup v případech excesivního řízení zabraňujícího podřízené entitě o sobě jakkoli významněji rozhodovat, někdy je zároveň vyžadováno, aby mezi spřízněnými společnostmi byla úzká ekonomická provázanost. Enterprise přístupu také nahrává situace, kdy společnosti využívají společné jméno, logo nebo marketingovou strategii, dále se spíše enterprise přístup prosadí v případě finanční závislosti podřízené entity na mateřské společnosti, kdy podřízená společnost nemá možnost nezávislého získávání kapitálu, nebo administrativní závislosti, kdy podřízená entita v některých oblastech (například právní, daňové, výzkumu a vývoje apod.) zcela spoléhá na podporu mateřské společnosti, neboť příslušnými vlastními odděleními vůbec nedisponuje, případně pokud se zaměstnanci více identifikují jako zaměstnanci skupiny než té konkrétní společnosti a jsou k této identifikaci motivováni skrze různé zaměstnanecké benefity. Přestože enterprise přístup pružněji reaguje na proměnu ekonomického života obchodních společností, nelze říci, že by měl postupně vytlačit tradiční entity přístup. Naopak oba přístupy mají v právu obchodních společností své místo, přičemž entity přístup lze vnímat jako základní koncept, zatímco enterprise přístup přináší řešení v situacích, kdy je za účelem ochrany třetích stran potřeba odhlédnout od tradičního entity uspořádání.⁴³

1.2.2. Prolomení majetkové samostatnosti společnosti

Omezené ručení na jednu stranu přináší společníkům výhodu možnosti limitovat výši své investice do společnosti a tím tak řídit rozsah případné ztráty, na druhou stranu ovšem vystavuje věřitele společnosti riziku, že společnost nebude disponovat dostatečným množstvím aktiv k uspokojení jejich nároků. Omezené ručení tak otevírá prostor pro morální hazard společníků,

⁴² MEVORACH, Irit. The role of enterprise principles in shaping management duties at times of crisis. *European Business Organization Law Review* [online]. 2013, 14(4), 471-496 [cit. 2022-01-18]. s. 2, 7, 8. Dostupné z: doi:10.1017/s1566752912001279, <https://nottingham-repository.worktribe.com/output/1000660/the-role-of-enterprise-principles-in-shaping-management-duties-at-times-of-crisis>.

⁴³ BLUMBERG, Phillip I. The Transformation of Modern Corporation Law: The Law of Corporate Groups. *Connecticut Law Review* [online]. 2005, 2005(37/3), 605-617 [cit. 2022-04-26]. s. 609-611. Dostupné z: https://opencommons.uconn.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=&httpsredir=1&article=1191&context=law_papers.

kdy tito, zaštitěni omezeným ručením, mohou prostřednictvím společnosti podnikat rizikové aktivity, přičemž v případě úspěchu budou z těchto rizikových aktivit profitovat, v případě neúspěchu ovšem náklady těchto rizikových aktivit ponесou věřitelé, na jejichž uhrazení nemusí mít společnost vzhledem k omezenému ručení dostatek prostředků.⁴⁴ Jedním ze způsobů, jak najít rovnováhu mezi přínosy omezeného ručení a jeho náklady a zabránit tak nespravedlivému přesunu rizika od společníků na věřitele je prolomení majetkové samostatnosti společnosti. V anglosaském právním prostředí se proto vyvinula soudní doktrína propíchnutí korporátního závoje, jejímž účelem je právě korigovat princip majetkové oddělenosti společnosti od jejich společníků a omezeného ručení v případech, kdy by trvání na zachování majetkové samostatnosti společnosti nebylo vůči věřitelům spravedlivé.⁴⁵ Americké soudy tak o propíchnutí korporátního závoje nejčastěji uvažují v situacích, kdy společnost nedodržuje předpisy související s její činností, aktiva společníků a společnosti, respektive mateřské a dceřiné společnosti, jsou natolik smísena, že nelze hovořit o jejich majetkové samostatnosti nebo je vedení mateřské a dceřiné společnosti propojené, či je společnost jinak vadně organizovaná, dále kdy dochází k zacházení se společností jako s pouhou schránkou bez zaměstnanců a majetku nebo k vyvádění majetku ze společnosti. Dalším důvodem pro propíchnutí korporátního závoje bývá podkapitalizace společnosti, kdy společnost záměrně nemá dostatek prostředků na uhrazení běžných závazků vznikajících při její činnosti, k čemuž nejčastěji dochází soustavným odčerpáváním zisků ze společnosti nebo řízením dceřiné společnosti mateřskou společností takovým způsobem, že je dceřiné společnosti odepřeno dosahovat takového zisku, jakého by dosahovala, pokud by podnikala nezávisle. Důvodem k propíchnutí korporátního závoje může být i snaha využít omezené ručení k eliminaci odpovědnosti rozkouskováním podnikání do řady oddělených společností vlastněných jediným subjektem.⁴⁶

S doktrínou propíchnutí korporátního závoje se pojí úvahy ohledně samotné povahy obchodní korporace, tedy zda má korporace svoji samostatnou osobnost, či zda se jedná o pouhý nástroj pro organizaci obchodní činnosti.⁴⁷ V této souvislosti se zároveň nabízí otázka jejího vztahu k výše popsanému enterprise přístupu, neboť okolnosti, za kterých soudy obvykle přistupují k propíchnutí korporátního závoje, jsou obdobné, jako důvody pro zaujetí enterprise přístupu.

⁴⁴ EASTERBROOK, Frank H. a Daniel R. FISCHER. *The economic structure of corporate law*. Cambridge. 1st paperback edition: Harvard University Press, 1996. ISBN 0-674-23539-8. s. 49-50.

⁴⁵ ČERNÁ, Stanislava. Lze prolomit hranice majetkové samostatnosti obchodní společnosti? In: PAUKNEROVÁ, Monika a Michal TOMÁŠEK. *Nové jery v právu na počátku 21. století*. Praha: Karolinum, 2009. ISBN 9788024616872. s. 29.

⁴⁶ KLEIN, William A., John C. COFFEE JR. a Frank PARTNOY. *Business Organization and Finance: Legal and Economic Principles*. 11th edition. New York: Foundation Press, 2010. ISBN 978-1-59941-449-2. s. 148.

⁴⁷ EASTERBROOK, Frank H. a Daniel R. FISCHER. *The economic structure of corporate law*. Cambridge. 1st paperback edition: Harvard University Press, 1996. ISBN 0-674-23539-8. s. 55.

Doktrína propíchnutí korporátního závoje ze své povahy vychází z entity přístupu a slouží jako mimořádné řešení v případech, kdy dochází k očividnému zneužití formy společnosti. Ekonomická činnost ovšem není organizována pouze prostřednictvím společností, ve kterých lze detekovat vzájemné vztahy mezi mateřskými a dceřinými společnostmi, v tomto ohledu se tak doktrína propíchnutí korporátního závoje jeví jako limitovaná pouze na část spektra, které obchodní právo řeší. Společné podnikání s určitou mírou závislosti či propojenosti lze přitom najít i mimo klasickou strukturu společností. Příkladem může být vztah francízánta a francízora, kde francízánt podniká pod kontrolou francízora s využitím jeho jména a marketingové strategie.⁴⁸ Dalším příkladem by mohlo být tzv. tollingové financování, které spočívá v tom, že tollingová společnost poskytne společnosti, která se často nachází v krizi, provozní kapitál za účelem financování její činnosti, výměnou pak obdrží vyprodukované statky, které následně prodá. Tollingová společnost se tak stává věřitelem odběratelů a dlužníkem dodavatelů. Titulem pro tollingové financování bývá zpracovatelská smlouva, přičemž tollingová společnost vyplácí společnosti za její činnost zpracovatelskou odměnu.⁴⁹ Enterprise přístup tak může být řešením i v situacích, kde o možnosti propíchnout korporátní závoj nelze z povahy věci uvažovat.

Co se týče aplikace doktríny propíchnutí korporátního závoje českými soudy, tak v literatuře bývá citováno rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2007, sp. zn. 29 Odo 387/2006, kde soud sice nepřistoupil k propíchnutí korporátního závoje, ale pouze ho poodhrnul⁵⁰, když pro danou věc považoval za významné uvážit, jakým způsobem jediný společník zasahoval do vedení společnosti a jaké motivace ho k tomu vedly⁵¹.

1.2.3. Cross-holding

Jedním ze způsobů, jak může mateřská společnost uplatňovat vliv v dceřině společnosti, jsou tak zvané dvojité, případně vícenásobné mandáty, tedy že člen statutárního orgánu vlivné osoby je současně členem statutárního orgánu osoby ovlivněné. České právo přitom umožňuje členství ve statutárním orgánu společnosti i právnickým osobám, mateřská společnost se tedy může stát přímo členem statutárního orgánu své dceřině společnosti.⁵²

⁴⁸ BLUMBERG, Phillip I. The Transformation of Modern Corporation Law: The Law of Corporate Groups. *Connecticut Law Review* [online]. 2005, 2005(37/3), 605-617 [cit. 2022-04-26]. s. 611, 613. Dostupné z: https://opencommons.uconn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1191&context=law_papers.

⁴⁹ SCHÖNFELD, Jaroslav. *Transformace a restrukturalizace podniku*. V Praze: C.H. Beck, 2018. Beckova edice ekonomie. ISBN 9788074006906. s. 165-166.

⁵⁰ LOKAJÍČEK, Jan. *Prolomení majetkové samostatnosti kapitálových společností*. V Praze: C.H. Beck, 2016. Beckova edice právní instituty. ISBN 9788074006036. s. 139 a PATĚK, Daniel. *K možnosti prolomení majetkové samostatnosti české společnosti s ručením omezeným*. In: PAUKNEROVÁ, Monika a Michal TOMÁŠEK. *Nové jery v právu na počátku 21. století*. Praha: Karolinum, 2009. ISBN 9788024616872. s. 53.

⁵¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2007, sp. zn. 29 Odo 387/2006.

⁵² ČERNÁ, Stanislava. Ovlivnění jako klíčový pojem českého koncernového práva. *Rekodifikace & praxe (Wolters Kluwer)*. 2014, 2014(1), 14-17. s. 14-17. Dostupné v systému ASPI.

Základní pravidlo, které členství právnické osoby ve voleném orgánu jiné právnické osoby zakotvuje, nalezneme v § 154 ObčZ, když tento v takovém případě právnické osobě ukládá, aby zmocnila fyzickou osobu, která ji bude v orgánu zastupovat, jinak právnickou osobu zastupuje člen jejího statutárního orgánu. Aby nedocházelo k nežádoucímu řetězení právnických osob ve statutárních orgánech společností, což by vedlo k obtížné dohledatelnosti fyzické osoby oprávněné za společnost jednat, či se v extrémním případě stala korporace svým vlastním zástupcem, obsahuje § 46 odst. 3 ZOK speciální pravidlo pro kapitálové obchodní společnosti, kdy taková společnost má povinnost zmocnit bez zbytečného odkladu jedinou fyzickou osobu, která splňuje požadavky a předpoklady pro výkon funkce stanovené zákonem pro samotného člena voleného orgánu, aby ji v orgánu zastupovala.⁵³ Na právnickou osobu zastávající funkci člena voleného orgánu se pak vztahují veškeré povinnosti, které jsou vyžadovány od člena příslušného orgánu, tedy i včetně povinnosti vykonávat funkci s péčí řádného hospodáře podle § 159 ObčZ a § 51 a násl. ZOK.⁵⁴ Pokud člen orgánu korporace tuto funkci zastává ve více společnostech, musí být vždy loajální k té společnosti, za kterou v té konkrétní věci jedná, zároveň nesmí ale jednat ani v rozporu se zájmy ostatních společností, ve kterých vykonává funkci. Pokud takové jednání bude zároveň pro jednu společnost výhodné, ale pro jinou poškozující, bude se podle judikatury toto jednání posuzovat na základě principu proporcionality.⁵⁵

Pokud zástupce právnické osoby způsobí obchodní korporaci újmu, má povinnost ji nahradit, a to společně a nerozdílně s právnickou osobou, kterou zastupuje.⁵⁶

Účast právnické osoby ve voleném orgánu jiné korporace je vnímána jako značně kontroverzní, neboť zvyšuje netransparentnost korporací a taktéž zvyšuje riziko zneužití korporace k nekalým účelům, proto řada zahraničních právních úprav přistupuje k této možnosti opatrně, či toto vůbec neumožňuje.⁵⁷ Prostřednictvím řetězení korporací ve statutárních orgánech může také dojít k vytváření složitých korporátních struktur, jejichž jediným účelem je upevňování kontroly nad celou skupinou a cílené oslabení investorů stojících mimo skupinu.⁵⁸ Mateřská společnost navíc

⁵³ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 33/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění zákona č. 458/2016 Sb., a další související zákony, sněmovní tisk č. 207/0. s. 116. Dostupné na: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=8&ct=207&ct1=0>.

⁵⁴ LASÁK, Jan. *Zákon o obchodních korporacích: komentář*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2021. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 9788075988812. Komentář k § 46. Dostupné v Systému ASPI.

⁵⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 12. 2018, sp. zn. 27 ICdo 62/2017.

⁵⁶ § 46 odst. 4 ZOK.

⁵⁷ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 33/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění zákona č. 458/2016 Sb., a další související zákony, sněmovní tisk č. 207/0. s. 116-117. Dostupné na: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=8&ct=207&ct1=0>.

⁵⁸ HADDEN, Tom. The Regulation of Corporate Groups in Australia. *UNSW Law Journal*. 1992, 15(1), 61-85. s. 71. Dostupné z: <http://classic.austlii.edu.au/au/journals/UNSWLawJl/1992/4.pdf>.

takto může rozšířit svoji kontrolu a vliv v dceřiné společnosti, aniž by se k tomu potřebovala v dceřiné společnosti významněji kapitálově angažovat.⁵⁹

Pokud mateřská společnost nevyužije přímo možnosti stát se členem statutárního orgánu, může svůj vliv uplatňovat i jako společník dceřiné společnosti, neboť z této pozice má pravomoc rozhodovat o personálním obsazení orgánů společnosti, a tedy prostřednictvím nominování a odvolávání členů orgánů společnosti prosazovat svůj vliv.⁶⁰ Podle statistik OECD jsou právnické osoby dokonce obecně významnými vlastníky, kdy například ve Francii má 43 % korporací ve vlastnické struktuře jinou korporaci jako největšího vlastníka.⁶¹ V komplikované struktuře podnikatelských seskupení pak může být těžko rozeznatelné, kdo je skutečným ekonomickým vlastníkem korporace.⁶²

Mateřské společnosti taktéž využívají k prosazování svého vlivu v dceřiných společnostech svých zaměstnanců, které dosazují do statutárních orgánů dceřiných společností, kdy jedinou náplní takového zaměstnance je právě výkon funkce člena statutárního orgánu v dceřiné společnosti.⁶³

1.2.4. Obecně k zákonné úpravě podnikatelských seskupení podle českého práva

Současná česká úprava podnikatelských seskupení je soustředěna především v ustanoveních § 71 až § 91 ZOK, přičemž tato ustanovení jsou také základem českého koncernového práva. Zákon, aniž by nějak samotné podnikatelské seskupení definoval, rozlišuje tři stupně podnikatelských seskupení – ovlivnění jako nejnižší stupeň, dále ovládání a pak koncern jako stupeň nejvyšší.⁶⁴ Sporná je povaha ovlivnění jako stupně podnikatelského seskupení, když například S. Černá nepovažuje ovlivnění za typ podnikatelského seskupení, ale pouze jako prostředek ovládání, prostřednictvím něhož vykonává ovládající osoba svůj vliv.⁶⁵ Na druhou stranu vlivná osoba nemusí být vždy nutně zároveň i ovládající nebo řídicí osobou, tudíž i ovlivnění jako samostatná skutková podstata může v praxi najít své opodstatnění.⁶⁶ Každopádně ovlivnění

⁵⁹ FINCH, Vanessa a David MILMAN. *Corporate Insolvency Law: Perspectives and Principles*. 3rd edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2017. ISBN 978-1-107-62955-4. s. 498.

⁶⁰ ČERNÁ, Stanislava. Ovlivnění jako klíčový pojem českého koncernového práva. *Rekodifikace & praxe (Wolters Kluwer)*. 2014, 2014(1), 14-17. s. 14-17. Dostupné v systému ASPI.

⁶¹ OECD. *Duties and Responsibilities of Boards in Company Groups* [online]. Paris: OECD Publishing, 2020 [cit. 2022-08-17]. Figure 1.1. Corporations as the largest shareholders. Dostupné z: https://www.oecd-ilibrary.org/sites/859ec8fe-en/1/3/1/index.html?itemId=/content/publication/859ec8fe-en&_csp_=4b849e35212422a5d4105067181d1034&itemIGO=oecd&itemContentType=book

⁶² LASÁK, Jan a Bohumil HAVEL. *Kompendium korporačního práva*. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 9788074000188. s. 36.

⁶³ FLOREŠ, Martin. Výkon funkce člena orgánu dceřiné společnosti zaměstnancem mateřské společnosti. *Obchodněprávní revue*. 2019, 2019(7-8), 186-193.s.193. Dostupné v Systému Beck-onlína.

⁶⁴ HAVEL, Bohumil. § 71 [Ovlivnění]. In: ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil, CILEČEK, Filip, KUHN, Petr, ŠUK, Petr. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 238, marg. č. 1.

⁶⁵ ČERNÁ, Stanislava. Ovlivnění jako klíčový pojem českého koncernového práva. *Rekodifikace & praxe (Wolters Kluwer)*. 2014, 2014(1), 14-17. s. 14-17. Dostupné v systému ASPI.

⁶⁶ LASÁK, Jan. *Zákon o obchodních korporacích: komentář*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2021. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 9788075988812. Komentář k § 71. Dostupné v Systému ASPI.

tvoří základní prvek českého koncernového práva, přičemž podle § 71 odst. 1 ZOK ovlivnění znamená takové použití vlivu, které rozhodujícím a významným způsobem ovlivní chování obchodní korporace. Prvek ovlivnění se přitom uplatní jak v rámci ovládnutí, tak i v rámci koncernu, neboť i řídicí osoba v rámci jednotného řízení uplatňuje svůj vliv na řízenou osobu.⁶⁷

Zákon pak chrání korporaci před takovým vlivem, jehož následkem vznikne korporaci újma tím, že tomu, kdo korporaci k její újmě ovlivní, stanovuje povinnost tuto újmu nahradit⁶⁸, a dále pak zakládá ručení vlivné společnosti za dluhy, které ovlivněná osoba nemůže v důsledku ovlivnění splnit⁶⁹, přičemž tyto důsledky pro společnost škodlivého ovlivnění nedopadají pouze na osoby, které ovlivnily společnost v rámci podnikatelského seskupení, ale uplatní se i v případě škodlivého vlivu na společnost, která podniká nezávisle. Zároveň je toto pravidlo využitelné i v případě koncernu, pokud nejsou splněny podmínky pro využití zvláštního režimu podle § 72 ZOK.⁷⁰

1.2.4.1. Koncern

Koncern představuje vrcholnou formu podnikatelského seskupení vertikálního typu, kdy je v tomto seskupení podnikatelská činnost jednotlivých členů seskupení řízena, či koordinována, ve společném zájmu seskupení, přičemž jednotlivým členům seskupení zůstává zachována jejich majetková a právní samostatnost.⁷¹

Česká úprava koncernu je založena na tzv. konceptu Rozenblum, který vychází z rozhodnutí francouzského Kasačního soudu ve věci Marca Rozenbluma ze dne 4. února 1985, čím se řadí mezi ty koncernově vstřícnější, neboť stanovuje podmínky, za jakých lze v rámci koncernu uplatňovat při jednotném řízení koncernový zájem, který nutně nemusí být vždy v souladu se zájmy jednotlivých členů koncernu. Zároveň ovšem české koncernové právo přijalo i některé instituty především z německého práva, čímž došlo k jisté modifikaci původní koncepce Rozenblum.⁷²

Charakteristickým znakem koncernu je jednotné řízení, kdy podle § 79 odst. 1 ZOK tvoří koncern tzv. řídicí osoba společně s jednou nebo více tzv. řízených osob, přičemž řízené osoby podléhají jednotnému řízení řídicí osoby. Jednotné řízení je pak specifikováno v § 79 odst. 2 ZOK jako vliv řídicí osoby uplatňovaný na řízené osoby za účelem „*dlouhodobého prosazování koncernových zájmů v rámci jednotné politiky koncernu koordinací a koncepční řízení alespoň jedné z významných složek nebo*

⁶⁷ ČERNÁ, Stanislava. Ovlivnění jako klíčový pojem českého koncernového práva. *Rekodifikace a praxe (Wolters Kluwer)*. 2014, 2014(1), 14-17. s. 14-17. Dostupné v systému ASPI.

⁶⁸ § 71 odst. 1 ZOK.

⁶⁹ § 71 odst. 3 ZOK.

⁷⁰ ČERNÁ, Stanislava. Ovlivnění jako klíčový pojem českého koncernového práva. *Rekodifikace a praxe (Wolters Kluwer)*. 2014, 2014(1), 14-17. s. 14-17. Dostupné v systému ASPI.

⁷¹ ČERNÁ, Stanislava, Ivana ŠTENGLOVÁ a Irena PELIKÁNOVÁ. *Právo obchodních korporací*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2021. ISBN 9788075989918. s. 233.

⁷² ČECH, Petr a Petr ŠUK. *Právo obchodních společností: v praxi a pro praxi (nejen soudní)*. Vydání I. Praha: Ivana Hexnerová - BOVA POLYGON, 2016. ISBN 9788072731770. s. 187.

*činností v rámci podnikání koncernu*⁷³. Vzhledem k tomu, že řídicí osoba prosazuje vůči řízeným osobám přímo či nepřímo rozhodující vliv s cílem vytvořit z jednotlivých řízených osob ekonomický celek, je jednotné řízení postaveno na vztahu ovládnutí mezi řídicí a řízenou osobou, řídicí osoba je tedy vždy také ovládnutí osobou, což je zakotveno v § 74 odst. 3 ZOK. Přestože koncern utváří ekonomicky jednotný celek, nemá sám o sobě právní osobnost, jednotlivé řízené osoby si tedy i v rámci koncernu zachovávají svoji právní a majetkovou samostatnost.⁷³

Kromě jednotného řízení je dalším důležitým předpokladem pro existenci koncernu koncernový zájem, který stojí nad zájmy jednotlivých členů koncernu včetně řídicí osoby. V duchu tohoto koncernového zájmu pak musí být v rámci koncernu dlouhodobě a systematicky řízena alespoň jedna oblast představující stěžejní část podnikání koncernu (např. finanční toky).⁷⁴

Výhodou koncernu je možnost využít tzv. koncernového privilegia, tedy mírnějšího režimu pro uhrazení újmy, která řízené osobě vznikla v zájmu koncernu.⁷⁵ V rámci koncernového privilegia je možné takovouto újmu vyrovnat v přiměřené době přiměřeným protiplněním nebo jinými prokazatelnými výhodami plynoucími z členství v koncernu, přičemž není potřeba, aby tuto újmu uhradila přímo řídicí osoba, ale je možné ji zahladit v rámci koncernu, újma tedy může být kompenzována i jiným členem koncernu. Pokud chce skupina profitovat z koncernového privilegia, musí existenci koncernu veřejně deklarovat uveřejněním koncernové deklarace, která tak představuje formální předpoklad pro uznání koncernu.⁷⁶

1.3. Úpadek obchodní korporace

Posledním důležitým pojmem z hlediska řešeného tématu je úpadek korporace, neboť tento ekonomický stav má zásadní dopad na vztahy mezi osobami zainteresovanými na korporaci a způsob jeho řešení determinuje další fungování korporace.

1.3.1. Úpadek z ekonomického a právního hlediska

Úpadkem lze rozumět takovou ekonomickou situaci korporace, kdy tato není schopna dosahovat dostatečného zisku a peněžních toků pro pokrytí svých splatných závazků, a tedy se nachází v platební neschopnosti, nebo její závazky převyšují její majetek, což svědčí o jejím předlužení. Ať už se jedná o úpadek ve formě platební neschopnosti či předlužení, oba vypovídají

⁷³ ČERNÁ, Stanislava. *O koncernu, koncernovém řízení a vyrovnání újmy*. Obchodněprávní revue. 2014, 2014(2), 33-41. s. 33. Dostupné v systému Beck-online.

⁷⁴ ČECH, Petr a Petr ŠUK. *Právo obchodních společností: v praxi a pro praxi (nejen soudní)*. Vydání I. Praha: Ivana Hexnerová - BOVA POLYGON, 2016. ISBN 9788072731770. s. 223.

⁷⁵ § 72 odst. 2 ZOK.

⁷⁶ ČECH, Petr a Petr ŠUK. *Právo obchodních společností: v praxi a pro praxi (nejen soudní)*. Vydání I. Praha: Ivana Hexnerová - BOVA POLYGON, 2016. ISBN 9788072731770. s. 224.

o ekonomickém stavu korporace, který nemusí být vždy nutně deklarován soudem.⁷⁷ Například z výzkumu uskutečněného skupinou Výzkum insolvence na Vysoké škole ekonomické v Praze se podává, že ze vzorku zkoumaných 3 222 insolvenčních řízení podnikatelských subjektů jež proběhla nebo byla ukončena v období od roku 2008 do roku 2015, nedošlo ve 1472 případech ke zjištění úpadku, tedy v téměř polovině případů nebyl úpadek deklarován soudem. Úpadek v těchto případech ovšem nebyl zjištěn z důvodu, že by se podnikatelský subjekt v úpadku nenacházel, ale proto, že dlužník již neovládal žádný použitelný majetek, z kterého by se mohli věřitelé v rámci insolvenčního řízení uspokojovat, tudíž vedení insolvenčního řízení v těchto případech bylo bezpředmětné.⁷⁸ Lze tedy shrnout, že úpadek korporace představuje převážně ekonomický jev, jehož existence nezávisí na jeho formálním potvrzení ze strany insolvenčního soudu.

Z právního hlediska je úpadek vymezen v InsZ. Platební neschopnost je definována v § 3 odst. 1 InsZ jako stav, kdy má dlužník kumulativně více věřitelů, peněžité závazky po dobu delší 30 dnů po lhůtě splatnosti a tyto závazky není schopen plnit, přičemž podle § 3 odst. 2 InsZ není dlužník schopen plnit své peněžité závazky, jestliže zastavil platby podstatné části svých peněžitých závazků, nebo je neplní po dobu delší 3 měsíců po lhůtě splatnosti, nebo není možné dosáhnout uspokojení některé ze splatných peněžitých pohledávek vůči dlužníku výkonem rozhodnutí nebo exekucí, nebo nesplnil povinnost předložit seznamy uvedené v § 104 odst. 1 (seznam majetku, závazků, zaměstnanců a listiny dokládající úpadek nebo hrozící úpadek), kterou mu uložil insolvenční soud. V platební neschopnosti není dlužník, který dosahuje potřebné mezery krytí podle § 3 odst. 3 InsZ. Předlužení je pak formulováno v § 3 odst. 4 InsZ jako stav, kdy má dlužník více věřitelů a souhrn jeho závazků převyšuje hodnotu jeho majetku.

1.3.2. Důsledky úpadku pro obchodní korporaci

Úpadek představuje zásadní zásah do kapitálové struktury korporace, neboť v případě úpadku dochází k zániku reziduálního nároku společníků jako původních vlastníků korporace a práva spojená s reziduálními nároky, jako například právo rozhodovat o korporaci, přechází na držitele fixních nároků, tedy převážně na věřitele.⁷⁹ Jednotlivé charakteristické znaky korporace, tak jak jsou vyjmenovány výše, ustupují do pozadí a korporace se v podstatě stává pouze souborem majetku, který má sloužit k uspokojení věřitelů, kteří jsou jejími ekonomickými vlastníky

⁷⁷ SCHÖNFELD, Jaroslav. *Transformace a restrukturalizace podniku*. V Praze: C.H. Beck, 2018. Beckova edice ekonomie. ISBN 9788074006906. s. 199-200.

⁷⁸ SCHÖNFELD, Jaroslav a Petr ŠEVČÍK. Některá data o výzkumu skutečných výsledků insolvenčních řízení. In: SMRČKA, Luboš a Jindřich ŠPÍČKA. *Insolvence 2015: šedé zóny a selhání v insolvenční praxi: (projekt TA ČR TD020190) : 14.4.2015*. Praha: Vysoká škola ekonomická, 2015, s. 67-72. ISBN 9788024520889. Dostupné na: <http://vyzkuminsolvence.cz/data/files/2015-cnb/sbornik-2015-final.pdf>.

⁷⁹ RICHTER, Tomáš. *Insolvenční právo*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017. ISBN 978-80-7552-444-7. s. 88.

nastupujícími na místo původních právních vlastníků – společníků, významně se tak projevuje investorský prvek.⁸⁰

Proměna společnosti v masu majetku s sebou nese i změnu v jejích zájmech, tedy především v tom, komu má korporace sloužit. Pokud se totiž začíná schylovat k insolvenčnímu řízení, jsou zájmy společnosti stejné jako zájmy stávajících věřitelů, neboť v tuto chvíli již manažeři nespravují aktiva společníků ale věřitelů, tudíž na rozdíl od solventní společnosti, kde manažeři zaměřují svoji pozornost hlavně na zájem společníků, v případě insolvence by se měli být schopni přeorientovat na zájem věřitelů. Je ovšem otázkou, co je zájmem věřitelů, protože věřitelé společnosti jsou osoby s různými zájmy, které mohou být značně protichůdné, a nepředstavují tak homogenní skupinu.⁸¹ Problém společného zájmu věřitelů se o to více odhaluje při úpadku člena podnikatelského seskupení, kdy zájem skupinových věřitelů bude patrně jiný než zájem mimoskupinových věřitelů.

Povinnost dát přednost společnému zájmu věřitelů před zájmy vlastními i před zájmy jiných osob dlužníku s dispozičním oprávněním ukládá i insolvenční zákon a to buď od okamžiku rozhodnutí o úpadku, nebo v případě, kdy dlužník podal insolvenční návrh na sebe sám, tak již od okamžiku podání tohoto insolvenčního návrhu.⁸² K povinnostem managementu dlužníka v rámci insolvenčního řízení se vyjádřil Nejvyšší soud ve svém rozsudku ze dne 15. 10. 2010, sp. zn. 29 Cdo 1657/2009, když v poměrech společnosti s ručením omezeným a za účinnosti ZKV dovedl, že i po prohlášení konkursu na majetek společnosti nezaniká funkce jednatele, který je tak povinen ji nadále vykonávat s péčí řádného hospodáře včetně příslušné odpovědnosti v případě jejího porušení.⁸³ Ustanovení § 229 odst. 5 InsZ ovšem i na dlužníka, resp. jeho statutární orgán, přiměřeně vztahuje standardy ohledně povinnosti postupovat svědomitě a s odbornou péčí kladené na insolvenčního správce v § 36 a § 37 InsZ. Vzhledem k tomu, že povinnost odborné péče insolvenčního správce je povinností vyššího stupně než výkon funkce s péčí řádného hospodáře⁸⁴, měl by se s úpadkem společnosti také pojit vyšší standard péče, kterou je povinen management společnosti vynakládat, zároveň se k tomuto vyššímu standardu péče přidává povinnosti sledovat společný zájem věřitelů⁸⁵. Právě zájem věřitelů je důvodem pro zvýšení standardu péče v rámci insolvenčního řízení, neboť vzhledem k tomu, že úpadek mění kapitálovou strukturu korporace, statutární orgán již nejedná v insolvenčním řízení jako zástupce společníků podle ZOK, ale jako

⁸⁰ HAVEL, Bohumil. *Obchodní korporace ve světle proměn: variace na neuzavřené téma správy obchodních korporací*. Praha: Auditorium, 2010. Téma (Auditorium). ISBN 9788087284117. s. 62-63.

⁸¹ FINCH, Vanessa a David MILMAN. *Corporate Insolvency Law: Perspectives and Principles*. 3rd edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2017. ISBN 978-1-107-62955-4. s. 588-589.

⁸² § 229 odst. 5 InsZ ve spojení s § 36 odst. 1 InsZ.

⁸³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 10. 2010, sp. zn. 29 Cdo 1657/2009.

⁸⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 2. 2021, sp. zn. 29 ICdo 38/2019.

⁸⁵ ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL Bohumil. § 51 [Pravidlo podnikatelského úsudku a pokyny nejvyššího orgánu]. In: ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil, CILEČEK, Filip, KUHN, Petr, ŠUK, Petr. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, str. 164 marg. č. 2. Dostupné v Systému Beck-online.

zmocněnec věřitelů, má-li dispoziční oprávnění k majetku dlužníka. Insolvenční právo pak představuje vůči právu obchodních korporací zvláštní právní úpravu.⁸⁶

1.3.3. Účel a zásady insolvenčního práva

Insolvenční právo představuje nástroj, pomocí něhož by měla být uchráněna hodnota majetku dlužníka před věřiteli, kteří by v případě úpadku korporace usilovali o co nejrychlejší uspokojení právě své pohledávky bez ohledu jak na ostatní věřitele, tak na samotného dlužníka, čímž by ve výsledku mohlo dojít k ohrožení společného zájmu věřitelů na co nejvyšším uspokojení jejich pohledávek. Insolvenční právo tak nabízí způsob vypořádání práv a závazků týkajících se majetku dlužníka, které vznikly ještě před úpadkem, což by mělo být i v rámci insolvenčního práva v co největší možné míře reflektováno.⁸⁷

Insolvenční řízení, jako způsob kolektivního uspokojování pohledávek, s sebou nese jak pozměnění předinsolvenčních nároků jednotlivých účastníků, kdy tyto přestávají být záležitostmi mezi dlužníkem a věřitelem, ale stávají se z nich vícestranné vztahy mezi věřiteli dlužníka⁸⁸, tak konflikt zájmů mezi těmi, co v insolvenčním řízení hodlají uplatnit své nároky, přičemž s blížícím se úpadkem nabývá tento konflikt na intenzitě a zvyšuje se snaha jednotlivých věřitelů získat od dlužníka co nejvíce ze své pohledávky zpět na úkor ostatních věřitelů. Konflikt zájmů se ovšem nevyskytuje pouze na straně věřitelů, ale i na straně těch, co nějakým způsobem kontrolují, či ovlivňují rozhodování dlužníka, neboť tyto osoby s blížícím se úpadkem mohou mít tendence činit rozhodnutí, která jsou k jejich prospěchu, nikoli ku prospěchu věřitelů. Konflikt zájmů může taktéž provázet stanovení správného okamžiku, kdy má být insolvenční řízení zahájeno, neboť společníci, jako reziduální vlastníci, mohou mít zájem na tom, aby se zahájení insolvenčního řízení co nejvíce oddálilo, což může vést opět ke škodě věřitelů.⁸⁹ Aby se předešlo výše uvedeným negativním jevům, které úpadek korporace a případně následné insolvenční řízení provází, nabízí právo různé nástroje, kterými jim lze buď předcházet, či alespoň zmírnit jejich dopady. O těchto nástrojích bude blíže pojednáno v následujících kapitolách.

Podstatu samotného insolvenčního řízení vystihuje princip *pari passu*, podle kterého mají být zbývající aktiva dlužníka v rámci insolvenčního řízení rozdělena poměrně mezi nezajištěné

⁸⁶ RICHTER, Tomáš. *Insolvenční právo*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017. ISBN 978-80-7552-444-7. s. 180.

⁸⁷ JACKSON, Thomas H. Translating assets and liabilities to the bankruptcy forum. In: BHANDARI, Jagdeep S. a Lawrence A. WEISS. *Corporate bankruptcy: Economic and legal perspectives*. 1. New York: Cambridge University Press, s. 58-72. ISBN 13 978-0-521-45717-0. s. 58-59.

⁸⁸ RICHTER, Tomáš. *Insolvenční právo*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017. ISBN 978-80-7552-444-7. s. 183.

⁸⁹ JACKSON, Thomas H., SCOTT Robert E. On the nature of bankruptcy: An essay on bankruptcy sharing and the creditors' bargain. In: BHANDARI, Jagdeep S. a Lawrence A. WEISS. *Corporate bankruptcy: Economic and legal perspectives*. 1. New York: Cambridge University Press, s. 58-72. ISBN 13 978-0-521-45717-0. s. 150-151.

věřitele.⁹⁰ Insolvenční zákon pak tento princip promítá jednak v § 1 písm. a) InsZ, kde hovoří o tom, že by insolvenční řízení mělo vést „*ke co nejvyššímu a zásadně poměrnému uspokojení dlužníkůvých věřitelů*“, jednak se odráží v zásadách insolvenčního řízení, do kterých insolvenční zákon mimo jiné řadí povinnost vést insolvenční řízení tak, aby „*žádný z účastníků nebyl nespravedlivě poškozen nebo nedovoleně zvýhodněn a aby se dosáhlo rychleho, hospodárneho a co nejvyššího uspokojení věřitelů*“⁹¹, přičemž věřitelé, kteří mají podle insolvenčního zákona zásadně stejné nebo obdobné postavení, „*mají v insolvenčním řízení rovné možnosti*“⁹².

⁹⁰ FINCH, Vanessa a David MILMAN. *Corporate Insolvency Law: Perspectives and Principles*. 3rd edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2017. ISBN 978-1-107-62955-4. s. 511.

⁹¹ § 5 písm. a) InsZ.

⁹² § 5 písm. b) InsZ.

2. Odpovědnost řídicí osoby za úpadek osoby řízené

Jak bylo rozebráno výše, úpadek korporace představuje zásadní zásah do její vlastnické struktury, kdy se do popředí dostávají nároky věřitelů jako jejích ekonomických vlastníků. Věřitelé korporace, která se řadí do skupiny společností, přitom podstupují větší riziko než věřitelé společnosti, která podniká samostatně, neboť uvnitř skupiny lze snadněji přeměrovat investice do jiné společnosti, čímž může dojít k redukci majetku dostupného pro věřitele, některé společnosti začleněné do skupiny taktéž mohou být v rámci skupinové strategie omezeny v možnosti podnikat aktivity, ze kterých by jim plynul zisk. Dále je zde vyšší riziko smísení majetku, ke kterému u spřízněných společností dochází častěji než mezi samostatnou společností a jejími vlastníky. Důležitá je taktéž motivace vlastníků skupiny, kteří spíše sledují návratnost své investice do skupiny jako celku než ziskovost každé jednotlivé složky. Vše výše uvedené tak představuje pro věřitele společnosti podnikající jako součást skupiny ohrožení návratnosti jejich pohledávek.⁹³ Dokud je řízená osoba solventní, tak patrně jak řízená osoba, tak i její věřitelé z výše uvedených praktik těží, dostane-li se ovšem řízená osoba do ekonomických potíží, začne se postupně přesouvat riziko podnikání řízené osoby na věřitele, až nakonec v případě úpadku jsou to věřitelé, kteří díky omezenému ručení nesou veškeré riziko a náklady.⁹⁴ Je pak logické, že věřitelé hledají nástroje, jak toto své nevýhodné postavení zvrátit a přesunout riziko zpět na řídicí osobu. V následující kapitole tak budou nastíněny některé nástroje stojící mimo insolvenční právo, které se v případě úpadku řízené osoby věřitelům k ochraně jejich nároků nabízejí. Je nutné ovšem podotknout, že mezi korporacním a insolvenčním právem nevede ostrá hranice, někdy se obě úpravy přímo prolínají (například v případě odpovědnosti za nečasné podání insolvenčního návrhu nebo povinnosti podle § 66 odst. 1 ZOK navázané na rozhodnutí insolvenčního soudu), navíc pravidla, která tvoří insolvenční právo, nedopadají na společnost pouze v době krize, ale ovlivňují chování jejích manažerů i za dobré ekonomické situace⁹⁵. Pojmem mimoinsolvenční jsou tak pro účely této kapitoly myšleny instituty, které jsou primárně zakotveny v ZOK. S ohledem na provázanost s § 66 odst. 1 ZOK pak byla do této kapitoly zařazena i podkapitola věnující se odpovědnosti za prodlení při podání insolvenčního návrhu, přestože její úpravu najdeme v InsZ.

Zároveň vzhledem ke komplikovanosti vztahů v rámci podnikatelského seskupení může řídicí osoba vystupovat v řadě rolí, prostřednictvím nichž uplatňuje svůj vliv na řízenou osobu.

⁹³ LANDERS, Jonathan M. A Unified Approach to Parent, Subsidiary, and Affiliate Questions in Bankruptcy. *The University of Chicago Law Review*. 1975, 42(4), s. 8 a 9. Dostupné z: <https://chicagounbound.uchicago.edu/uclev/vol42/iss4/2/>.

⁹⁴ EASTERBROOK, Frank H. a Daniel R. FISCHER. *The economic structure of corporate law*. Cambridge. 1st paperback edition: Harvard University Press, 1996. ISBN 0-674-23539-8. s. 88.

⁹⁵ FINCH, Vanessa a David MILMAN. *Corporate Insolvency Law: Perspectives and Principles*. 3rd edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2017. ISBN 978-1-107-62955-4. s. 579.

Důsledky, které mohou vyplývat pro řídicí osobu z jejího jednání spočívajícího v prosazování vlivu na řízenou osobu, pak budou záviset právě na postavení, které řídicí osoba vůči řízené osobě zaujímá. První část této kapitoly se tedy zabývá právě variantami pozic, ve kterých se řídicí osoba může nacházet. Následně budou podrobněji rozebrány instituty českého korporálního práva sloužící především k ochraně věřitelů korporace a mimostojících společníků, poslední část pak bude věnována problematice zneužití formy korporace k prosazení zájmů podnikatelského seskupení.

2.1. Formy uplatňování vlivu řídicí osoby na řízenou osobu, faktický a stínový vedoucí

Vlivná nebo ovládající osoba, za které zákon řídicí osobu automaticky považuje⁹⁶, nemá obecně povinnost svůj vliv uplatňovat a do vedení ovládané společnosti zasahovat. Stejně tak ani řídicí osoba nemusí svému řízení podrobit každou složku podnikání řízené osoby, neboť ze zákonné definice jednotného řízení⁹⁷ postačí pouze koordinace a koncepční řízení jediné významné složky nebo činnosti v rámci podnikání koncernu.⁹⁸

Důležitým projevem jednotného řízení je ovšem možnost řídicí osoby dávat řízené osobě v zájmu koncernu pokyny týkající se obchodního vedení.⁹⁹ Pokud se pak řídicí osoba rozhodne nějaký takový pokyn řízené osobě udělit, je i ona povinna s péčí řádného hospodáře zvážit dopady tohoto pokynu na řízenou osobu. V tomto případě pak taktéž dojde k posunu povinnosti péče řádného hospodáře u volených orgánů řídicí osoby, a to především té složky spočívající v loajalitě, když bude potřeba sledovat i koncernový zájem.¹⁰⁰

Ve skutečnosti ale může být těžké takovýto pokyn jednoznačně detekovat, neboť ekonomickou realitou podnikatelských seskupení je vytváření složitých struktur, ve kterých mohou být pouze některé společnosti podřízeny jednotnému řízení, či zde může vedle sebe existovat několik koncernů zastřešených jednou řídicí osobou, taktéž se zde může vyskytovat personální propojení a propojení skrze majetkové účasti. V takto komplikované struktuře pak může být náročné rozeznat, které společnosti jsou pouze ovládány a kde již dochází k jednotnému řízení.¹⁰¹

Řešení tohoto problému může nabízet koncept faktických, respektive stínových vedoucích, který stojí na skutečném ekonomickém řízení, jež skupinu společností spojuje, přičemž formální

⁹⁶ § 74 odst. 3 ZOK.

⁹⁷ § 79 odst. 2 ZOK.

⁹⁸ ČERNÁ, Stanislava. Ještě k ručení vlivné a ovládající osoby za porušení povinnosti odvracet hrozící úpadek. *Obchodněprávní revue*. 2013, 2013(6), 169-171. Dostupné v Systému Beck-online.

⁹⁹ § 81 odst. 1 ZOK.

¹⁰⁰ ČERNÁ, Stanislava. Jaké standardy platí pro koncernové pokyny? A lze koncernového prospěchu dosáhnout porušením zákona či smlouvy?. *Obchodní právo (Wolters Kluwer)*. 2018, 2018(4), 126. Dostupné v Systému ASPI.

¹⁰¹ ČERNÁ, Stanislava. O variantách uspořádání podnikatelského seskupení. *CPVP. - Časopis pro právní vědu a praxi*. 2015, 2015(1), 14. Dostupné v Systému ASPI.

vztahy v rámci skupiny ponechává stranou.¹⁰² Faktického, resp. stínového vedoucího, definuje ustanovení § 62 odst. 1 ZOK jako osobu „*kteřá se fakticky nachází v postavení člena voleného orgánu, přestože jím není*“ a na tuto osobu vztahuje mimo jiné povinnost péče řádného hospodáře včetně následků porušení této povinnosti.¹⁰³ V literatuře nepanují jednotné názory na potřebu odlišení faktického od stínového vedoucího a aplikace § 62 ZOK na obě tyto varianty. Jeden z pohledů faktického a stínového vedoucího důsledně rozlišuje tak, že faktickým vedoucím označuje toho, kdo je fakticky v postavení člena statutárního orgánu, a stínovým vedoucím rozumí ovládající osobu, která dlouhodobě uplatňuje rozhodující vliv na členy statutárního orgánu, přitom § 62 ZOK vztahuje pouze na faktického vedoucího, zatímco stínového vedoucího podřazuje pod právní úpravu podnikatelských seskupení.¹⁰⁴ Druhý z pohledů také přináší definici faktického vedoucího („*osoba, která fakticky jedná jako člen statutárního orgánu, ačkoliv jím není*“) a stínového vedoucího („*osoby, které reálně rozhodují o záležitostech spadajících do působnosti statutárního orgánu, ačkoliv nejsou jeho členy, a jejich pokyny se členové statutárního orgánu fakticky řídí*“), oba vedoucí přitom považuje za ovládající osoby, které reálně uplatňují rozhodující vliv a v podstatě si přivlastňují působnost statutárního orgánu.¹⁰⁵ Jak na faktického tak na stínového vedoucího by se proto měla vztahovat jak úprava § 62 ZOK, potažmo pravidla týkající se členů volených orgánů společnosti, tak i úprava podnikatelských seskupení. Z působnosti § 62 ZOK pak lze vyloučit ty osoby, které na obchodní korporaci vyvinuly pouze jednorázový či krátkodobý vliv, případně osoby, které svůj vliv reálně neuplatňují. Konečně třetí pohled s odkazem na § 71 odst. 5 ZOK, který vylučuje použití úpravy ovlivnění na členy volených orgánů korporace, řadí oba typy vedoucích pouze pod § 62 ZOK, faktického a stínového vedoucího by tak nestíhaly sankce podle § 71 ZOK.¹⁰⁶

Různé názory lze nalézt také ohledně otázky, zda může být v pozici faktického, resp. stínového vedoucího, i řídící osoba. Na jednu stranu možnost uplatňovat vliv na činnost řízené osoby přiznává řídící osobě přímo zákon, tudíž se řídící osoba nemůže dostat do pozice faktického vedoucího, a proto řídící osoba podléhá pouze zákonné úpravě podnikatelských seskupení.¹⁰⁷ Na

¹⁰² COLLINS, Hugh. Ascription of Legal Responsibility to Groups in Complex Patterns of Economic Integration. *The Modern Law Review*. 1990, 53(6), 731–44. s. 741-742. Dostupné z: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/j.1468-2230.1990.tb01838.x>.

¹⁰³ § 62 odst. 1 ZOK.

¹⁰⁴ LASÁK, Jan. *Zákon o obchodních korporacích: komentář*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2021. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 9788075988812. Komentář k § 62. Dostupné v Systému ASPI.

¹⁰⁵ ŠUK, Petr. § 69 [Společné ustanovení]. In: ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil, CILEČEK, Filip, KUHN, Petr, ŠUK, Petr. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, str. 236, marg. č. 19 a 20. Dostupné v Systému Beck-online.

¹⁰⁶ ŠTENGLOVÁ, Ivana. § 62 [Faktický vedoucí]. In: ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil, CILEČEK, Filip, KUHN, Petr, ŠUK, Petr. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, str. 211, marg. č. 2. Dostupné v Systému Beck-online.

¹⁰⁷ ŠUK, Petr. § 69 [Společné ustanovení]. In: ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil, CILEČEK, Filip, KUHN, Petr, ŠUK, Petr. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, str. 236, marg. č. 23. Dostupné v Systému Beck-online.

druhou stranu jednotné řízení umožňuje řídící osobě snadněji figurovat jako statutární orgán řízené osoby, spíše se tedy dostane do pozice faktického vedoucího než osoba, která ovládá jinou osobu bez jednotného řízení. Do pozice faktického vedoucího se pak řídící osoba dostane zvláště v případě, kdy je její působení na řízenou osobu natolik intenzivní, že fakticky převezme činnost statutárního orgánu řízené osoby,¹⁰⁸ případně je sama tím, kdo podněcuje jednotlivé obchody, které se pak uskutečňují podle jejích pokynů.¹⁰⁹

Osobně se přikláním k druhému názoru, tedy že i na řízenou osobu lze pohlížet jako na faktického nebo stínového vedoucího. Zároveň se mi institut faktického (stínového) vedoucího jeví jako praktičtější nástroj pro ochranu věřitele před negativním vlivem řídící osoby, neboť z důvodu výše uvedené komplikovanosti koncernových struktur může být těžké odlišit, mezi kterými osobami je vztah jednotného řízení a případně které oblasti činnosti řízené osoby se toto jednotné řízení týká. V případě sporu ohledně titulu, z jakého příslušná osoba v konkrétním případě svůj vliv vyvíjela, tedy zda jsou splněny podmínky jednotného řízení v rámci koncernu, či zda je zde vztah pouze skrze ovládání či ovlivnění a zda je dána dostatečná intenzita vlivu, může být snadnější prokázat, jak se činnost dotyčné osoby jevila navenek, tedy zda osoba vystupovala jako statutární orgán jiné osoby, než rozplétat složitou a případně i neprůhlednou strukturu podnikatelského seskupení. Pokud se pak dotyčná osoba chová jako statutární orgán jiné společnosti, měly by ji stíhat i stejné důsledky, které zákon předepisuje pro řádný statutární orgán. Z tohoto důvodu by tedy osoba v pozici faktického (stínového) vedoucího měla být primárně podrobena všem povinnostem, které má vůči společnosti její statutární orgán se všemi důsledky jejich porušení, zároveň bych ale ani *a priori* nevyklučovala možnost odpovědnosti podle § 71 odst. 3 ZOK, neboť je podle mě třeba mít na paměti, že řídící osoba není pouze osobou, která si nějakým způsobem přivlastnila funkci statutárního orgánu řízené osoby, ale patrně se taktéž jedná o osobu tvořící obchodní politiku koncernu či se na její tvorbě alespoň podílející, a tudíž je potřeba posuzovat její jednání v těchto širších koncernových souvislostech. Zároveň by vyloučení aplikace § 71 odst. 3 ZOK na řídící osobu jako faktického (stínového) vedoucího mohlo vést ke zmírnění odpovědnosti řídící osoby.

Aplikaci institutu faktických (stínových) vedoucích i na řídící osobu považuji za vhodnou ještě z toho důvodu, že na rozdíl od odpovědnosti podle § 71 odst. 3 ZOK, které může být vykládáno i jako základ pro prolomení majetkové samostatnosti společnosti, se s konceptem faktických (stínových) vedoucích nepojí univerzální odpovědnost za dluhy řízené společnosti, ale postihuje

¹⁰⁸ ČERNÁ, Stanislava. Ještě k ručení vlivné a ovládající osoby za porušení povinnosti odvracet hrozící úpadek. *Obchodněprávní revue*. 2013, 2013(6), 169-171. Dostupné v Systému Beck-online.

¹⁰⁹ ČERNÁ, Stanislava. Jaké standardy platí pro koncernové pokyny? A lze koncernového prospěchu dosáhnout porušením zákona či smlouvy? *Obchodní právo (Wolters Kluwer)*. 2018, 2018(4), 126. Dostupné v Systému ASPI.

právě pouze případy, kdy je dceřiná společnost ze strany mateřské společnosti špatně řízena, resp. mateřská společnost v pozici faktického (stínového) vedoucího neplní řádně své povinnosti, které vůči společnosti jako statutární orgán má. Tento koncept tedy nezasahuje do samotné podstaty společnosti, ale řeší otázky skutečného ekonomického řízení a jeho kvality.¹¹⁰ Vzhledem k tomu, že doktrína propíchnutí korporátního závoje bývá i v jurisdikcích, kde je soudy používána, vnímána jako něco mimořádného, co umožňuje za úzce specifických okolností prolomit zažitý koncept majetkové samostatnosti a omezeného ručení, představuje odpovědnost dovozená z faktického řízení společnosti konformnější způsob, jak učinit řídicí osobu odpovědnou za porušení povinností vůči řízené osobě, aniž by se její majetková samostatnost a omezené ručení narušily.

2.2. Odpovědnost řídicí osoby za porušení péče řádného hospodáře

K otázce povinnosti péče řádného hospodáře řídicí osoby ve vztahu k osobě řízené lze úvodem konstatovat, že zde záleží na postavení, jaké řídicí osoba vůči řízené osobě zaujímá a jakým způsobem a jak intenzivně svůj vliv prosazuje. Pokud ovládající osoba není členem voleného orgánu, není povinností péče řádného hospodáře vzhledem k ovládané osobě vázána a dopadají na ni proto pouze obecné principy poctivého obchodního styku (§ 6 ObčZ).¹¹¹ Na řídicí osobu tudíž nedopadá povinnost péče řádného hospodáře bez dalšího a za všech okolností.

Vykonává-li řídicí osoba přímo funkci ve voleném orgánu řízené osoby, podléhá povinnosti vykonávat tuto funkci s péčí řádného hospodáře, neboť členovi voleného orgánu řízené osoby tuto povinnost stanovuje přímo § 81 odst. 2 ZOK. Na rozdíl od nezávislé společnosti, ve které má porušení péče řádného hospodáře za následek povinnost nahradit škodu, případně se zakládá zákonné ručení věřiteli společnosti v rozsahu, v jakém nebyla škoda uhrazena¹¹², nastupuje v případě koncernu možnost se odpovědnosti za porušení péče řádného hospodáře zprostit za předpokladu, že k újmě došlo v zájmu koncernu a tato bude rámci koncernu taktéž v přiměřené době a přiměřeným plněním vyrovnána.¹¹³ Obdrží-li tedy statutární orgán řízené osoby pokyn od řídicí osoby, má povinnost s péčí řádného hospodáře vyhodnotit výhodnost tohoto pokynu pro řízenou osobu a v případě jeho nevýhodnosti posoudit, zda naplňuje podmínky stanovené v § 72 odst. 1 a 2 ZOK.¹¹⁴

¹¹⁰ COLLINS, Hugh. Ascription of Legal Responsibility to Groups in Complex Patterns of Economic Integration. *The Modern Law Review*. 1990, 53(6), 731–44. s. 741-742. Dostupné z: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/j.1468-2230.1990.tb01838.x>.

¹¹¹ ČERNÁ, Stanislava. Ještě k ručení vlivné a ovládající osoby za porušení povinností odvracet hrozící úpadek. *Obchodněprávní revue*. 2013, 2013(6), 169-171. Dostupné v Systému Beck-online.

¹¹² § 159 odst. 3 ZOK.

¹¹³ § 81 odst. 2 ZOK ve spojení s § 71 odst. 1 a 2 ZOK.

¹¹⁴ ČERNÁ, Stanislava. Jaké standardy platí pro koncernové pokyny? A lze koncernového prospěchu dosáhnout porušením zákona či smlouvy?. *Obchodní právo (Wolters Kluwer)*. 2018, 2018(4), 126. Dostupné v Systému ASPI.

Jinak je tomu ovšem v případě úpadku řízené osoby, neboť zákon výslovně chrání věřitele řízené osoby tím, že v případně úpadku řízené osoby zapovídá § 72 odst. 3 ZOK mírnější režim vyrovnání újmy v koncernu podle § 72 odst. 1 a 2 ZOK.¹¹⁵ Vzhledem k tomu, že součástí péče řádného hospodáře je i činit vše pro to, aby k úpadku společnosti nedošlo¹¹⁶, může být úpadek řízené osoby důsledkem porušení povinnosti péče řádného hospodáře ze strany řídicí osoby.

Pokud se tedy řídicí osoba nachází v pozici faktického (stínového) vedoucího, či je přímo členem statutárního orgánu řízené osoby, a bude v této pozici jednat v rozporu s péčí řádného hospodáře, což bude mít za následek úpadek řízené osoby, bude odpovídat za škodu, kterou porušením péče řádného hospodáře způsobí podle § 159 odst. 3 ObčZ. Zároveň vzhledem k úpadku řízené osoby nebude mít možnost se této odpovědnosti zprostit podle § 72 odst. 1 a 2 ZOK. Spolu s řídicí osobou odpovídá za způsobenou škodu i fyzická osoba, která ji ve statutárním orgánu řízené osoby zastupuje (§ 46 odst. 4 ZOK).

Současně mám ale za to, že v případě, kdy řídicí osoba vystupuje jako faktický (stínový) vedoucí, měla by být v takovém případě podrobena i ručení podle § 71 odst. 3 ZOK. Důsledkem porušení povinnosti péče řádného hospodáře je povinnost nahradit škodu a případně ručit věřiteli za dluhy pouze v rozsahu neuhrazené škody, což považuji za mírnější dopad než ručení za splnění všech dluhů, které řízená osoba nemůže v důsledku jednání řídicí osoby splnit. Podle ustálené judikatury Nejvyššího soudu totiž neuhrazení dluhu, které nastane v důsledku porušení právních povinností při výkonu funkce, nepředstavuje škodu vzniklou společností.¹¹⁷ Pokud by řídicí osoba jako statutární orgán řízené osoby podléhala pouze odpovědnosti za porušení péče řádného hospodáře, mohlo by to řídicí osobu motivovat k tomu, aby si na sebe působnost statutárního orgánu řízené osoby atrahovala a vyhnula se tak odpovědnosti podle § 71 odst. 3 ZOK. Řídicí osoba by tak byla podněcována k tomu, aby do obchodního vedení řízené osoby zasahovala ve větším rozsahu, než by bylo pro prosazení koncernové politiky potřebné.

Kromě povinnosti nahradit škodu se s porušením péče řádného hospodáře pojí také převrácení důkazního břemene, kdy je na členovi voleného orgánu, aby prokázal, že jednal s péčí řádného hospodáře.¹¹⁸

Dalším možným následkem porušení péče řádného hospodáře je diskvalifikace z výkonu funkce člena statutárního orgánu. Pokud řídicí osoba zastává funkci statutárního orgánu řízené osoby, může ji úpadek řízené osoby až na 3 roky připravit o možnost tuto funkci nadále vykonávat

¹¹⁵ ČERNÁ, Stanislava. Jaké standardy platí pro koncernové pokyny? A lze koncernového prospěchu dosáhnout porušením zákona či smlouvy?. *Obchodní právo (Wolters Kluwer)*. 2018, 2018(4), 126. Dostupné v Systému ASPI.

¹¹⁶ HAVEL, Bohumil. Úpadková situace dlužníka a standardy péče jeho orgánů. *Bulletin advokacie*. 2017, 2017(6), s. 25-27. Dostupné v Systému Beck-online.

¹¹⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 11. 2014, sp. zn. 29 Cdo 3158/2013.

¹¹⁸ § 51 odst. 2 ZOK.

ve všech obchodních korporacích¹¹⁹, respektive až na 10 let, pokud ve výkonu funkce bude pokračovat i poté, co jít to bylo soudem zakázáno¹²⁰. Na základě § 69 odst. 2 ZOK se pravidla o vyloučení člena statutárního orgánu z funkce vztahují i na každou osobu, která se fakticky nachází v postavení člena statutárního orgánu. Nastanou-li tedy okolnosti, kdy lze řídicí osobu považovat za faktického či stínového vedoucího, bude diskvalifikace hrozit i řídicí osobě, která není přímo členem statutárního orgánu řízení osoby. Toto může být pro řídicí osobu poněkud rizikové v případě, kdy po rozhodnutí o vyloučení bude nadále vykonávat na řízenou osobu takový vliv, který by evokoval postavení faktického či stínového vedoucího. Pak by na řídicí osobu mohlo dopadnout zákonné ručení za nesplněné povinnosti řízené osoby podle § 65 ZOK, případně všech řízených osob, vůči kterým by přes zákaz v pozici faktického či stínového vedoucího vystupovala.

Diskvalifikace řídicí osoby navíc může narušit organizační strukturu koncernu, a to za situace, kdy řídicí osoba vykonává funkci člena statutárního orgánu v jiných korporacích z koncernu, neboť diskvalifikací jí může být výkon této funkce nadále znemožněn. Pokud pak bude na nový statutární orgán nadále vykonávat vliv prostřednictvím jednotného řízení, bude potřeba tento vliv udržet v takovém rozsahu, aby nepřerostl ve faktické vedení a nezaložil tak ručení podle § 65 ZOK.

Pokud je řídicí osoba i členem statutárního orgánu řízené osoby, může jí v případě úpadku řízené osoby také hrozit povinnost doplnit majetkovou podstatu řízené osoby podle § 66 odst. 1 písm. b) ZOK ve spojení s § 69 odst. 1 ZOK, a to v případě, kdy přispěla k úpadku korporace porušením svých povinností a bylo rozhodnuto o způsobu řešení úpadku řízené osoby konkursem. Stejně tak by tomu mohlo být v případě, pokud jednání řídicí osoby vůči řízené osobě evokovalo postavení faktického či stínového vedoucího. Za této situace, tedy pokud lze řídicí osobu považovat za faktického či stínového vedoucího, by ale věřitel mohl po řídicí osobě požadovat i ručení podle § 71 odst. 3 ZOK.

2.3. Důsledky úpadku řízené osoby v českém korporačním právu

2.3.1. Povinnost nahradit újmu řízené osobě

Přestože v rámci koncernu zákon umožňuje zvláštní režim pro vyrovnání újmy, bez významu nezůstává ani obecná úprava ovlivnění podle § 71 ZOK. Lze předpokládat, že ne každé ovlivnění v rámci koncernu naplní zvláštní podmínky podle § 72 ZOK, tedy nebude provedeno v zájmu koncernu, případně nedojde v rámci koncernu k vyrovnání újmy.¹²¹ Stejně tak nelze zvláštní režim

¹¹⁹ § 63 odst. 1 ZOK ve spojení s § 69 odst. 1.

¹²⁰ § 65 ZOK.

¹²¹ ČERNÁ, Stanislava. Ovlivnění jako klíčový pojem českého koncernového práva. *Rekodifikace & praxe (Wolters Kluwer)*. 2014, 2014(1), 14-17. s. 14-17. Dostupné v Systému ASPI.

podle § 72 ZOK využít, aniž by byla existence koncernu řádně deklarována na internetových stránkách jednotlivých členů koncernu podle § 79 odst. 3 ZOK.¹²²

Dalším případem, kdy na řídicí osobu může nastoupit režim podle § 71 ZOK, je úpadek řízené osoby, který nastane v důsledku vlivu řídicí osoby, neboť za těchto okolností zákon v § 72 odst. 3 ZOK možnost vyrovnání újmy v rámci koncernu zapovídá.¹²³ Důležitou podmínkou je ovšem existence příčinné souvislosti mezi vlivem řídicí osoby a úpadkem osoby řízené. Pokud tedy úpadek řízené osoby nikterak nesouvisel s jednáním řídicí osoby, zůstane nadále otevřena možnost kompenzovat vzniklou újmu v rámci koncernu, byť zde již nastoupí omezení daná insolvenčním právem.¹²⁴

Pokud tedy bude řídicí osoba působit k újmě řízené osoby mimo zájem koncernu, případně nesplní jiné zákonné podmínky pro vyrovnání újmy v rámci koncernu, nebo v důsledku jejího vlivu dojde k úpadku řízené osoby, bude mít povinnost tuto újmu nahradit podle § 71 odst. 1 ZOK, zároveň bude podle § 71 odst. 3 ZOK ručit věřitelům řízené osoby za závazky, které jim řízená osoba nebude moci v důsledku ovlivnění řídicí osobou splnit.¹²⁵

Povinnosti nahradit újmu podle § 71 odst. 1 ZOK se může řídicí osoba zprostit tím, že prokáže, že mohla při svém ovlivnění v dobré víře rozumně předpokládat, že jedná informovaně a v obhajitelném zájmu řízené osoby.¹²⁶ Na významu tak získává otázka zájmu obchodní korporace. Vzhledem k tomu, že toto ustanovení slouží primárně k ochraně samotné řízené osoby, nikoli jejích věřitelů, je při posuzování, zda jednání řídicí osoby sledovalo zájem řízené osoby, brát v úvahu především zájem jejích společníků.¹²⁷ V případě úpadku řízené osoby se pak bude především mimostojících společníků týkat možnost domáhat se újmy na svém podílu prostřednictvím § 213 ObčZ, alternativně požádat o odkup podílu podle § 89 ZOK.¹²⁸ Pokud nebude újma vyrovnána, mohou společníci, na místo postupu podle § 213 ObčZ, po řídicí osobě požadovat přímou

¹²² ČERNÁ, Stanislava. O koncernu, koncernovém řízení a vyrovnání újmy. *Obchodněprávní revue*. 2014, 2014(2), 33-41. s. 33. Dostupné v Systému Beck-online.

¹²³ DOLEŽIL, Tomáš. In: LASÁK, Jan. *Zákon o obchodních korporacích: komentář*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2021. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 9788075988812. Komentář k § 72. Dostupné v Systému ASPI.

¹²⁴ HAVEL, Bohumil. § 72 [Zproštění povinnosti hradit újmu]. In: ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil, CILEČEK, Filip, KUHN, Petr, ŠUK, Petr. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 250, marg. č. 17. Dostupné v Systému Beck-online.

¹²⁵ ČERNÁ, Stanislava. Ovlivnění jako klíčový pojem českého koncernového práva. *Rekodifikace a praxe (Wolters Kluwer)*. 2014, 2014(1), 14-17. s. 14-17. Dostupné v Systému ASPI.

¹²⁶ § 71 odst. 1 ZOK.

¹²⁷ HAVEL, Bohumil. § 71 [Ovlivnění]. In: ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil, CILEČEK, Filip, KUHN, Petr, ŠUK, Petr. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 245, marg. č. 40. Dostupné v Systému Beck-online.

¹²⁸ HAVEL, Bohumil. § 71 [Ovlivnění]. In: ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil, CILEČEK, Filip, KUHN, Petr, ŠUK, Petr. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 244, marg. č. 5. Dostupné v Systému Beck-online.

kompenzaci podle § 71 odst. 2 ZOK, případně opět požádat o odkup podílu podle § 89 ZOK.¹²⁹ K odkupu podílu mimostojícího společníka bude podrobněji pojednáno dále v kapitole 2.3.4.

2.3.2. Ručení řídící osoby za nesplněné dluhy osoby řízené

České právo obchodních společností neobsahuje žádnou úpravu, která by zakotvovala pravidlo, jež by s sebou explicitně neslo obdobné důsledky jako doktrína propichování korporátního závoje. Z důvodové zprávy k ZOK se ovšem podává, že v případě podnikatelských seskupení si zákonodárce uvědomoval potřebu ochrany věřitelů i samotné společnosti před poškozujícím jednáním vlivné osoby, a tak s odkazem na doktrínu propíchnutí korporátního závoje zavedl v § 71 odst. 3 ZOK ručení vlivné osoby za splnění dluhů, které má ovlivněná osoba vůči věřitelům a které nemůže v důsledku ovlivnění splnit. Ohledně přímého prolomení majetkové samostatnosti vlivné osoby pak zákonodárce v důvodové zprávě odkazuje na výklad deliktních pravidel občanského zákoníku.¹³⁰

Vzhledem k tomu, že se doktrína propichování korporátního závoje (piercing the corporate veil) postupně vyvinula na základě rozhodovací pravomoci anglosaských soudů, nejedná se o ucelený a jednoznačně definovaný koncept, ale spíše o soubor přístupů aplikovaných v konkrétních případech, propojený jednotným záměrem najít spravedlivé řešení v situacích, kdy se trvání na zachování majetkové samostatnosti společnosti a omezeném ručení nejvíce jako správné. Účelem piercingu je pak odhlédnout od majetkové samostatnosti a omezeného ručení a přesunout odpovědnost za dluhy společnosti na jiné osoby, které nějakou formou ovlivnily společnost k její újmě¹³¹, důsledkem tohoto postupu je tak možnost věřitelů požadovat uhrazení svých pohledávek přímo po těchto osobách.¹³²

Ustanovení § 71 odst. 3 ZOK na rozdíl od piercingu nepracuje s možností přímé kompenzace nesplněných závazků, ale zavádí ručení za splnění dluhů, což z hlediska účelu spočívajícího v zasáhnutí majetkové sféry osoby odlišné od dlužníka nepředstavuje zásadní rozdíl.¹³³ Další odlišnost lze spatřovat v tom, že tradiční pojetí piercingu sleduje vztah mezi korporací a jejím

¹²⁹ HAVEL, Bohumil. § 71 [Ovlivnění]. In: ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil, CILEČEK, Filip, KUHN, Petr, ŠUK, Petr. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 239, marg. č. 33 a 34. Dostupné v Systému Beck-online.

¹³⁰ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 90/2012 Sb. o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), sněmovní tisk č. 363/0. s. 208. Dostupné na: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=363&CT1=0#prilohy>.

¹³¹ Z hlediska řešeného tématu je ponechána stranou možnost využití piercingu nikoli jako opatření k sanaci újmy, ale jako způsob domožení se práva, které by dotyčné osobě s ohledem na majetkovou a právní samostatnost společnosti jinak nenáleželo.

¹³² LOKAJÍČEK, Jan. *Prolomení majetkové samostatnosti kapitálových společností*. V Praze: C.H. Beck, 2016. Beckova edice právní instituty. ISBN 9788074006036. s. 9-11.

¹³³ HAVEL, Bohumil. § 71 [Ovlivnění]. In: ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil, CILEČEK, Filip, KUHN, Petr, ŠUK, Petr. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 246, marg. č. 44. Dostupné v Systému Beck-online.

společníkem, piercing je tedy zpravidla využíván v situacích, kdy je shledáno za potřebné oprostít se od principu neručení společníka kapitálové společnosti za její dluhy a dosáhnout tak na jeho majetek.¹³⁴ Ručení podle § 71 odst. 3 ZOK staví na pojmu vlivná osoba, okruh osob, které mohou být postihnuty tímto ručením, se tak jeví jako širší. Mám ovšem za to, že vzhledem k neukotvenosti doktríny piercingu nelze z tohoto hlediska mezi piercingem a sankčním ručením podle § 71 odst. 3 ZOK činit ostrou hranici. Dále sankční ručení podle § 71 odst. 3 ZOK představuje institut závazkového práva, zatímco piercing nemá zákonný základ a vyvěrá z potřeby soudu najít spravedlivé řešení tam, kde by důsledná aplikace zákona vedla ke zjevné nespravedlnosti.

Úskalím ručení podle § 71 odst. 3 ZOK je skutečnost, že v případě koncernu, kde jsou splněny podmínky podle § 72 odst. 1 ZOK (újma vznikla v rámci koncernu a bude v rámci koncernu vyrovnána) nastupuje ručení podle § 71 odst. 3 ZOK až v případě úpadku řízené osoby, možnost věřitele sáhnout si na majetek řídicí osoby se tak v čase poněkud odkládá, navíc s rizikem, že v době, kdy by se věřitel mohl ručení po řídicí osobě domáhat, bude i tato v úpadku. Naproti tomu s využitím piercingu by věřitel nemusel čekat až na úpadek řízené osoby a pokud by naznal, že jsou splněny důvody k prolomení majetkové samostatnosti řízené osoby, mohl by se pokusit uplatnit své nároky vůči řídicí osobě dříve. Vzhledem k tomu, že koncept propichování korporátního závoje a sankčního ručení podle § 71 odst. 3 ZOK nepředstavují totožné mechanismy, mohou tak teoreticky existovat vedle sebe.¹³⁵

Z procesního hlediska také může být pro věřitele obtížné domoci se ručení podle § 71 odst. 3 ZOK, neboť pro něj nemusí být jednoduché prokázat, že nemožnost řízené osoby splnit dluh byla způsobena právě v důsledku ovlivnění ze strany řídicí osoby.¹³⁶ S ohledem na reálné řízení koncernu, kde je v rámci jednotné politiky koncernu vůči společnostem do něj začleněných přijímána řada různorodých opatření, může být pro věřitele, respektive soud, obtížné detekovat konkrétní opatření, která mohla zapříčinit nesplnění dluhu, a posoudit jejich výhodnost nebo nevýhodnost pro řízenou osobu, případně vyčíslit poměr jejich výhodnosti či nevýhodnosti, když neexistuje srovnání, jak by se řízené osobě dařilo, pokud by k ovlivnění nedošlo.¹³⁷ Pro věřitele tak může být v některých případech jednodušší prokázat, že je zde dán některý piercingový důvod, pro který by měla řídicí osoba odpovídat za dluh osoby řízené.

¹³⁴ ČERNÁ, Stanislava, Ivana ŠTENGLOVÁ a Irena PELIKÁNOVÁ. *Právo obchodních korporací*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2021. ISBN 9788075989918. s. 230.

¹³⁵ LOKAJÍČEK, Jan. *Prolomení majetkové samostatnosti kapitálových společností*. V Praze: C.H. Beck, 2016. Beckova edice právní instituty. ISBN 9788074006036. s. 136-138.

¹³⁶ ČERNÁ, Stanislava, Ivana ŠTENGLOVÁ a Irena PELIKÁNOVÁ. *Právo obchodních korporací*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2021. ISBN 9788075989918. s. 252.

¹³⁷ PELIKÁN, Robert. Skupiny společností v obchodním právu. *Sborník Karlovarské právnické dny*. 2011, 2011(19), 396. Dostupné v Systému Beck-online.

2.3.3. Odpovědnost za prodlení s podáním insolvenčního návrhu

Nachází-li se společnost ve špatné ekonomické situaci, či dokonce už je v úpadku, může tento stav svádět její manažery k chování, které může být v rozporu se zájmy společnosti a následně i se zájmy věřitelů. Manažeři mohou například bezhlavě vynakládat prostředky společnosti doufajíce, že se jim krizi podaří zažehnat. Za těchto okolností jsou pak také ochotni podstupovat vyšší riziko, toto riziko ovšem podstupují na účet společníků a následně případně i věřitelů, pokud se společnost dostane do úpadku. V krizi také mohou mít tendenci vytvářet nové zajištěné závazky s pro společnost nevýhodnými podmínkami, například vysokými úroky, čímž mohou poškodit dřívější věřitele.¹³⁸

Dostane-li se společnost do úpadku, je potřeba její věřitele před takovýmto nežádoucím chováním jejich manažerů ochránit a zároveň zabránit tomu, aby na sebe společnost přebírala další nové závazky, které by mohly ohrozit uspokojení pohledávek dřívějších věřitelů. Manažeři společnosti jsou proto motivováni k tomu, aby v případě, kdy zjistí, že se jejich společnost nachází v úpadku, podali na společnost insolvenční návrh a zahájili tak insolvenční řízení, v němž budou věřitelé uspokojováni v souladu s jeho zásadami.

Motivaci k včasnému podání insolvenčního návrhu nalezneme jak v InsZ, tak v ZOK. Povinnost podat insolvenční návrh ukládá statutárnímu orgánu právnické osoby přímo InsZ, kdy podle § 98 odst. 1 ve spojení s § 98 odst. 2 InsZ je statutární orgán společnosti „*povinen podat insolvenční návrh bez zbytečného odkladu poté, co se dozvěděl nebo při náležité pečlivosti měl dozvědět o svém úpadku*“. Pokud statutární orgán této povinnosti nedostojí, odpovídá věřiteli za škodu nebo jinou újmu¹³⁹, přičemž zákon tuto škodu vyčísľuje jako rozdíl „*mezi v insolvenčním řízení zjištěnou výší pohledávky přihlášené věřitelem k uspokojení a částkou, kterou věřitel v insolvenčním řízení na uspokojení této pohledávky obdržel*“¹⁴⁰. Statutární orgán společnosti se zproští odpovědnosti za pozdní podání insolvenčního návrhu pouze v případě, kdy prokáže, že porušení této povinnosti nemělo vliv na rozsah uspokojení pohledávky přihlášené do insolvenčního řízení nebo pokud tuto povinnost nesplnil vzhledem ke skutečnostem, které nastaly nezávisle na jeho vůli.¹⁴¹ Ohledně povahy této odpovědnosti se lze setkat jak s názorem, že se jedná o odpovědnost objektivní¹⁴², což je dovozováno z dikce ustanovení § 99 odst. 3 InsZ s odkazem na obecná ustanovení ObčZ k povinnosti nahradit

¹³⁸ FINCH, Vanessa a David MILMAN. *Corporate Insolvency Law: Perspectives and Principles*. 3rd edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2017. ISBN 978-1-107-62955-4. s. 635.

¹³⁹ § 99 odst. 1 InsZ.

¹⁴⁰ § 99 odst. 2 InsZ.

¹⁴¹ § 99 odst. 3 InsZ.

¹⁴² BRAUN, Tomáš. Povinnost podat insolvenční návrh. *Praktický průvodce insolvenčním řízením: Insolvenční zákon - komentář* [online]. Praha: Verlag Dashöfer, 18.2.2021 [cit. 2022-05-12]. https://www.insolvencni-zakon-komentar.cz/onb/33/povinnost-podat-insolvencni-navrh-uniqueidmRRWSbk196FNf8-jVUh4Eltu6PFEtumJPwbfOSagaRvdZ7DA_L05mw.

škodu (§ 2909 až § 2914 ObčZ)¹⁴³, tak o zvláštní pravidlo na pomezí mezi objektivní a subjektivní odpovědností, kdy B. Havel hovoří o objektivizovatelném konceptu odpovědnosti s presumpcí nedbalosti.¹⁴⁴ Nejvyšší soud pak na odpovědnost za prodlení při podání insolvenčního návrhu nahlíží jako na obecnou občanskoprávní odpovědnost za škodu založenou na presumpci zavinění, s možností dotčených osob se této odpovědnosti zprostit.¹⁴⁵ Věřiteli tak stačí pouze prokázat, že úpadek společnosti nastal dříve, než byl podán insolvenční návrh, nemusí už ovšem prokazovat konkrétní okamžik, kdy k úpadku společnosti došlo, ani nemusí prokazovat vědomost statutárního orgánu o úpadku společnosti, neboť zákon v tomto případě s ohledem na informovanost managementu o ekonomickém stavu společnosti předpokládá, že statutární orgán při pozdním podání insolvenčního návrhu jednal zaviněně.¹⁴⁶ Důležitou podmínkou pro uplatnění náhrady škody ze strany věřitelů vůči statutárnímu orgánu je přitom přihlášení pohledávky do insolvenčního řízení, neboť věřiteli, který svoji pohledávku nepřihlásí, vzhledem ke konstrukci škody jako rozdílu mezi zjištěnou výší přihlášené pohledávky a částkou, kterou věřitel obdržel, škoda nevznikla.¹⁴⁷

Kromě odpovědnosti za škodu spočívající v nižším uspokojení pohledávky věřitele v insolvenčním řízení, může statutární orgán společnosti v důsledku prodlení s podáním insolvenčního návrhu postihnout i povinnost vydat do majetkové podstaty prospěch plynoucí mu z výkonu funkce pro společnost získaný až za období 2 let před zahájením insolvenčního řízení. Tato povinnost mu může být uložena na základě § 66 odst. 1 písm. a) ZOK v případě, kdy porušením svých povinností přispěje k úpadku společnosti, přičemž insolvenční řízení je zahájeno na návrh jiné osoby než dlužníka.¹⁴⁸ Chce-li se tedy management dlužníka vyhnout tomu, aby byl podroben této sankci, neměl by v případě úpadku společnosti příliš otálet s podáním insolvenčního návrhu, aby nebyl předběhnut věřiteli.¹⁴⁹ V tomto případě se ovšem, na rozdíl od náhrady škody podle § 99 InsZ, nemůže věřitel domáhat uložení sankce statutárnímu orgánu sám, ale pouze prostřednictvím insolvenčního správce, který je jediný legitimován takovýto návrh podat.¹⁵⁰ Pokud insolvenční správce návrh soudu na uložení této sankce nepodá a věřitelé by přesto chtěli podání

¹⁴³ KOZÁK, Jan. *Insolvenční zákon: komentář*. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 9788075985781. Komentář k § 99. Dostupné v Systému ASPI.

¹⁴⁴ MORAVEC, Tomáš. § 99 [Škoda nebo jiná újma způsobená nepodaným návrhem]. In: MORAVEC, Tomáš, KOTOUČOVÁ, Jiřina a kol. *Insolvenční zákon*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021. s. 315-320. Dostupné v Systému Beck-online.

¹⁴⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 7. 2016, sp. zn. 29 Cdo 2356/2016.

¹⁴⁶ GLATZOVÁ, Vladimíra. Náhrada škody pro pozdní podání insolvenčního návrhu. *Bulletin advokacie*. 2017, 2017(6), 57-59. Dostupné v Systému Beck-online.

¹⁴⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 5. 2015, sp. zn. 29 Cdo 4269/2014, uveřejněné pod č. 11/2017 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (R 11/2017).

¹⁴⁸ § 66 odst. 1 písm. a) ZOK.

¹⁴⁹ ŠUK, Petr. § 66 [Zvláštní povinnosti při úpadku obchodní korporace]. In: ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil, CILECEK, Filip, KUHN, Petr, ŠUK, Petr. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 229, marg. č. 25. Dostupné v Systému Beck-online.

¹⁵⁰ § 66 odst. 1 písm. a) ZOK.

návrhu iniciovat, mohou o tom rozhodnout na věřitelském výboru, insolvenční správce má pak povinnost na základě tohoto rozhodnutí konat.¹⁵¹ Na rozdíl od řízení o náhradě škody podle § 99 InsZ, kde o případné náhradě škody rozhoduje obecný soud, je řízení podle § 66 odst. 1 písm. a) ZOK incidenčním sporem podle insolvenčního zákona¹⁵², o uložení sankce statutárnímu orgánu tak rozhoduje insolvenční soud.

Pokud je řídící osoba členem statutárního orgánu řízené osoby, může jí být v případě prodlení s podáním insolvenčního návrhu uložena povinnost vydat prospěch, který od řízené osoby obdržela. Stejná povinnost stíhá i fyzickou osobu, která řízenou osobu ve statutárním orgánu zastupuje, neboť § 69 odst. 1 ZOK rozšiřuje odpovědnost podle § 66 odst. 1 písm. a) ZOK i na tuto osobu. Zástupce by pak měl být povinen vydat plnění, které obdržel od řídící osoby za její zastupování, přičemž výše tohoto plnění by měla být limitována výší plnění, kterou má řídící osoba vydat. Řídící osoba a její zástupce jsou k vydání prospěchu zavázáni společně a nerozdílně.¹⁵³

Důsledkem porušení povinnosti podat včas insolvenční návrh ze strany řízené osoby může být také odpovědnost věřitelům za škodu podle § 99 odst. 1 InsZ.

Stejně důsledky platí pro řídící osobu i v případě, kdy sama není členem statutárního orgánu řízené osoby, ale tuto funkci pro ni de facto vykonává její zaměstnanec. Za takovýchto okolností sice výše uvedené sankce dopadnou přímo na zaměstnance řídící osoby, řízená osoba se tím ovšem své povinnosti zcela nezabaví, neboť pokud plnění, které je zaměstnanec povinen vydat, přesáhne limit stanovený v § 257 odst. 2 ZPr, může zaměstnanec vůči řídící osobě uplatnit svůj regresní nárok.¹⁵⁴

Pokud řídící osoba nezastává v řízené osobě pozici statutárního orgánu, a to ani prostřednictvím svého zaměstnance, ale uplatňuje svůj vliv pouze skrze jednotné řízení v rámci koncernu podle § 79 ZOK, odpovědnost podle § 99 odst. 1 ZOK se jí patrně nedotkne. Případat v úvahu by ale mohla náhrada újmy podle § 71 odst. 1 a 2 ZOK, případně zákonné ručení za nesplněné dluhy řízené osoby podle § 71 odst. 3 ZOK, pokud řídící osoba svým jednáním úpadek řízené osoby způsobila (§ 72 odst. 3 ZOK).¹⁵⁵

¹⁵¹ § 66 odst. 1 písm. a) ZOK.

¹⁵² § 159 odst. 1 písm. h) InsZ ve spojení s § 66 odst. 3 ZOK.

¹⁵³ ŠTENGLOVÁ, Ivana, ŠUK, Petr. Některé důsledky porušení péče řádného hospodáře (nejen) v judikatuře českých soudů. *Obchodněprávní revue*, 2021, č. 3, s. 153-164. Dostupné v Systému Beck-online.

¹⁵⁴ FLOREŠ, Martin. Výkon funkce člena orgánu dceřiné společnosti zaměstnancem mateřské společnosti. *Obchodněprávní revue*. 2019, 2019(7-8), 186-193.s.193. Dostupné v Systému Beck-online.

¹⁵⁵ ŠUK, Petr. § 66 [Zvláštní povinnosti při úpadku obchodní korporace]. In: ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil, CILEČEK, Filip, KUHN, Petr, ŠUK, Petr. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 228, marg. č. 23. Dostupné v Systému Beck-online.

2.3.4. Odkup podílu mimostojícího společníka

Kromě věřitelů jsou úpadkem řízené osoby zasaženi i její společníci, a to zvláště ti, kteří nespádají do okruhu ovládajících (řídících) osob a nemají tak možnost jakkoli společnost ovlivňovat. Zákodárce proto za účelem ochrany těchto mimostojících společníků zakotvil v § 89 až 91 ZOK právo na odkup jejich podílu v případě, kdy se v důsledku vlivu ovládající osoby zhorší jejich postavení nebo dojde k poškození jejich oprávněných zájmů. Tato úprava přitom představuje zvláštní institut koncernového práva, když obecnou úpravu práva odkupu tvoří § 395 ZOK.¹⁵⁶ Účelem tohoto institutu je ochrana individuálního zájmu společníka, který byl postižen výkonem vlivu ovládající osoby.¹⁵⁷

Podle § 89 odst. 1 ZOK má právo požadovat odkup svého podílu každý společník, který není ovládající osobou nebo osobou jí ovládanou, a v důsledku vlivu ovládající osoby v osobě ovládané se podstatně zhoršilo jeho postavení nebo podstatně poškodily jeho oprávněné zájmy a není proto možné po něm spravedlivě požadovat, aby v ovládané osobě setrval.¹⁵⁸ Podle ustálené judikatury je pro vznik práva na odkup potřeba splnit všechny tyto podmínky kumulativně, přitom se jedná o řešení ultima ratio, k jeho využití je tedy dotčený společník oprávněn přistoupit až v okamžiku, kdy nelze nápravy dosáhnout jinými prostředky. Pokud se totiž společníkovi nabízí jiné instituty, kterými může zhoršení své pozice řešit, nedojde zpravidla k naplnění poslední podmínky, tedy že po něm nelze spravedlivě požadovat, aby ve společnosti setrval, ledaže by za daných okolností nebylo spravedlivé požadovat, aby tyto jiné instituty využil k ochraně svých práv.¹⁵⁹ V této souvislosti je taktéž potřeba zdůraznit, že k zhoršení práv či porušení zájmů v důsledku vlivu řídicí osoby musí dojít s patřičnou intenzitou, jejíž míru zákon definuje jako podstatnou, tedy ne každý negativní vliv řídicí osoby založí společníkovi možnost domáhat se odkupu podílu.¹⁶⁰ Je pak na společníkovi, aby podstatné zhoršení jeho postavení nebo poškození jeho zájmů prokázal¹⁶¹, v případě úpadku řízené osoby se ovšem zhoršení postavení společníků presumuje¹⁶². Zároveň společník nemusí prokazovat, že ke zhoršení jeho postavení došlo v důsledku využití vlivu ovládající (řídící) osoby, naopak je na ovládající (řídící) osobě, aby prokázala opak.¹⁶³ Podstatného

¹⁵⁶ ŠPAČKOVÁ, Michala. Právo sell-out z pohledu teorie a praxe. *Časopis pro právní vědu a praxi* [online]. 2017, 25(1), 41-62 [cit. 2022-10-06]. ISSN 1805-2789. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/6655/6037>, doi:10.5817/CPVP2017-1-3. s. 58.

¹⁵⁷ KOVÁŘÍČEK, Kamil. Právo odchodu společníka ze společnosti s ručením omezeným v podnikatelských seskupeních. *Právní rozhledy*. C.H. Beck, 2020, 2020(21), 725-733. ISSN 1210-6410. Dostupné v Systému Beck-online.

¹⁵⁸ § 89 odst. 1 ZOK.

¹⁵⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2022, č. j. 27 Cdo 1395/2020-1015.

¹⁶⁰ KOVÁŘÍČEK, Kamil. Právo odchodu společníka ze společnosti s ručením omezeným v podnikatelských seskupeních. *Právní rozhledy*. C.H. Beck, 2020, 2020(21), 725-733. ISSN 1210-6410. Dostupný v Systému Beck-online.

¹⁶¹ § 90 odst. 1 ZOK.

¹⁶² § 90 odst. 3 ZOK.

¹⁶³ § 90 odst. 2 ZOK.

zhoršení postavení či poškození zájmů společníka se posuzuje ve vztahu ke každému společníkovi individuálně a nezávisle na ostatních společnících. Pokud se ale některému ze společníků podaří u soudu domoci svých práv, mohou tohoto rozhodnutí využít i ostatní společníci, kteří se nacházejí v obdobném postavení, neboť toto rozhodnutí je pro ně co do základu přiznaného práva závazné.

164

Své právo na odkup podílu uplatňuje společník přímo u ovládající osoby, a to ve lhůtě jednoho roku od okamžiku, kdy se o zhoršení svého postavení nebo poškození svých zájmů dozvěděl, nebo mohl dozvědět, nejpozději však do 3 let ode dne, kdy k tomu došlo. Pokud od ovládající osoby neobdrží návrh na odkup podílu, může se svého práva domáhat u soudu.¹⁶⁵ Cenu podílu pak stanoví znalec k okamžiku předcházejícímu zhoršení postavení společníka.¹⁶⁶

Přestože je právo odkupu podle § 89 ZOK obecně považováno za ultimativní nástroj, ke kterému by se měl dotčený společník uchýlit až v momentě, kdy k ochraně svých práv vyčerpal všechny jiné dostupné prostředky, nemusí to vždy nutně znamenat, že by se dotčený společník v případě úpadku řízené osoby nejprve musel pokusit domoci náhrady újmy podle § 71 odst. 2 ZOK. Podle okolností lze využít obou možností, neboť ke zhoršení postavení společníka nebo poškození jeho práv může dojít i z jiného důvodu, než je vznik újmy, komentářová literatura jako příklad uvádí třeba vyvedení aktiv korporace za tržní cenu. Na druhou stranu, pokud bude řízené osobě způsobena újma, nemusí to vždy znamenat, že budou splněny i podmínky pro vznik práva na odkup podílu.¹⁶⁷ Zároveň ale také mohou nastat situace, kdy i po vypořádání újmy nebude dotčený společník zcela kompenzován a nadále tak budou dány oprávněné důvody pro jeho odchod ze společnosti. V takovém případě by mu tak měla být taktéž zachována možnost požadovat i odkup podílu, případně může společník požadovat odkup podílu rovnou, aniž by se před tím domáhal náhrady újmy podle § 71 odst. 2 ZOK.¹⁶⁸ Případné předchozí vyrovnání újmy by se pak mělo promítnout v ceně podílu.¹⁶⁹

¹⁶⁴ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 33/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění zákona č. 458/2016 Sb., a další související zákony, sněmovní tisk č. 207/0. s. 136.
Dostupné na: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=8&ct=207&ct1=0>.

¹⁶⁵ § 89 odst. 2 a 3 ZOK.

¹⁶⁶ § 91 odst. 1 ZOK.

¹⁶⁷ DOLEŽIL, Tomáš. *Zákon o obchodních korporacích: komentář*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2021. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 9788075988812. Komentář k § 89. Dostupné v Systému ASPI.

¹⁶⁸ KOVÁŘÍČEK, Kamil. Právo odchodu společníka ze společnosti s ručením omezeným v podnikatelských seskupeních. *Právní rozhledy*. C.H. Beck, 2020, 2020(21), 725-733. ISSN 1210-6410. Dostupný v Systému Beck-online.

¹⁶⁹ DOLEŽIL, Tomáš. *Zákon o obchodních korporacích: komentář*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2021. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 9788075988812. Komentář k § 89. Dostupné v Systému ASPI.

2.4. Zneužití formy korporace

Právní a majetková samostatnost korporace a omezené ručení jejích vlastníků přináší kromě výhod pro podnikání i příležitost k jejich zneužití, neboť tradiční pojetí společnosti jako právně a majetkově samostatné jednotky s omezeným ručením jejích vlastníků svádí v rámci spleťtých podnikatelských seskupení ke zneužití toho konceptu ku prospěchu celku, ale na úkor mimostojících věřitelů. Pokušení zneužít formu korporace pak úměrně roste, dostane-li se korporace do finančních potíží, případně již směřuje k úpadku.¹⁷⁰

Hlavním atributem, který je ve skupině společností využíván k omezení odpovědnosti a rozložení rizika, přitom není majetková samostatnost, ale omezené ručení, neboť i v majetkově samostatné společnosti mohou být společníci odpovědni za její dluhy.¹⁷¹ V této souvislosti je ovšem potřeba mít na paměti, že původním účelem omezeného ručení bylo usnadnit získávání kapitálu na projekty, které svou finanční náročností přesahovaly možnosti jednotlivce. Osoba, která se pak rozhodla do projektu investovat své prostředky, měla díky omezenému ručení jistotu, že v případě neúspěchu přijde maximálně o svoji investici. Omezené ručení tak bylo konstruováno na ochranu fyzických osob, nikoli na ochranu korporací, když vývoj omezeného ručení lze zaznamenat dávno před tím, než začaly vznikat první skupiny společností. V tomto ohledu by byli společníci mateřské společnosti chráněni omezeným ručením i v případě, pokud by se ve vztazích mezi mateřskou a dceřinou společností omezené ručení neuplatňovalo, neboť odpovědnost za dluhy dceřiné společnosti by dopadla pouze do sféry mateřské společnosti, nikoli však na její společníky, kteří by nadále byli vystaveni pouze riziku ztráty své investice. Přestože omezené ručení nemělo původně sloužit k omezení odpovědnosti mateřské společnosti, vzhledem k jeho výhodám se i v těchto vztazích prosadilo a je považováno za důležitý prvek podporující rozvoj podnikání.¹⁷² Otázkou pak je, jaké jednání lze již považovat za zneužití omezeného ručení, když právě jeho účelem je omezení odpovědnosti a rizika.¹⁷³

V rámci podnikání ve skupině se může projevit řada negativních jevů, které lze označit jako zneužití společnosti. Toto zneužití základních parametrů společnosti lze rozdělit do čtyřech hlavních kategorií. První negativní jev lze popsat jako tzv. servisní společnost, kterou je myšlena společnost, která nemá svůj vlastní zájem či obchodní účel, ale zcela slouží zájmům nadřazené

¹⁷⁰ HIRT, Hans C. The Wrongful Trading Remedy in UK Law: Classification, Application and Practical Significance. *ECFR* [online]. 2004, 2004(1), 71-120 [cit. 2022-03-06]. Dostupné z: HeinOnline. s. 113-114.

¹⁷¹ LASÁK, Jan a Bohumil HAVEL. *Kompendium korporálního práva*. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 9788074000188. s. 31.

¹⁷² LANDERS, Jonathan M. A Unified Approach to Parent, Subsidiary, and Affiliate Questions in Bankruptcy. *The University of Chicago Law Review*. 1975, 42(4). s. 617-619, 621 [cit. 2022-01-18]. Dostupné na: <https://chicagounbound.uchicago.edu/uchrev/vol42/iss4/2/>.

¹⁷³ LASÁK, Jan a Bohumil HAVEL. *Kompendium korporálního práva*. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 9788074000188. s. 35.

společnosti, přičemž ziskovost servisní společnosti se vůbec nepředpokládá ani nepodporuje. Druhou kategorií je podkapitalizovaná společnost, které řídicí společnost záměrně neposkytuje dostatečné financování k její činnosti a přivádí jí tak na hranu úpadku s cílem přesunout riziko na věřitele. Do třetí kategorie se řadí jednání společnosti tvořící jednotný ucelený podnik, která své podnikání uměle rozkouskuje do více společností, aniž by tímto rozdělením byl sledován nějaký praktický účel, kromě omezení odpovědnosti. Konečně čtvrtým negativním jevem je naopak záměrné zavádějící vystupování podnikatelského seskupení pod jednotnou identitou, jako by se jednalo o jednu společnost, kdy jsou věřitelé uváděni v omyl ohledně subjektu, se kterým jednají, například za účelem vytvoření dojmu větší společnosti a získání tak lepších obchodních podmínek.¹⁷⁴ Výše uvedené případy evokují situace, kdy se trvá na omezeném ručení nejeví jako spravedlivé především vůči věřitelům, kteří jím mohou být poškozeni.

Pokud se pak na omezené ručení díváme jako na právo společníka, které by mělo být vykonáváno v souladu s právním řádem, spíše než jako na charakteristický znak společnosti, nemělo by být toto právo chráněno v případě, kdy je zneužíváno. V tomto případě by pak měly nastoupit obecné korektivy, pomocí nichž lze dosáhnout spravedlivého řešení tam, kde by striktní trvání na omezeném ručení bylo na úkor jiných osob zainteresovaných na korporaci, především mimoskupinových věřitelů.¹⁷⁵ Dovození přímé odpovědnosti mateřské společnosti skrze princip zákazu zneužití práva, což de facto odpovídá doktríně propichování korporátního závoje, by pak v podmínkách české právní úpravy mělo jít prostřednictvím zákazu zneužití práva stanoveným v § 8 ObčZ, případně pomocí § 6 ObčZ zakotvujícím zásadu poctivého obchodního styku.¹⁷⁶

Výše uvedené případy, které lze považovat za zneužití korporace, respektive za zneužití omezeného ručení ze strany mateřské společnosti, ovšem podle mého názoru představují zneužití korporace právě pouze v kontextu omezeného ručení. Mám za to, že pokud bychom se vrátili k původnímu účelu omezeného ručení a ve vztahu mezi mateřskou a dceřinou společností ho neaplikovali, mohly by výše uvedené situace představovat legitimní podnikatelskou strategii podnikatelského seskupení. Ostatně s fenoménem společnosti, jejímž jediným účelem je plnit pouze pomocné funkce uvnitř koncernu, se zabývala i pracovní skupina FORUM EUROPÆUM ON COMPANY GROUPS (dále jen „FECG“), která v rámci úvah o regulaci koncernů na

¹⁷⁴ MUSCAT, Andrew. The Liability of the Holding Company for the Debts of its Insolvent Subsidiaries. In: RONEN-MEVORACH, Irit. *A Global Approach to Insolvency within Multinational Groups of Companies* [online]. Ann Arbor, 2006 [cit. 2022-09-17]. Dostupné z: https://discovery.ucl.ac.uk/id/eprint/1446065/1/Ronen-Mevorach_thesis.Redacted.pdf. Disertační práce. University College London. s. 173-174.

¹⁷⁵ PATĚK, Daniel. *K možnosti prolomení majetkové samostatnosti české společnosti s ručením omezeným*. In: PAUKNEROVÁ, Monika a Michal TOMÁŠEK. *Nové jevy v právu na počátku 21. století*. Praha: Karolinum, 2009. ISBN 9788024616872. s. 50.

¹⁷⁶ LOKAJÍČEK, Jan. *Prolomení majetkové samostatnosti kapitálových společností*. V Praze: C.H. Beck, 2016. Beckova edice právní instituty. ISBN 9788074006036. s. 143.

evropské úrovni navrhla rozlišovat dva typy společností – řádnou a servisní. Společnost zařazená do kategorie servisních společností by podle navržených podmínek musela plnit pouze pomocné funkce v rámci koncernu, musela by být zcela vlastněna členy koncernu a musela by se vejít do limitů stanovených Evropskou unií pro střední podnik.¹⁷⁷ Z návrhů FECCG tak lze usuzovat, že konkrétně negativně vnímaný jev spočívající ve společnosti, která sama o sobě nemá žádný hospodářský účel, považuje za ekonomickou realitu provázející organizaci podnikatelských seskupení, pro kterou se snaží nastavit vhodná pravidla, místo aby jej potlačoval.

Pokud by byla mateřská společnost přímo odpovědná za dluhy podřízených subjektů, mohlo by to zvýšit zodpovědnost manažerů, kteří by v tomto režimu nemohli jednoduše přesunout riziko na jinou společnost v rámci skupiny a byli by tak motivováni k uvážlivějšímu přístupu k rizikovým aktivitám. Stejně tak i manažeri podřízených společností by nemohli spoléhat na to, že riziko případně přesunou na jinou společnost v rámci skupiny. Nad to odpovědnost mateřské společnosti za dluhy podřízených osob může odradit od zakládání rozsáhlých korporátních struktur, v nichž budou společnosti, které reálně nic neprodukují. Společníci mateřské společnosti by v tomto systému nepřišli o výhody omezeného ručení, ale mateřská společnost by nemohla nespravedlivě přesouvat riziko a podnikat tak na úkor věřitelů insolventních podřízených společností.¹⁷⁸

¹⁷⁷ HAVEL, Bohumil. FORUM EUROPÆUM ON COMPANY GROUPS: Návrhy na usnadnění přeshraničního řízení koncernů v Evropě. *Obchodněprávní revue*. 2016(2), 58. Dostupné v Systému Beck-online.

¹⁷⁸ FINCH, Vanessa a David MILMAN. *Corporate Insolvency Law: Perspectives and Principles*. 3rd edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2017. ISBN 978-1-107-62955-4. s. 506-507.

3. Insolvenční nástroje ochrany věřitelů řízené osoby

Další nástroje dává věřitelům k ochraně jejich nároků insolvenční právo. Co se týče podnikatelských seskupení, tak insolvenční právo zásadně přistupuje ke každé korporaci jako k samostatné právní jednotce bez ohledu na to, zda je součástí nějakého podnikatelského uskupení, účinky zahájení insolvenčního řízení jsou tak omezeny pouze na konkrétní korporaci, se kterou je insolvenční řízení vedeno. Tento přístup nemusí činit problémy v případě, kdy jednotliví členové skupiny podnikají relativně nezávisle s oddělenými aktivy, v případě úzké provázanosti jednotlivých členů skupiny, kdy insolvence jednoho z nich významně ovlivní ostatní, případně může dokonce vést k insolvenční dalším členů uskupení, nemusí být aplikace tohoto obecného pravidla vždy vhodná.¹⁷⁹

Český insolvenční zákon taktéž dodržuje tento princip, přičemž stanovuje zvláštní pravidla pro situace, kdy se insolvenční řízení dlužníka dotýká i osob jemu blízkých nebo osob tvořících s ním koncern. Předně je tedy potřeba podrobněji definovat samotné pojmy osoba blízká a osoba tvořící s dlužníkem koncern tak, jak je chápe české insolvenční právo, následně pak budou podrobněji rozebrány jednotlivé případy, kdy insolvenční zákon předepisuje pro tyto osoby jiný režim. Dále pak budou teoreticky rozebrány dva přístupy aplikované v zahraničních právních úpravách – subordinace v rámci podnikatelských seskupení a substantivní konsolidace. Nakonec bude zmíněna problematika koordinace více insolvenčních řízení v rámci skupiny jak z pohledu českého insolvenčního práva, tak podle evropské úpravy.

3.1. Osoba dlužníku blízká a osoba tvořící s dlužníkem koncern

Insolvenční zákon definici osoby blízké ani koncernu neobsahuje, přičemž podle ustálené judikatury je nutné tyto pojmy (osoba dlužníku blízká a osoba tvořící s dlužníkem koncern) vykládat způsobem vymezeným legální definicí těchto pojmů v příslušných právních předpisech, tedy podle ObčZ a ZOK¹⁸⁰.

Pojem osoby blízké definuje pro fyzické osoby občanský zákoník v § 22 odst. 1, přičemž pro případ, kdy zákon stanovuje zvláštní pravidlo týkající se osob blízkých při dispozici s majetkem, vztahuje toto pravidlo mimo jiné i na jednání mezi právnickou osobou a členem jejího statutárního orgánu nebo tím, kdo právnickou osobu podstatně ovlivňuje jako její člen nebo na základě jiné dohody či skutečnosti (§ 22 odst. 2 ObčZ)¹⁸¹. Občanský zákoník přitom vyžaduje jinou míru

¹⁷⁹ UNCITRAL. *UNCITRAL Legislative Guide on Insolvency Law: Part three: Treatment of enterprise groups in insolvency* [online]. New York: United Nations publication, 2012 [cit. 2022-08-18]. ISBN 978-92-1-055716-0. s. 19-20. Dostupné z: <https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/leg-guide-insol-part3-ebook-e.pdf>.

¹⁸⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. května 2016, sen. zn. 29 NSČR 55/2014.

¹⁸¹ DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné*. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016-. ISBN 9788075521873, s. 248.

ovlivnění než ZOK, a to ovlivnění „podstatné“, zatímco ovlivnění podle § 71 odst. 1 ZOK musí být provedeno „rozhodujícím a významným způsobem“. Z dikce jednotlivých ustanovení lze tedy dovést, že § 22 odst. 2 ObčZ na rozdíl od § 71 odst. 1 ZOK předepisuje nižší míru ovlivnění¹⁸², zároveň k naplnění skutkové podstaty podle § 22 odst. 2 ObčZ není potřeba, aby k nějakému ovlivnění skutečně došlo, rozhodná je pouze skutečnost, zda mezi dotyčnými osobami vztah ovlivnění je.¹⁸³ Pojmu koncernu se podrobněji věnuje podkapitola 1.2.4.1 této práce.

Ke vztahu pojmu „osoba blízká“ a „osoba tvořící s dlužníkem koncern“ pak judikatura dospěla k tomu, že tam, kde insolvenční zákon vedle sebe používá pojmy osoba dlužníku blízká a osoba tvořící s dlužníkem koncern, nelze tyto pojmy zaměňovat, osoba tvořící s dlužníkem koncern tedy nemůže být zároveň považována za osobu dlužníku blízkou.¹⁸⁴

K chápání pojmu koncern se dále vyjádřil Nejvyšší soud ve svém usnesení ze dne 31. 10. 2019, sen. zn. 29 NSČR 178/2017, kde v této souvislosti uvedl následující: „Pro úplnost budiž řečeno (k námitce dovolatele, že mezi ním a dlužníkem není dán žádný vztah podřízenosti nebo nadřízenosti a tyto subjekty se navzájem neovládají, což je dle dovolatele jedním z rozhodujících znaků koncernu, když tento tvoří pouze řídicí a řízené osoby), že koncern v širokém smyslu slova, tedy ve smyslu podnikatelského seskupení tvořícího ekonomickou jednotku, neznamená pouze vztahy mezi řídicí osobou a každou jí řízenou osobou, ale je třeba vnímat jako členy koncernu všechny společnosti do něj zahrnuté, tedy osoby řízené stejnou řídicí společností (pokud řídicí osoba neřídí současně více samostatných koncernů a konkrétní řízené osoby nepatří do jiných koncernů), byť se tyto řízené osoby nemohou (bez dalšího) navzájem řídit ani ovládat.“¹⁸⁵ Přestože soud hovoří o koncernu v širokém slova smyslu, jeho vysvětlení pojmu koncern v podstatě koresponduje se zákonnou definicí koncernu podle § 79 odst. 1 ZOK.

Preciznější vymezení propojenosti osob by měl obsahovat připravovaný zákon o preventivní restrukturalizaci, který transponuje směrnici Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/1023 ze dne 20. června 2019 o rámcích preventivní restrukturalizace, o oddlužení a zákazech činnosti a opatřeních ke zvýšení účinnosti postupů restrukturalizace, insolvence a oddlužení a o změně směrnice (EU) 2017/1132 (směrnice o restrukturalizaci a insolvenční). Návrh tohoto zákona ve svém § 2 písm. j) zavádí pojem spřízněné osoby, kterou definuje jako (1) osobu ovládanou podnikatelem, osobu ovládající podnikatele, případně všechny osoby jednající ve shodě za účelem ovládnutí podnikatele, (2) člena statutárního nebo kontrolního orgánu podnikatele nebo osobu v obdobném postavení bez zřetele k tomu, jaký vztah k podnikateli má, (3) osobu ovládanou

¹⁸² RICHTER, Tomáš. *Insolvenční právo*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017. ISBN 978-80-7552-444-7. s. 400.

¹⁸³ HAVEL, Bohumil. § 71 [Ovlivnění]. In: ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil, CILEČEK, Filip, KUHN, Petr, ŠUK, Petr. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 240, marg. č. 12.

¹⁸⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 4. 2020, sp. zn. 29 ICdo 43/2018.

¹⁸⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2019, sen. zn. 29 NSČR 178/2017.

osobou podle bodů 1 a 2, nebo (4) osobu blízkou osobám uvedeným v bodech 1 a 2.¹⁸⁶ Přestože navrhovaný zákon o preventivní restrukturalizaci stojí na zcela odlišných principech než insolvenční zákon, mohla by být formulace spřízněné osoby tak, jak je definována v zákoně o preventivní restrukturalizaci, využitelná i v poměrech insolvenčního řízení a případně v budoucnu propsána i do insolvenčního zákona.¹⁸⁷

3.1.1. Poodhrnování korporátního závoje v insolvenčních řízeních

Kromě hledání koncernových vztahů mezi dlužníkem a jinými osobami, které mohou být na insolvenčním řízení dlužníka nějak zainteresovány pro případnou aplikaci zvláštního režimu, který insolvenční zákon pro osoby tvořící s dlužníkem koncern předepisuje, je potřeba identifikovat vztahy mezi propojenými společnostmi i za účelem získání uceleného obrazu o všech okolnostech týkajících se poměrů dané společnosti, což je důležité z hlediska vedení insolvenčního řízení v souladu s jeho zásadami stanovenými v § 5 InsZ.

Zjištění poměrů ve společnosti je významné již pro zjištění úpadku společnosti a způsobu jeho řešení. Jedním ze způsobů řešení úpadku připadajícího v úvahu v případě podnikatelských seskupení je reorganizace, přičemž jednou z podmínek pro povolení reorganizace je poctivost dlužníkovy záměru se reorganizovat [§ 326 odst. 1 písm. a) InsZ], v tomto případě je pak soud povinen zohlednit všechny okolnosti, které mohou o poctivosti dlužníkovy záměru vypovídat.

Příkladem insolvenčních řízení, kde soud zabředl do neprůhledné sítě navzájem propojených společností, aby zde nakonec dovedl koncernovou strukturu, je řízení vedené s dlužníky Mladá fronta a.s.¹⁸⁸ a HEAVY MACHINERY SERVICES a.s. (dále jen „HMS“)¹⁸⁹. V případě insolvenčního řízení s HMS insolvenční soud jako jeden z důvodů pro zamítnutí návrhu na povolení reorganizace (usnesení ze dne 26. 6. 2019, č. j. KSCB 26 INS 29347/2013-B-1234), uvedl také neprůhledné propojení HMS se společností Legios Loco a.s., když mimo jiné deklaroval, že se řídicí struktura obou společností prolíná a není možné identifikovat faktický management a řídicí pracovníky, zároveň zjištěné okolnosti ukazovaly na tollingovou strukturu mezi společnostmi, kdy se HMS vzdala veškeré své ekonomické činnosti ve prospěch společnosti Legios Loco, a.s., která využívala areál HMS, jeho zařízení, zaměstnance i know-how. Soud zde také ze zjištěných skutečností dovedl jednotné řízení obou společností přes společnost GARRIS a personální propojení skrze současné a bývalé zaměstnance, kdy většina zaměstnanců vůbec nerozlišovala, pro

¹⁸⁶ Návrh zákona o preventivní restrukturalizaci, poslední úprava 5. 1. 2022. Dostupné na: <https://apps.odok.cz/veklep-detail?pid=ALBSC5ED4VXK>.

¹⁸⁷ Vypořádání připomínek k návrhu zákona o preventivní restrukturalizaci, poslední úprava 5. 1. 2022. s. 126. Dostupné na: <https://apps.odok.cz/veklep-detail?pid=ALBSC5ED4VXK>.

¹⁸⁸ Insolvenční řízení vedené Krajského soudu v Českých Budějovicích pod sp. zn. pod sp. zn. KSCB 41 INS 27546/2019.

¹⁸⁹ Insolvenční řízení vedené Krajského soudu v Českých Budějovicích pod sp. zn. KSCB 26 INS 29347/2013.

kteřou ze společností vlastně pracují a obě společnosti vnímala jako jeden celek. HMS taktěž nevyvíhala své pohledávky, které měla za Legios Loco, a.s., čímž zhoršovala svoji ekonomickou situaci. Soud tak dospěl k závěru, že HMS návrhem na povolení reorganizace nesleduje poctivý záměr, když skutečným záměrem návrhu není záchřana podniku, ale snaha udržet si dispoziční oprávnění k majetku za účelem vyvádění tohoto majetku z majetkové podstaty do koncernově spřizněné společnosti Legios Loco a.s.¹⁹⁰

Dalším případem, kde soud řešil úpadek v rámci koncernu, je skupina společností X – TRADING, s.r.o.¹⁹¹, FINENARE s.r.o.¹⁹², BELTISSIMO, s.r.o.¹⁹³, a jejich mateřské společnosti Premium Fashion Brands CS s.r.o. (dále jen „PFB“)¹⁹⁴ V dané kauze byla mateřská společnost PFB jediným vlastníkem uvedených dceřiných společností, přičemž předmětem podnikání této skupiny byl provoz a správa obchodů s módním oblečením umístěných především v obchodních centrech.¹⁹⁵

V průběhu insolvenčního řízení dceřiných společností pak vyšlo najevo, že ve všech případech došlo před zahájením insolvenčního řízení k výraznému zmenšení rozsahu majetku, který by mohl sloužit k uspokojení věřitelů, a k převedení části podnikání, konkrétně se jednalo o prodejny, které dlužník provozoval, na jiné společnosti (GX Retail SV s.r.o., AB Retail SV s.r.o. a RX Retail SV s.r.o.). Dlužníci tak převedli svoji ekonomickou činnost na třetí subjekty, které s nimi byly úzce ekonomicky a personálně propojené. Soud dále vyslovil závažnou pochybnost ohledně toho, kdo za dlužníky jedná a zda osoby, které mají za dlužníky jednat, budou činit vše potřebné k ochraně práv dlužníkových věřitelů, k čemuž soud vedla skutečnost, že dlužníci krátce před zahájením insolvenčního řízení několikrát změnili jednatele (u všech dlužníků se jednalo o stejné osoby), přičemž poslední jednatel byl ve všech případech nekontaktní, soud tak ohledně vedení dlužníka dospěl k závěru, že je dlužník „řízen třetími osobami, jejichž zájmy mohou, ale také nemusejí, být v souladu se zájmy dlužníka a jeho věřitelů“. Soud tak na základě svých zjištění shledal důvody pro ustanovení předběžného insolvenčního správce, když k situaci dlužníků uzavřel následující: „Ačkoliv soud připouští, že se může jednat – jak na jednáních s navrhovatelem uváděl tehdejší jednatel dlužníka - o opatření činěná v rámci koncernu, jejichž účelem má být celková restrukturalizace podnikání celé skupiny a vyřešení jejich hospodářských problémů, ve vztahu k věřitelům dlužníka je tato skutečnost dle názoru soudu irelevantní. Věřitelé dlužníka mají pohledávky přímo za dlužníkem, nikoliv za koncernem jako celkem, a vyvedení majetku mimo majetkovou podstatu dlužníka či přebrání nových závazků dlužníkem jsou tak úkony způsobilé snížit hodnotu

¹⁹⁰ Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 26. 6. 2019, č. j. KSCB 26 INS 29347/2013-B-1234.

¹⁹¹ Insolvenční řízení vedené u Městského soudu v Praze pod sp. zn. MSPH 77 INS 17419/2018.

¹⁹² Insolvenční řízení vedené u Městského soudu v Praze pod sp. zn. MSPH 77 INS 18630/2018.

¹⁹³ Insolvenční řízení vedené u Městského soudu v Praze pod sp. zn. MSPH 77 INS 19115/2018.

¹⁹⁴ Insolvenční řízení vedené u Městského soudu v Praze pod sp. zn. MSPH 77 INS 19181/2018.

¹⁹⁵ Insolvenční návrh spojený s návrhem na povolení reorganizace dlužníka Premium Fashion Brands CS s.r.o. zveřejněný v insolvenčním rejstříku pod č. I. MSPH 77 INS 19181/2018-A-8.

*uspokojení pohledávek dlužníkůvých věřitelů a ztížit a zkomplikovat jejich vymáhání, v čemž soud spatřuje nebezpečí výrazného a nedůvodného zhoršení postavení věřitelů dlužníka.*¹⁹⁶

Jak je patrné z obou případů, neprůhledná koncernová struktura nahrává nekalému jednání osob řídících koncern a poškozování věřitelů, přičemž pro soud může být náročné vyznat se ve spleti propojených společností a identifikovat tam konkrétní vztahy.

3.2. Nástroje využívané v českém insolvenčním právu

3.2.1. Omezení hlasovacích práv

Insolvenční řízení staví svoji podstatu na hledání společného zájmu věřitelů, jehož cílem by mělo být vyřešit úpadek dlužníka způsobem, který je pro věřitele nejvýhodnější, tedy jim přinese co nejvyšší možné uspokojení.¹⁹⁷ Insolvenční zákon pak věřitelům přiznává pravomoc insolvenční řízení aktivně ovlivňovat, přičemž vůle věřitelů je tvořena především v rámci schůze věřitelů.¹⁹⁸ Insolvenční zákon ale zároveň předpokládá konflikt mezi zájmy jednotlivých věřitelů, který by mohl v konečném důsledku znemožnit naplnění zásad a cílů insolvenčního řízení. Z tohoto důvodu omezuje možnost některých věřitelů do insolvenčního řízení zasahovat.¹⁹⁹

Takovéto zákonné omezení se týká i řídící osoby, pokud je řešen úpadek osoby řízené a řídící osoba se bude nacházet v pozici jejího věřitele, neboť zákon v § 53 odst. 1 InsZ zakazuje hlasovat věřiteli, který s dlužníkem tvoří koncern anebo je osobou dlužníkovi blízkou.²⁰⁰ Pokud se tedy na řídící osobu nebude vztahovat některá ze zákonných výjimek podle § 53 odst. 4 InsZ (povolení hlasování ze strany insolvenčního soudu) nebo podle § 53 odst. 1 InsZ (hlasování o reorganizačním plánu předloženém jinou osobou než dlužníkem nebo věřitelem), musí se zdržet hlasování na schůzi věřitelů, případně se k jejímu hlasu nebude přihlížet.²⁰¹ Důvodem pro zavedení takovéto úpravy byla obava zákonodárce o zneužití hlasovacího práva ze strany věřitele, který je pro svůj vztah k dlužníkovi ve střetu zájmů, tudíž v rozporu se zásadami insolvenčního řízení nemusí mít zájem na tom, aby byli všichni věřitelé dlužníka uspokojeni v co nejvyšší možné míře.²⁰² Na druhou stranu zaznívají vůči této úpravě kritické hlasy, podle kterých zákaz hlasování osob spřízněných s dlužníkem ztěžuje možnost sanačního řešení úpadku, když koncernoví věřitelé nemohou

¹⁹⁶ Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 29. 11. 2018, č. j. MSPH 77 INS 19115/2018-A-12 (Beltissimo, s.r.o.), usnesení Městského soudu v Praze ze dne 23. 11. 2018, č. j. MSPH 77 INS 18630/2018-A-12 (FINENARE s.r.o.) a usnesení Městského soudu v Praze ze dne 2. 11. 2018, č. j. MSPH 77 INS 17419/2018-A-14 (X-Trading s.r.o.).

¹⁹⁷ § 2 písm. j) InsZ.

¹⁹⁸ § 46 InsZ.

¹⁹⁹ RICHTER, Tomáš. *Insolvenční právo*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017. ISBN 978-80-7552-444-7. s. 112.

²⁰⁰ § 53 odst. 1 InsZ.

²⁰¹ § 53 odst. 6 InsZ.

²⁰² Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 64/2017 Sb. kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, sněmovní tisk č. 785/0. s. 154. Dostupné na: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=126113>.

ovlivňovat insolvenční řízení koncernového dlužníka směrem k jeho záchraně v rámci skupiny.²⁰³ K této kritice lze podotknout, že úpadku dlužníka zpravidla předchází krizové období, které již svědčí o špatné ekonomické situaci dlužníka, ale ještě nenaplnuje podmínky úpadku. Má-li skupina zájem na záchraně svého člena, může již v tomto předúpadkovém období podniknout kroky k jeho finanční stabilizaci, aby úpadku předešla. Navíc i po úpadku nejsou koncernoví věřitelé vyloučeni z hlasování za všech okolností, ale mají stále možnost požádat insolvenční soud, aby jim hlasování povolil. Mají-li tedy koncernoví věřitelé skutečný a poctivý záměr zachránit koncernového dlužníka, neklade jim zákon v tomto ohledu těžko překonatelné překážky. Naopak v případech, kdy je úpadek dlužníka chtěným důsledkem koncernové strategie, bylo by chybou zachovat řídicí osobě či ostatním koncernovým věřitelům možnost zásadně ovlivňovat osud dlužníka i v rámci insolvenčního řízení a zhoršovat postavení ostatních mimoskupinových věřitelů.

Pokud insolvenční správce zjistí, že vztahy mezi věřitelem a dlužníkem mohou zakládat vyloučení věřitele z hlasování na schůzi věřitelů, má povinnost existenci takového propojení uvést v seznamu přihlášených pohledávek.²⁰⁴ U pohledávek, které věřitel nabyl po zahájení insolvenčního řízení nebo v posledních šesti měsících před jeho zahájením, má tento věřitel povinnost čestným prohlášením doložit, kdo je jeho skutečný majitel²⁰⁵, ledaže je tato informace zjistitelná z evidence skutečných majitelů²⁰⁶. Pokud insolvenční návrh podal sám dlužník, má také on povinnost v seznamu závazků označit ty věřitele, které lze považovat za osoby mu blízké nebo tvořící s ním koncern.²⁰⁷

3.2.2. Omezení účasti ve věřitelských orgánech

Je-li osoba, která tvoří s dlužníkem koncern, zároveň jeho věřitelem, může být tato skutečnost překážkou její účasti ve věřitelských orgánech dlužníka, neboť zákon v § 59 odst. 2 InsZ vylučuje z účasti ve věřitelském výboru dlužníka osoby, u kterých lze vzhledem k jejich vztahu k dlužníkovi pochybovat o jejich nepodjatosti, současně existenci koncernu mezi dlužníkem a dotčenou osobou zákon výslovně vyjmenovává jako důvod možné podjatosti²⁰⁸. Podle ustálené judikatury pak není potřeba podjatost člena věřitelského výboru prokázat, naprosto dostačující je důvodná pochybnost o tom, že není nepodjatý založená na objektivně zjištěných skutečnostech. Pokud by se pak řídicí osoba jako věřitel řízené osoby ocitla ve věřitelském výboru řízené osoby,

²⁰³ BRYCHTA, Michal. Koncernový únos – co ještě mohou koncernoví věřitelé? *Bulletin advokacie* [online]. 2017, 2017(6) [cit. 2022-08-20]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/koncernovy-unos-co-jeste-mohou-koncernovi-veritele>.

²⁰⁴ § 189 odst. 1 InsZ.

²⁰⁵ § 177 odst. 2 InsZ.

²⁰⁶ § 177 odst. 6 InsZ.

²⁰⁷ § 104 odst. 3 InsZ.

²⁰⁸ § 59 odst. 2 InsZ.

mohl by tento jejich vzájemný vztah představovat důležitý důvod, pro který může insolvenční soud člena věřitelského výboru odvolat z funkce podle § 63 odst. 3 InsZ.²⁰⁹

3.2.3. Omezení v nabývání majetku náležejícího do majetkové podstaty

Další oblastí, kde zákonodárce nepovažuje angažovanost osob spřízněných s dlužníkem za vhodnou, je nabývání majetku náležejícího do majetkové podstaty, proto v ustanovení § 295 odst. 1 a odst. 2 InsZ omezil možnost určitých osob takovýto majetek nabývat, přičemž toto omezení trvá ještě 3 roky poté, co byl konkurs na majetek dlužníka skončen. Mezi osoby, kterých se toto omezení týká, patří mimo jiné osoby dlužníku blízké a osoby tvořící s dlužníkem koncern²¹⁰, osoby, které v posledních třech letech před zahájením insolvenčního řízení vykonávaly rozhodující vliv na provoz dlužníkovy podniku nebo podstatně ovlivňovaly jeho jinou majetkovou činnost²¹¹, společníci dlužníka, pokud jsou jinou obchodní společností než akciovou²¹², akcionáři dlužníka, kterými je akciová společnost, pokud jim patří akcie odpovídající více než desetina základního kapitálu²¹³, členové a náhradníci věřitelského výboru, kterým schůze věřitelů neudělila souhlas s nabytím majetku z majetkové podstaty²¹⁴ a osoby jim blízké nebo tvořící s nimi koncern²¹⁵. Zákonodárce tak usiloval o co nejširší pokrytí situací, kdy by při zpeněžování majetku dlužníka mohlo dojít k ohrožení účelu insolvenčního řízení, tedy především k znemožnění spravedlivého rozdělení majetku dlužníka mezi věřitele, přičemž k rozšíření tohoto zákazu na osoby blízké a osoby tvořící koncern s členy a náhradníky věřitelského výboru přistoupil zákonodárce novelou InsZ účinnou od 1. 7. 2017, aby zabránil obcházení tohoto ustanovení nabýváním majetku prostřednictvím jiných spřízněných osob.²¹⁶ Ostatně v soudní judikatuře k výkladu § 295 InsZ opakovaně zaznívá konstatování, že „[s]myslem omezení osob uvedených v § 295 InsZ stran nabývání majetku z majetkové podstaty je především zamezit takovým spekulacím s majetkem, jejichž výsledkem by bylo jen to, že se těmto osobám podaří v relativně krátké době pro sebe (či skrytě pro dlužníka sameho) ke škodě věřitelů znovu získat zpět zpeněžený majetek, tedy ve své podstatě má toto ustanovení mimo jiné bránit podvodným úpadkům“²¹⁷. Je tedy nasnadě, že se v případě úpadku řízené osoby dotkne zákaz nabývání majetku z majetkové podstaty i řídicí osoby.

²⁰⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2019, sen. zn. 29 NSČR 178/2017.

²¹⁰ § 295 odst. 1 InsZ.

²¹¹ § 295 odst. 2 písm. b) InsZ.

²¹² § 295 odst. 2 písm. c) InsZ.

²¹³ § 295 odst. 2 písm. d) InsZ.

²¹⁴ § 295 odst. 2 písm. f) InsZ.

²¹⁵ § 295 odst. 2 písm. g) InsZ.

²¹⁶ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 64/2017 Sb. kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, sněmovní tisk č. 785/0. s. 158. Dostupné na: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=126113>.

²¹⁷ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 29. 3. 2017, č. j. KSPH 71 INS 32071/2014 3 VSPH 2341/2016-B-36, dále také například usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 14. 5. 2019, č. j. MSPH 93 INS 4348/2015 1 VSPH 536/2019-B-102.

Vyloučení osob spřízněných s dlužníkem z nabývání majetku z majetkové podstaty ovšem není absolutní, neboť zákon osobám jmenovaným v ustanovení § 295 odst. 1 a 2 InsZ nabízí možnost požádat soud o povolení výjimky ze zákazu nabývání²¹⁸, přičemž je čistě na úvaze insolvenčního soudu, zda v dané situaci při zvážení všech okolností případu žadateli výjimku udělí či nikoli. Insolvenční soud musí přitom vždy zohlednit stanovisko věřitelského výboru, které je jedinou zákonnou podmínkou pro případné povolení výjimky.²¹⁹

3.2.4. Odporovatelnost právních úkonů v insolvenčním řízení

3.2.4.1. Obecná východiska odporovatelnosti

Podstatou odporovatelnosti je ochránit věřitele před jednáním dlužníka, který se především v případě, kdy se dostane do finančních potíží, může pokoušet převést svůj majetek nebo zatížit svůj majetek ve prospěch jiných osob, často osob dlužníku blízkých nebo osob, které mu mohou v budoucnu poskytnout nějaké výhody, v důsledku čehož může být věřiteli znemožněno uspokojit svoji pohledávku z majetku dlužníka.²²⁰ Institut odpůrčího práva tak představuje nástroj k nápravě zkrácení věřitele, jež se může projevit jako částečné či úplné zmaření uspokojení věřitele, nebo jeho ztížení či oddálení.²²¹ Důležitost právní úpravy odporovatelnosti v insolvenčním řízení vyzdvihuje i Světová banka, která, vycházejíc z příkladů dobré praxe v mezinárodním srovnání, řadí mezi kritéria efektivní insolvence princip neúčinnosti některých právních jednání uskutečněných před zahájením insolvenčního řízení, jež byla učiněna v době, kdy byl podnik v úpadku nebo jejichž následkem k úpadku došlo, a to včetně úmyslně zkracujících a zvýhodňujících úkonů. Doba, po kterou by tato jednání pro účely neúčinnosti měla být posuzována, by přitom měla být přiměřeně krátká, aby nebyly narušeny běžné obchodní vztahy, ovšem v případě, kdy se jedná o dar nebo je jednání učiněno vůči osobě spřízněné s dlužníkem nebo jeho vlastníky, je podle Světové banky žádoucí tuto dobu prodloužit.²²²

V české právní úpravě nalezneme obecnou úpravu odporovatelnosti v § 589 a násl. ObčZ označovanou jako relativní neúčinnost, kdy podle § 589 odst. 1 ObčZ má věřitel v případě, kdy právní jednání dlužníka zkracuje uspokojení jeho vykonatelné pohledávky, „*právo domáhat se, aby soud určil, že právní jednání dlužníka není vůči věřiteli právně účinné*“.

²¹⁸ § 295 odst. 3 InsZ.

²¹⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 3. 2021, č. j. MSPH 93 INS 4348/2015 29 NSR 112/2019-B-174.

²²⁰ DVOŘÁK, Bohumil. § 589 [Předpoklady odpůrčího práva]. In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část* (§ 1–654). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 1899, marg. č. 6. Dostupné v Systému Beck-online.

²²¹ PULKRÁBEK, Zdeněk. Vyhledky odpůrčího práva (tzv. relativní neúčinnosti) podle nového občanského zákoníku. *Právní rozhledy*, 2013, č. 11, s. 381-387. Dostupné v Systému Beck-online.

²²² PRINCIPLES FOR EFFECTIVE INSOLVENCY AND CREDITOR/DEBTOR REGIMES. *The World Bank* [online]. Washington DC, 2016 [cit. 2022-02-07]. Dostupné z: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/518861467086038847/pdf/106399-WP-REVISED-PUBLIC-ICR-Principle-Final-Hyperlinks-revised-Latest.pdf>. s. 24.

Insolvenční zákon nabízí věřitelům zvláštní úpravu neúčinnosti, přičemž rozlišuje zákonnou neúčinnost a neúčinnost prohlášenou soudem na základě odpůrcí žaloby. Zákonná neúčinnost se podle § 246 odst. 2 InsZ automaticky prosadí v případě úkonů, kterými dlužník nakládá s majetkovou podstatou po prohlášení konkursu na jeho majetek, kdy již dispoziční právo k majetkové podstatě dlužníka přešlo na insolvenčního správce. Majetek, se kterým dlužník nakládal v rozporu s účinky prohlášeného konkursu, tak bez dalšího náleží do majetkové podstaty, neboť v tomto případě zákon výslovně vylučuje použití pravidla stanoveného v § 235 odst. 2 InsZ, podle něhož se neúčinnost zakládá až rozhodnutím soudu na základě odpůrcí žaloby insolvenčního správce. Dále lze dovodit zákonnou neúčinnost práv věřitelů na uspokojení ze zajištění, které věřitelé získali poté, co nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení²²³. V ostatních případech je neúčinnost v souladu s § 235 odst. 2 InsZ konstituována až rozhodnutím soudu o odpůrcí žalobě podané insolvenčním správcem.²²⁴ Pod režim § 235 odst. 2 InsZ tak spadá neúčinnost dalších úkonů, které dlužník učinil po zahájení insolvenčního řízení, což jsou úkony, kterými dlužník nakládá s majetkovou podstatou po zahájení insolvenčního řízení v rozporu s omezeními stanovenými v § 111 InsZ, dojde-li následně ke zjištění jeho úpadku.²²⁵ Pro úplnost lze ještě v této kategorii neúčinných úkonů učiněných po zahájení insolvenčního řízení zmínit § 248 odst. 3 InsZ, týkající se věcných břemen zatěžující majetkovou podstatu, která vznikla za nápadně nevýhodných podmínek, která se stávají neúčinnými prohlášením konkursu na majetek dlužníka.²²⁶ Insolvenční zákon dále nabízí ve svých ustanoveních § 235 až § 243 věřitelům zvláštní úpravu, na jejímž základě se mohou domáhat prohlášení neúčinnosti některých dlužníkových úkonů, které dlužník učinil ještě před zahájením insolvenčního řízení.

Ke vztahu obecné úpravy odporovatelnosti podle občanského zákoníku (rozhodováno ještě v poměrech zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník) a úpravy podle InsZ se vyjádřil Nejvyšší soud ve svém usnesení ze dne 7. 10. 2014, sp. zn. 29 Cdo 2299/2013, uveřejněného pod č. 34/2015 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (R 34/2015), kde tento vyslovil závěr, že „*věřitel nemá v době po zahájení insolvenčního řízení aktivní věcnou legitimaci k odpůrcí žalobě podle ustanovení § 42a obč. zák.*“ Podle názoru Nejvyššího soudu, který uvedl v tomto citovaném rozhodnutí totiž „*[ú]čel úpadkového práva upraveného insolvenčním zákonem spočívá (rovněž) v tom, aby osoby, v jejichž prospěch byl odporovatelný*

²²³ § 248 odst. 2 InsZ.

²²⁴ MARŠÍKOVÁ, Jolana. Právní úkony dlužníka neúčinné přímo ze zákona. *Praktický průvodce insolvenčním řízením: Insolvenční zákon - komentář* [online]. Praha: Verlag Dashöfer, 18.2.2021 [cit. 2022-03-29]. https://www.insolvenčni-zakon-komentar.cz/onb/33/pravni-ukony-dluznika-neucinne-primo-ze-zakona-uniqueidmRRWSbk196FNf8-jVUh4Eltu6PFETumJs0KVDbHZYzvnDwmXn8hj3A/?uri_view_type=35.

²²⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 2. 2016, sen. zn. 29 NSČR 67/2014.

²²⁶ MARŠÍKOVÁ, Jolana. Právní úkony dlužníka neúčinné přímo ze zákona. *Praktický průvodce insolvenčním řízením: Insolvenční zákon - komentář* [online]. Praha: Verlag Dashöfer, 18.2.2021 [cit. 2022-03-29]. https://www.insolvenčni-zakon-komentar.cz/onb/33/pravni-ukony-dluznika-neucinne-primo-ze-zakona-uniqueidmRRWSbk196FNf8-jVUh4Eltu6PFETumJs0KVDbHZYzvnDwmXn8hj3A/?uri_view_type=35.

právní úkon učiněn nebo kterým vznikl z odporovatelných právních úkonů dlužníka prospěch, nebyly v době po uplynutí lhůty stanovené insolvenčnímu správci k uplatnění odpůrčího nároku dále vystaveny požadavkům věřitelů, kteří se záměrem dosáhnout lepší uspokojení svých pohledávek než "poměrně" se nepřiblíží do insolvenčního řízení a kteří chtějí využít (případnou) prekluzi odpůrčího nároku insolvenčního správce jen ve svůj prospěch“.²²⁷

V insolvenčních poměrech se tedy obecná úprava odporovatelnosti podle ObčZ nepoužije, a je tak nutné postupovat pouze podle zvláštní úpravy obsažené v InsZ.²²⁸

3.2.4.2. Skutkové podstaty neúčinnosti podle insolvenčního zákona

Insolvenční zákon upravuje tři skutkové podstaty neúčinnosti, kterými jsou právní úkony bez přiměřeného protiplnění (§ 240 InsZ), zvýhodňující právní úkony (§ 241 InsZ) a úmyslně zkracující právní úkony (§ 242 InsZ), přičemž ve všech těchto případech se lze podle § 239 odst. 3 InsZ neúčinnosti domoci jen na základě odpůrčí žaloby podané insolvenčním správcem ve lhůtě 1 roku ode dne, kdy nastaly účinky rozhodnutí o úpadku. Pokud se jedná o právní úkony bez přiměřeného protiplnění a zvýhodňující právní úkony, lze proti těmto jednáním dlužníka podat odpůrčí žalobu, pokud byla učiněna ve prospěch osoby blízké dlužníkovi nebo osoby tvořící s ní koncern v posledních třech letech před zahájením insolvenčního řízení, v případě jiné osoby v době jednoho roku (§ 240 odst. 3, § 241 odst. 4 InsZ). Úmyslně zkracujícím právním úkonům lze odporovat, pokud byly učiněny v posledních pěti letech před zahájením insolvenčního řízení (§ 242 odst. 3 InsZ). Výčet výše uvedených skutkových podstat neúčinnosti podle insolvenčního zákona je podle dosavadní ustálené judikatury taxativní²²⁹, v rámci insolvenčního řízení se tedy lze úspěšně domáhat neúčinnosti pouze těch dlužníkových právních úkonů, které naplní znaky některé ze skutkových podstat definovaných v ustanoveních § 240 až 242 InsZ.²³⁰

Právní úkon bez přiměřeného protiplnění definuje insolvenční zákon v § 240 odst. 1 a odst. 2 InsZ a rozumí jím takový úkon, „*jímž se dlužník zavázal poskytnout plnění bezúplatně nebo za protiplnění, jehož obvyklá cena je podstatně nižší než obvyklá cena plnění, k jehož poskytnutí se zavázal dlužník*“²³¹, a zároveň tento úkon dlužník učinil v době svého úpadku nebo tento úkon k úpadku dlužníka vedl, přičemž měla-li z tohoto úkonu prospěch osoba dlužníku blízká nebo osoba tvořící s dlužníkem

²²⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 10. 2014, sp. zn. 29 Cdo 2299/2013, uveřejněné pod č. 34/2015 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (R 34/2015).

²²⁸ MARŠÍKOVÁ, Jolana. Neúčinnost právních úkonů, odpůrčí žaloba. *Praktický průvodce insolvenčním řízením: Insolvenční zákon - komentář* [online]. Praha: Verlag Dashöfer, 18.2.2021 [cit. 2022-03-29]. Dostupné z: https://www.insolvenzni-zakon-komentar.cz/onb/33/neucinnost-pravnich-ukonu-odpurci-zaloba-uniqueidmRRWSbk196FNf8-jVUh4Eltu6PFEtumJs0KVDbHZYzvQqWuqsoJEZQ/?uri_view_type=35.

²²⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 2. 2014, sp. zn. 29 Cdo 677/2011, uveřejněný pod č. 60/2014 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (R 60/2014).

²³⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 2. 2014, sp. zn. 29 Cdo 677/2011, uveřejněný pod č. 60/2014 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (R 60/2014).

²³¹ § 240 odst. 1 InsZ.

koncern, zákon domněnku úpadku presumuje.²³² Insolvenční zákon pak v § 240 odst. 4 vymezuje taktéž úkony, které mezi úkony bez přiměřeného protiplnění neřadí. Z hlediska řešené problematiky lze z těchto úkonů vyzdvihnout především ustanovení § 240 odst. 4 písm. d) InsZ, podle kterého za úkony bez přiměřeného protiplnění nepovažuje takový úkon, o kterém dlužník se zřetelem ke všem okolnostem důvodně předpokládal, že z něj bude mít přiměřený prospěch, ovšem pouze za předpokladu, že osoba, v jejíž prospěch byl tento úkon učiněn nemohla ani při náležité pečlivosti poznat, že se dlužník nachází v úpadku, nebo že by tento úkon mohl k úpadku dlužníka vést. Toto ale neplatí v případě úkonu učiněného vůči osobě blízké či osobě tvořící s dlužníkem koncern, u kterých zákon vědomost ohledně úpadku dlužníka předpokládá. Taková osoba má totiž povinnost si zjistit, zda se dlužník nenachází v úpadku, aby nevstupovala do takových právních jednání s dlužníkem, která by mohla být na újmu dlužníkových věřitelů. Pokud pak je jednání mezi touto osobou a dlužníkem napadeno insolvenčním správcem, může se tato osoba bránit pouze tím, že dlužník v době uskutečnění napadeného jednání nebyl v úpadku.²³³

V konkrétním případě se pak Nejvyšší soud zabíral úkonem bez přiměřeného protiplnění třeba ve svém rozsudku ze dne 22. 12. 2015, sp. zn. 29 ICdo 48/2013, uveřejněném pod č. 106/2016 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (R 106/2016), kde řešil neúčinnost zástavních smluv za situace, kdy věřitel mateřské společnosti uzavřel zástavní smlouvu s dceřinou společností, v důsledku čehož pak vzal zpět insolvenční návrh podaný na mateřskou společnost a zavázal se po určitou dobu nevymáhat zajištěné pohledávky. Nejvyšší soud pak možnost řešit takovýmto způsobem ekonomické potíže v rámci koncernu nepovažoval za přiměřené protiplnění, když dospěl k následujícímu závěru: „*Argumentaci prospěšností dohody, na jejímž základě byly uzavřeny zástavní smlouvy, pro celý koncern, jehož součástí byli (ovládající) společnost C i (ovládaný) dlužník, je nutno odmítnout jako nesprávnou, vedla-li dohoda k tomu, že dlužník měl takto zachraňovat mateřskou společnost zatěžováním vlastního majetku a „vyráběním“ nového (zástavního) věřitele v době, kdy již sám byl v úpadku ve formě platební neschopnosti a tedy k újmě svých stávajících věřitelů se splatnými pohledávkami. Toto jednání je naopak příkladem právního úkonu (právního jednání) odporujícího ustanovením insolvenčního zákona upravujícím neúčinná právní jednání dlužníka v ustanovení § 235 a násl.*“²³⁴ Z výše uvedeného tedy vyplývá, že při přijímání opatření v rámci koncernu, která by mohla způsobit újmu řízené osobě, se musí řídicí osoba přesvědčit o tom, zda se řízená osoba nenachází v úpadku, pokud tak neučiní, vystavuje se riziku, že toto jednání bude prohlášeno za neúčinné.

²³² § 240 odst. 2 InsZ.

²³³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2015, sp. zn. 29 ICdo 17/2013, uveřejněný pod č. 106/2016 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (R 101/2016).

²³⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 12. 2015, sp. zn. 29 ICdo 48/2013, uveřejněný pod č. 106/2016 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (R 106/2016).

Zvýhodňujícími právními úkony rozumí insolvenční zákon takové jednání, „v jehož důsledku se některému věřiteli dostane na úkor ostatních věřitelů vyššího uspokojení, než jaké by mu jinak náleželo v konkursu“²³⁵. Demonstrativní výčet takovýchto jednání uvádí insolvenční zákon v § 241 odst. 3 InsZ, přičemž z tohoto ustanovení se podává, že plnění nemusí nutně zvýhodňovat pouze věřitele, ale tato skutková podstata taktéž zahrnuje zvýhodnění dlužníka dlužníka na úkor věřitelů.²³⁶ Zároveň stejně jako v případě úkonů bez přiměřeného protiplnění platí, že k nim musí dojít v dlužníkově úpadku nebo k jeho úpadku vést, u osob dlužníku blízkých a tvořících s ním koncern je taktéž vědomost ohledně dlužníkově úpadku presumována²³⁷. Insolvenční zákon dále taktéž vyjmenovává jednání, na která jako na zvýhodňující nepohlíží (srov. § 241 odst. 5 InsZ). Mezi tato jednání, za předpokladu, že nebyla učiněna ve prospěch osoby dlužníku blízké nebo osoby tvořící s dlužníkem koncern, řadí jednání učiněná za podmínek obvyklých v obchodním styku, na jejichž základě dlužník obdržel přiměřené protiplnění nebo jiný přiměřený majetkový prospěch, pokud osoba, v jejíž prospěch byl úkon učiněn, nemohla ani při náležité pečlivosti poznat, že dlužník je v úpadku, nebo že by tento úkon mohl vést k úpadku dlužníka²³⁸. Podstatou zvýhodnění je podle soudního výkladu situace, kdy se věřiteli v důsledku dotčené jednání dostane více, než by v konkursu získal, nebýt tohoto jednání. Navíc není významné, zda v důsledku tohoto jednání došlo ke zmenšení dlužníkově majetku.²³⁹

Konečně insolvenční zákon považuje za neúčinné právní úkony, kterými „*dlužník úmyslně zkrátil uspokojení věřitele, byl-li tento úmysl druhé straně znám nebo jí se zřetelem ke všem okolnostem musel být znám*“²⁴⁰, přičemž v případě takového úkonu účinného ve prospěch osoby blízké nebo osoby tvořící s dlužníkem koncern se známost úmyslu dlužníka zkrátit věřitele presumuje²⁴¹. Je-li pak mezi takovými osobami vztah ovládnutí, lze úmysl zkrátit věřitele přičítat i osobě ovládající.²⁴² Na rozdíl od předchozích dvou skutkových podstat není k naplnění této skutkové podstaty potřeba, aby takovýto úkon učinil dlužník v úpadku nebo k jeho úpadku vedl, jedná se tedy o obdobu obecné úpravy odporovatelnosti, jejímž účelem je postihnout úmyslně zkracující jednání dlužníka i v rámci insolvenčního řízení.²⁴³

²³⁵ § 241 odst. 1 InsZ.

²³⁶ § 241 odst. 3 písm. c) InsZ.

²³⁷ § 241 odst. 2 InsZ.

²³⁸ § 241 odst. 5 písm. b) InsZ.

²³⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 8. 2018, sp. zn. 29 ICdo 78/2016.

²⁴⁰ § 242 odst. 1 InsZ.

²⁴¹ § 242 odst. 2 InsZ.

²⁴² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2014, sp. zn. 29 Cdo 758/2012. Tento rozsudek byl sice vydán v poměrech dnes již neúčinného zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ovšem vzhledem k tomu, že se výše citovaný závěr nikterak koncepčně nedotýká současné úpravy neúčinnosti podle insolvenčního zákona, mám za to, že je nadále použitelný i v poměrech insolvenčního zákona.

²⁴³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 2016, sp. zn. 29 ICdo 44/2014, uveřejněný pod č. 117/2017 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek (R 117/2017).

3.2.4.3. Důsledky neúčinnosti pro řízení koncernu

Vyrovnání újem v rámci koncernu využitím koncernového privilegia může mít řadu podob, řídicí osoba ji může uhradit přímo sama nebo může přimět jiného člena koncernu či více členů, aby újmu řízené osobě nahradili, možné je i řetězení újem, kdy újmu vyrovná vždy jiný člen koncernu. V ideálním případě tak uvnitř koncernu průběžně dochází ke vzájemnému vyrovnávání újem, čímž v zájmu koncernu dochází k podpoře jeho jednotlivých členů.²⁴⁴ Újma navíc nemusí být nutně kompenzována celá, ale postačí, když je poskytnutá výhoda adekvátní způsobené újmě a není narušeno ekonomické fungování koncernu jako celku.²⁴⁵ Toto vzájemné vyrovnávání újem může přetrvávat úpadek řízené osoby, neboť pokud lze dovést příčinnou souvislost mezi koncernovými pokyny a úpadkem řízené osoby, ztratí koncern možnost využít tohoto privilegia. Pokud zde taková příčinná souvislost není, vyrovnání újem v rámci koncernu to sice nebrání, ale již samotná existence úpadku řízené osoby otevírá insolvenčnímu správci možnost takovému jednání odporovat, naplní-li znaky některé z výše uvedených skutkových podstat.²⁴⁶

Zatímco ZOK z hlediska vyrovnávání újem uznává ekonomickou jednotu koncernu, entity přístup, který je vlastní insolvenčnímu právu, manévrovací prostor pro vyrovnávání újem značně omezuje a ohraničuje výhodnost či nevýhodnost dotčeného jednání pouze na člena koncernu, který se nachází v úpadku. Tudíž aby se řídicí osoba vyhnula riziku, že její opatření cílené k vyrovnání újem v rámci koncernu nebude následně napadeno insolvenčním správcem, musí při jeho přijímání zajistit, aby nevedlo k úpadku řízené osoby a zároveň si zjistit, zda se v době jeho realizace řízená osoba nenachází v úpadku.

Významné je časové období, po které lze dotčenému jednání odporovat, neboť v případě úkonů bez přiměřeného protiplenění a zvýhodňujících právních úkonů učiněných ve prospěch osoby tvořící s dlužníkem koncern, lze tomuto jednání odporovat, pokud k němu došlo až 3 roky před zahájením insolvenčního řízení²⁴⁷. U úmyslně zkracujících úkonů je to až 5 let.²⁴⁸ Při vydání opatření v rámci koncernu je tak potřeba mít na paměti tento delší časový dosah.

Prohlásí-li soud jednání dlužníka za neúčinné, náleží takovýto majetek do majetkové podstaty dlužníka²⁴⁹. Osoby, které měly z neúčinného úkonu dlužníka prospěch, jsou tak povinny tento

²⁴⁴ ČERNÁ, Stanislava. *O koncernu, koncernovém řízení a vyrovnání újem*. Obchodněprávní revue. 2014, 2014(2), 33-41. s. 33. Dostupné v systému Beck-online.

²⁴⁵ HAVEL, Bohumil. § 72 [Zproštění povinnosti hradit újmu]. In: ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil, CILEČEK, Filip, KUHN, Petr, ŠUK, Petr. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 249-250, marg. č. 11. Dostupné v Systému Beck-online.

²⁴⁶ HAVEL, Bohumil. § 72 [Zproštění povinnosti hradit újmu]. In: ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil, CILEČEK, Filip, KUHN, Petr, ŠUK, Petr. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 250, marg. č. 15. Dostupné v Systému Beck-online.

²⁴⁷ § 240 odst. 3 a § 241 odst. 4 InsZ.

²⁴⁸ § 242 odst. 3 InsZ.

²⁴⁹ § 205 odst. 4 InsZ a § 236 odst. 1 InsZ.

majetek do majetkové podstaty dlužníka vydat²⁵⁰. Dále není přípustné vzájemné započtení pohledávky dlužníka a věřitele, pokud ji dlužníkům věřitel získal neúčinným právním úkonem, ačkoli byly splněny podmínky podle § 140 odst. 2 InsZ²⁵¹. Nepřípustné je taktéž započtení proti pohledávce na vydání dlužníkovy plnění z neúčinného právního úkonu do majetkové podstaty²⁵².

3.3. Koordinace insolvenčních řízení v rámci skupiny

Vyskytnou-li se v rámci skupinového podnikání ekonomické potíže, může se úpadek týkat více členů ze skupiny, případně se může v úpadku nacházet celá skupina. UNCITRAL pro tento případ navrhuje připuštění možnosti podat společný insolvenční návrh, od čehož si slibuje zefektivnění insolvenčního řízení a snížení nákladů na jeho vedení. Výhodu společného insolvenčního návrhu spatřuje v lepší informovanosti soudu o existenci skupiny a vztazích mezi spřízněnými společnostmi, a ve stanovení společného data zahájení insolvenčního řízení pro všechny členy, s kterými je insolvenční řízení vedeno.²⁵³

V rámci společného insolvenčního návrhu UNICTRAL taktéž nastolil otázku, zda by společně s dlužníkem mohly podat insolvenční návrh i osoby, které jsou solventní, tedy samy nesplňují podmínky pro to, aby s nimi bylo insolvenční řízení zahájeno, přičemž zmiňuje řadu situací, kdy by zahrnutí propojené solventní společnosti mohlo být představitelné, například pokud mezi společnostmi panuje vyšší stupeň vzájemné závislosti třeba v oblasti financování či managementu, nebo pokud je skupina řízena jako jedna samostatná společnost a existence skupiny je pouze fiktivní. Výhodu tohoto přístupu spatřuje v možnosti hledat již od počátku insolvenčního řízení řešení, které by bylo vhodné pro celou skupinu, což by mohlo taktéž zabránit řetězení úpadků, kdy úpadek jednoho člena ze skupiny negativně ovlivní ostatní dosud solventní členy, které může následně taktéž přivést do úpadku. Včasné zahrnutí všech členů skupiny by také mohlo usnadnit přípravu reorganizačního plánu. Úskalím tohoto řešení je skutečnost, že insolvenčnímu právu podléhají pouze osoby, jež splňují zákonem definované znaky úpadku či hrozícího úpadku, s účastí solventních osob by tak bylo možné počítat spíše na dobrovolné bázi v rámci pomoci s reorganizací.²⁵⁴

Za současného nastavení insolvenčního práva je tak ideální doba pro hledání skupinového řešení ekonomických potíží v době před úpadkem některého ze členů, kdy ještě nejsou dány

²⁵⁰ § 237 InsZ.

²⁵¹ § 140 odst. 3 písm. b) InsZ.

²⁵² § 238 InsZ.

²⁵³ UNCITRAL. *UNCITRAL Legislative Guide on Insolvency Law: Part three: Treatment of enterprise groups in insolvency* [online]. New York: United Nations publication, 2012 [cit. 2022-08-18]. ISBN 978-92-1-055716-0. s. 21. Dostupné z: <https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/leg-guide-insol-part3-ebook-e.pdf>.

²⁵⁴ Tamtéž. s. 22-23.

důvody pro aplikaci režimu insolvenčního zákona. Na toto období míří připravovaný zákon o preventivní restrukturalizaci²⁵⁵, kdy předpokladem jeho využití bude právě skutečnost, že finanční potíže potenciálního dlužníka ještě nepřerostly v jeho úpadek.²⁵⁶ Nachází-li se v takto ekonomicky špatné situaci některý člen podnikatelského uskupení, dává tento zákon tomuto uskupení některé nástroje, které mohou pomoci v hledání a prosazení skupinového řešení tak, aby byla hrozba úpadku odvrácena. Návrh zákona o preventivní restrukturalizaci například přináší možnost rozšířit působnost a účinky všeobecného moratoria i na spřízněné osoby, které jsou spoludlužníky podnikatele nebo zajišťují jeho dluhy například jako zástavní dlužníci nebo ručitelé, pokud s tím tyto spřízněné osoby souhlasí²⁵⁷, věřitelé podnikatele tedy nebudou moci po dobu trvání všeobecného moratoria požadovat své plnění ani po spřízněných osobách²⁵⁸, což může skupině poskytnout čas k restrukturalizaci jejích dluhů.

3.3.1. Koordinace insolvenčních řízení proti členům skupiny společností podle českého insolvenčního práva

Idea společného insolvenčního návrhu není neznámá ani českému insolvenčnímu právu, když insolvenční zákon tuto možnost nabízí v případě způsobu řešení úpadku oddlužením, kdy manželé mohou podat společný insolvenční návrh spojený s návrhem na povolení oddlužení podle § 394a ve spojení s § 390 odst. 1 InsZ. V jiných případech zákon společný insolvenční návrh nepřipouští a zároveň taktéž výslovně zakazuje spojování insolvenčních řízení různých dlužníků ke společnému řízení.²⁵⁹

Problémem společného insolvenčního návrhu v případě skupinové insolvence je přesunutí koordinace insolvenčních řízení z okamžiku zahájení insolvenčního řízení k okamžiku úpadku, což je skutečnost, u které nemusí být vždy jednoduché určit, kdy přesně nastala, a u jednotlivých členů koncernu to s velkou pravděpodobností nebude stejný okamžik, což přináší i kolizi s povinností dlužníka (právnícké osoby) podat insolvenční návrh bezodkladně poté, co se dozvěděl nebo mohl dozvědět o svém úpadku²⁶⁰. V rámci koncernu by pak mohl být společný insolvenční návrh snadno zneužitelný, neboť by tím osoby stojící za koncernem mohly získat čas na uklizení majetku

²⁵⁵ Cílem preventivní restrukturalizace je včasné řešení finančních problémů životaschopného podniku, prostřednictvím preventivní restrukturalizace by mělo dojít k ozdravení podniku a vyvarování se jeho případnému hrozícímu úpadku.

²⁵⁶ Důvodová zpráva k zákonu o preventivní restrukturalizaci, poslední úprava 5. 1. 2022. s. 4. Dostupné z: <https://apps.odok.cz/veklep-detail?pid=ALBSC5ED4VXK>.

²⁵⁷ § 89 odst. 3 návrhu zákona o preventivní restrukturalizaci, poslední úprava 5. 1. 2022. Dostupné z: <https://apps.odok.cz/veklep-detail?pid=ALBSC5ED4VXK>.

²⁵⁸ Důvodová zpráva k zákonu o preventivní restrukturalizaci, poslední úprava 5. 1. 2022. s. 75. Dostupné z: <https://apps.odok.cz/veklep-detail?pid=ALBSC5ED4VXK>.

²⁵⁹ § 83a InsZ.

²⁶⁰ § 98 odst. 1 InsZ.

z dosahu věřitelů s odůvodněním, že se s podáním insolvenčního návrhu čeká na jiného člena seskupení.

Co se pak týče koordinace více insolvenčních řízení v rámci současného českého insolvenčního práva, tak ačkoli insolvenční zákon nahlíží na jednotlivé skupinové dlužníky odděleně a vede s nimi separátní insolvenční řízení, uvědomuje si taktéž potřebu jejich koordinace. Z tohoto důvodu stanovuje zvláštní pravidla pro příslušnost soudu a ustanovování insolvenčního správce. Konkrétně k řešení úpadku osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, je vedle obecného soudu této osoby příslušný i insolvenční soud, u něhož probíhá insolvenční řízení řešící úpadek nebo hrozící úpadek dlužníka, který s touto osobou tvoří koncern.²⁶¹ Zároveň má soud možnost určit osobám, které spolu tvoří koncern, stejného insolvenčního správce.²⁶²

3.3.2. Koordinace insolvenčních řízení proti členům skupiny společností podle evropského nařízení

Za stěžejní dokument upravující insolvenční právo na evropské úrovni lze považovat přímo aplikovatelné Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/848 ze dne 20. května 2015 o insolvenčním řízení (dále jen „EIR“), které staví systém evropského insolvenčního práva na principu modifikovaného universalismu využívajícího entity přístup. Projevem tohoto přístupu je možnost vést pouze jedno hlavní insolvenční řízení s obecnou působností, jehož účinky jsou automaticky uznány ve všech členských státech, a to v místě, kde jsou soustředěny hlavní zájmy dlužníka. Zároveň lze ale paralelně zahájit i vedlejší insolvenční řízení ve státě, kde má dlužník provozovnu, přičemž jeho účinky jsou omezeny pouze na majetek nacházející se v tomto státě.²⁶³

EIR definuje skupinu společností jako mateřský podnik a všechny jeho dceřiné podniky²⁶⁴ a mateřským podnikem rozumí podnik, který má přímou nebo nepřímou kontrolu nad jedním či více dceřinými podniky²⁶⁵. EIR tedy chápe skupinu společností vcelku rozsáhle, a lze pod ní podřadit i jiné typy podnikatelských seskupení, než je koncern podle českého práva.²⁶⁶ Dojde-li pak k úpadku v rámci koncernu, zachází EIR s dceřinými společnostmi jako se samostatnými jednotkami a hledá centrum hlavních zájmů u každé z dceřiných společností zvlášť bez ohledu na mateřskou společnost. Ostatně EIR ani neobsahuje žádnou domněnku, podle níž by se místo hlavních zájmů koncernových dlužníků jako celku nechalo určit.²⁶⁷

²⁶¹ § 7b odst. 2 InsZ.

²⁶² § 25 odst. 4 InsZ.

²⁶³ Bod 23 recitálu EIR.

²⁶⁴ Čl. 2 odst. 13 EIR.

²⁶⁵ Čl. 2 odst. 14 EIR.

²⁶⁶ MORAVEC, Tomáš. *Evropské insolvenční právo*. V Praze: C.H. Beck, 2021. Právní praxe. ISBN 9788074008320. s. 102.

²⁶⁷ Tamtéž. s. 30.

Důsledkem entity přístupu, který EIR zastává, je v případě úpadku více členů podnikatelského seskupení, jež mají centrum hlavních zájmů v různých členských státech, vedení více insolvenčních řízení, s různými insolvenčními správci, přičemž každé z těchto insolvenčních řízení se řídí právem toho členského státu, ve kterém je vedeno, což může způsobovat koordinační problémy. Další potíž představuje čl. 8 EIR, podle něhož se účinky zahájeného insolvenčního řízení nevztahují na věcná práva věřitelů nebo třetích osob vážící se k majetku, který patří dlužníkovi a v okamžiku zahájení řízení se nachází na území jiného členského státu.²⁶⁸ Prostřednictvím takového zajištění tak může skupina vysát aktiva z majetkové podstaty upadnuvšího člena.²⁶⁹

Na koordinační problémy reaguje EIR v čl. 56 až 77, kde pro případ, kdy jsou vedena insolvenční řízení s více dlužníky s hlavním centrem zájmů v různých členských státech patřícími do jedné skupiny, nastavuje pravidla pro spolupráci soudů a insolvenčních správců a zavádí institutu koordinačního řízení proti skupině s cílem zefektivnit vedení těchto jednotlivých insolvenčních řízení.²⁷⁰ Návrh na zahájení koordinačního řízení může podat insolvenční správce některého člena ze skupiny u jakéhokoli insolvenčního soudu, který vede insolvenční řízení s některým členem skupiny.²⁷¹ Jsou-li splněny podmínky pro zahájení koordinačního řízení, soud jmenuje koordinátora, kterým nesmí být žádný z insolvenčních správců skupinových dlužníků, ani se nesmí nacházet ve střetu zájmů ve vztahu k členům skupiny.²⁷² Úkolem koordinátora by mělo být především stanovit doporučení pro koordinované vedení insolvenčních řízení a navrhnout plán koordinace skupiny, který by měl obsahovat vhodná opatření pro integrovaný přístup k řešení úpadku členů skupiny. Navržená opatření by měla v ideálním případě vést k restrukturalizaci hospodaření skupiny, případně k urovnání sporů v rámci skupiny.²⁷³ EIR přitom nepřipouští žádnou procedurální ani substantivní konsolidaci, když v čl. 72 odst. 3 výslovně zakazuje, aby plán koordinace skupiny obsahoval doporučení týkající se sloučení insolvenčních řízení nebo majetkových podstat.²⁷⁴ EIR ale nevylučuje, aby insolvenční soudy v rámci spolupráce jmenovaly pro všechny upadnuvší členy skupiny stejného insolvenčního správce, je-li to možné.²⁷⁵

Kromě koordinačního řízení teoreticky otevírá prostor pro usnadnění insolvenčních řízení v rámci skupiny společností bod 53 recitálu EIR, který umožňuje soudu hledat společné centrum hlavních zájmů pro celou skupinu, neboť podle tohoto bodu „*[z]avedení pravidel o insolvenčních řízeních proti skupinám společností by nemělo omezit možnost soudu zahájit v jediné jurisdikci insolvenční řízení proti*

²⁶⁸ Přednáška Nicolaese Tollenaara, ERA Summer Course on Insolvency Proceedings, Trevír, 11. 6. 2018.

²⁶⁹ MORAVEC, Tomáš. *Evropské insolvenční právo*. V Praze: C.H. Beck, 2021. Právní praxe. ISBN 9788074008320. s. 47.

²⁷⁰ Tamtéž. s. 102-103.

²⁷¹ Čl. 61 odst. 1 EIR.

²⁷² Čl. 71 EIR.

²⁷³ Čl. 72 odst. 1 EIR.

²⁷⁴ Čl. 72 odst. 3 EIR.

²⁷⁵ Bod 50 recitálu EIR.

*několika společnostem náležejícím do téže skupiny, shledá-li, že se místo, kde jsou soustředěny jejich hlavní zájmy, nachází v jediném členském státě. V takových případech by soud měl mít rovněž možnost jmenovat případně stejného insolvenčního správce ve všech dotčených řízeních, není-li to neslučitelné s pravidly platnými pro daná řízení*²⁷⁶. Takovým společným skupinovým centrem hlavních zájmů by mohlo být například místo, odkud je skupina finančně řízena. Pokud by se soudu podařilo najít takové skupinové centrum hlavních zájmů, koordinaci jednotlivých insolvenčních řízení by to značně ulehčilo, neboť by všechna řízení mohla probíhat u jednoho soudu, s jedním insolvenčním správcem a podle jediného insolvenčního práva. Tento přístup ovšem s sebou přináší i nevýhody. V prvé řadě může vyvolat snahy o účelový přesun skupinového centra hlavních zájmů, dále nikterak nevyklučuje možnost vedení vedlejších insolvenčních řízení v jiných členských státech. Rizikem je taktéž již zmiňovaný čl. 8 EIR, kdy soustředěním všech insolvenčních řízení do jednoho členského státu se mohou kvůli věcným právům třetích osob některá aktiva nacházející se v jiných členských státech ocitnout mimo dosah věřitelů, ačkoli pokud by se v tomto členském státě vedlo hlavní insolvenční řízení, byla by tato aktiva věřitelům k dispozici.²⁷⁷

3.4. Koncepty dalších nástrojů ochrany věřitelů v insolvenčním řízení

3.4.1. Subordinace

Principem subordinace neboli podřízenosti pohledávek je uspokojení pohledávky věřitele z majetku dlužníka až poté, co budou zcela uhrazeny pohledávky jiného věřitele či věřitelů. To činí ze subordinace nástroj pro usnadnění korporátního financování, když umožňuje vnést do společnosti další finanční prostředky, aniž by se zhoršilo postavení stávajících věřitelů, kteří by s dalším navyšováním závazků společnosti nemuseli souhlasit.²⁷⁸ Subordinace se může opírat o smluvní ujednání, kdy se věřitel dobrovolně vzdá lepšího pořadí své pohledávky, může ale také být založena zákonem, případně může vzniknout jako faktický stav (tzv. strukturální subordinace), kdy dlužník převedením svých aktiv na jinou osobu vytvoří situaci, kdy se pohledávky jeho stávajících věřitelů stanou podřízenými pohledávkám věřitelů nabyvatele aktiv, neboť věřitelé nabyvatele aktiv touto akcí získají možnost se z těchto aktiv přímo uspokojovat.²⁷⁹ Subordinace může být také využitelná jako nástroj pro ochranu věřitelů, kdy v rámci insolvenčního řízení změni pořadí jejich přihlášených nároků bez vlivu na jejich oprávněnost.²⁸⁰

²⁷⁶ Bod 53 recitálu EIR.

²⁷⁷ Přednáška Nicolaese Tollenaara, ERA Summer Course on Insolvency Proceedings, Trevír, 11. 6. 2018.

²⁷⁸ FINCH, Vanessa a David MILMAN. *Corporate Insolvency Law: Perspectives and Principles*. 3rd edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2017. ISBN 978-1-107-62955-4. s. 531.

²⁷⁹ RICHTER, Tomáš. *Insolvenční právo*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017. ISBN 978-80-7552-444-7. s. 59-60.

²⁸⁰ UNCITRAL *Legislative Guide on Insolvency Law: Part three: Treatment of enterprise groups in insolvency* [online]. 1st ed. New York: United Nations publication, 2012 [cit. 2022-05-05]. ISBN 978-92-1-055716-0. s. 52. Dostupné

Ve spletné struktuře podnikatelských seskupení, kdy jsou spřízněné společnosti protkány vzájemnými transakcemi a volně mezi nimi dochází k přesunu zdrojů a rizik ku prospěchu celku, se dostávají věřitelé jednotlivých členských společností do nejisté situace ohledně míry rizika, kterému jsou vystaveni, neboť v nepřehledné situaci skupinových vztahů mohou mít problém zjistit, v jaké ekonomické kondici se jejich dlužník nachází a jaká je struktura jeho pasiv. Na podnikatelskou strategii uskupení mohou věřitelé doplatit o to více, pokud je některá řízená společnost záměrně vedena jako místo, kde jsou koncentrovány rizikové aktivity a ztráty, případně slouží jako štít, který díky omezenému ručení chrání mateřskou společnost před odpovědností. Pokud se takto zneužitá společnost dostane až již bezděčně či řízeně do úpadku, mohou se její věřitelé dostat do nezávidění hodné situace, kdy nejenže společnost nebude disponovat dostatečným majetkem, z kterého by mohly být jejich pohledávky uhrazeny, ale zároveň se i o ten majetek, který je k dispozici, budou dělit s ostatními koncernovými věřiteli, tedy například i s mateřskou společností, na základě jejíž strategie skončila podřízená společnost v úpadku. Většina dostupného majetku se tak skrze insolvenční řízení může vrátit zpět do skupiny na úkor mimoskupinových věřitelů.²⁸¹

Řešením této nespravedlnosti vůči mimoskupinovým věřitelům může být podřízení skupinových pohledávek těm mimoskupinovým. V této souvislosti ovšem vyvstává otázka, zda důvodem pro subordinaci má být pouhá skutečnost, že se jedná o skupinového věřitele, či zda je potřeba zkoumat další okolnosti, na kterých až lze subordinaci založit. I v rámci skupin probíhají transakce za standardních podmínek, které lze označit jako pohledávky z běžného obchodního styku a které se nikterak neodlišují od transakcí s mimoskupinovými věřiteli, odlišné zacházení s takovými transakcemi by pak mohlo poškodit věřitele těchto skupinových věřitelů. Mezi případy, kdy by naopak bylo odůvodnitelné uvažovat o subordinaci, zmiňuje UNCITRAL například zjevnou podkapitalizaci podřízené společnosti, účast mateřské společnosti v managementu řízené společnosti, zneužívání vnitropodnikových transakcí k prospěchu mateřské společnosti na úkor mimoskupinových věřitelů, či jiné nepoctivé jednání vůči věřitelům řízené společnosti.²⁸² Obdobný přístup k vnitropodnikovým pohledávkám doporučovala i Corkova komise ve své zprávě ohledně doporučení týkajících se modernizace britského insolvenčního práva. Zde bylo navrhováno rozlišovat vnitropodnikové pohledávky na ty, které mají původ v běžných

z: <https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/leg-guide-insol-part3-ebook-e.pdf>.

²⁸¹ FINCH, Vanessa a David MILMAN. *Corporate Insolvency Law: Perspectives and Principles*. 3rd edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2017. ISBN 978-1-107-62955-4. s. 498-499.

²⁸² UNCITRAL *Legislative Guide on Insolvency Law: Part three: Treatment of enterprise groups in insolvency* [online]. 1st ed. New York: United Nations publication, 2012 [cit. 2022-05-05]. ISBN 978-92-1-055716-0. s. 52. Dostupné z: <https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/leg-guide-insol-part3-ebook-e.pdf>.

obchodních aktivitách společnosti, ty by subordinaci nepodléhaly, a na ty, které spíše plní funkci financování ze strany mateřské společnosti, jako dlouhodobý pracovní kapitál, u nichž by byla subordinace na místě.²⁸³ Úskalím takovéto kategorizace pohledávek je skutečnost, že i pohledávky, které vzniknou při běžném obchodním styku za standardních tržních podmínek, mohou v rámci skupiny sloužit k přesunu rizika na věřitele některé z podřízených společností, a vůči věřitelům této podřízené společnosti by pak nebylo spravedlivé, kdyby takové pohledávky byly ze subordinace vyloučeny jenom proto, že je lze podřadit pod pohledávky z běžného obchodního styku.²⁸⁴

Kromě problémů s vymezením pohledávek, které by měly podléhat subordinaci, může připuštění subordinace vnitropodnikových pohledávek vyústit až v neochotu poskytovat úvěry v rámci skupiny, v krajním případě může subordinace také ohrozit životaschopnost skupinového věřitele, pokud se v majetkové podstatě dlužníka nebude nacházet dostatek prostředků, aby vystačily i na uspokojení podřízených pohledávek.²⁸⁵

V americké jurisdikci existuje koncept tzv. *equitable subordination* (subordinace na základě ekvity), jehož podstatou je posuzování všech okolností souvisejících s nároky přihlášenými do insolvenčního řízení s cílem zajistit, aby jejich uspokojování v rámci insolvenčního řízení nevedlo k nespravedlnostem vůči některému z jeho účastníků.²⁸⁶ Původ této doktríny se váže k případu *Pepper vs. Litton*, kde většinový akcionář s cílem vyhnout se platbě jednomu ze svých věřitelů, zažaloval svoji společnost o zaplacení dlužných mezd, jejichž výši si sám stanovil. Společnost pak přiměl, aby tuto pohledávku uznala a na základě rozhodnutí soudu nechal obstatit majetek společnosti, který následně za nižší cenu, než činil jeho nárok, koupil ve veřejné dražbě. Znovu nabytý majetek pak vložil do nové společnosti, zatímco původní společnost vstoupila do insolvence, kam si akcionář taktéž přihlásil zbytek své neuhrazené pohledávky. Insolvenční soud ovšem jeho nárok do insolvenčního řízení nepřipustil s odůvodněním, že insolvenční soudy při rozhodování o oprávněnosti a pořadí přihlášených nároků mají povinnost posoudit veškeré okolnosti, které se k dané pohledávce váží, a případně zamítnout nebo podřídít ty nároky, které odporují zásadám spravedlnosti a poctivosti, přičemž tento postup se zvláště týká nároků osob spjatých s dlužníkem. Kritériem pro rozhodnutí, zda se jedná o férovou pohledávku, je skutečnost,

²⁸³ Report of the Review Committee on Insolvency Law and Practice (Cmnd 8558, 1982) (Cork Report). In: FINCH, Vanessa a David MILMAN. *Corporate Insolvency Law: Perspectives and Principles*. 3rd edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2017. ISBN 978-1-107-62955-4. s. 499.

²⁸⁴ FINCH, Vanessa a David MILMAN. *Corporate Insolvency Law: Perspectives and Principles*. 3rd edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2017. ISBN 978-1-107-62955-4. s. 500.

²⁸⁵ UNCITRAL *Legislative Guide on Insolvency Law: Part three: Treatment of enterprise groups in insolvency* [online]. 1st ed. New York: United Nations publication, 2012 [cit. 2022-05-05]. ISBN 978-92-1-055716-0. s. 53. Dostupné z: <https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/leg-guide-insol-part3-ebook-e.pdf>.

²⁸⁶ BAIRD, Douglas G. *The elements of bankruptcy*. 5th ed. New York, NY: Foundation Press, 2010. ISBN 9781599417257. s. 156.

zda všechny okolnosti nasvědčují tomu, že by danou transakci běžně uskutečnily i nezávislé osoby. Důkazní břemeno pak nese většinový akcionář, který musí být schopen prokázat, že transakce byla učiněna v dobré víře a je v souladu se zájmy korporace a osob v ní zainteresovaných.²⁸⁷

Později americká soudní doktrína pro uplatnění subordínace podle ekvity vyvinula třístupňový test, podle něhož lze o subordínaci uvažovat v případě, kdy (1) se jedná o věřitele zapojeného do neférového jednání, (2) toto jednání tomuto věřiteli přinese nespravedlivou výhodu nebo poškodí jiného věřitele a (3) subordínace podle ekvity neodporuje některému z ustanovení insolvenčního zákona (Bankruptcy Code). V praxi se nejčastěji podřízení pohledávek na základě ekvity úspěšně domůže věřitel v případě, kdy dochází k účelovému vyvádění aktiv ze společnosti, případně lze usuzovat na jiné podvodné jednání.²⁸⁸

Na rozdíl od diskutabilní subordínace vnitropodnikových pohledávek, je v insolvenčním právu všeobecně přijímána subordínace pohledávek vyplývajících z vlastnictví majetkové účasti ve společnosti.²⁸⁹ Takovouto úpravu obsahuje i české insolvenční právo, které mezi podřízené pohledávky řadí pohledávky společníků nebo členů dlužníka vyplývající z jejich účasti ve společnosti nebo v družstvu²⁹⁰, přičemž i v rámci podřízených pohledávek se tyto pohledávky uspokojují až jako poslední²⁹¹. Je-li tedy řídicí osoba přímo majetkově zainteresována v řízené osobě, bude její pohledávka plynoucí z této účasti uspokojena až jako poslední v řadě, zbyde-li v majetkové podstatě dlužníka ještě nějaký majetek.

Kromě pohledávek vyplývajících z účasti ve společnosti nebo družstvu (a pohledávek podle § 172 odst. 2 InsZ, které nejsou z hlediska řešeného tématu relevantní), český insolvenční zákon podřízenost jiných pohledávek nestanovuje, neobsahuje tedy ani žádné speciální zacházení s pohledávkami spřízněných osob. Zároveň ale podle § 5 písm. a) InsZ má být insolvenční řízení vedeno tak, aby žádný z účastníků nebyl nespravedlivě poškozen nebo nedovoleně zvýhodněn, tedy i český insolvenční zákon pracuje s principem spravedlnosti, dokonce ho řadí mezi stěžejní zásady insolvenčního řízení. Poměrné uspokojování účelové pohledávky, která by splňovala parametry amerických soudů pro subordínaci podle ekvity, by tak mohlo být v rozporu se zásadami insolvenčního řízení.

²⁸⁷ Pepper v. Litton, 308 U.S. 295 (1939).

²⁸⁸ BAIRD, Douglas G. *The elements of bankruptcy*. 5th ed. New York, NY: Foundation Press, 2010. ISBN 9781599417257. s. 157.

²⁸⁹ UNCITRAL *Legislative Guide on Insolvency Law: Part three: Treatment of enterprise groups in insolvency* [online]. 1st ed. New York: United Nations publication, 2012 [cit. 2022-05-05]. ISBN 978-92-1-055716-0. s. 54. Dostupné z: <https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/leg-guide-insol-part3-ebook-e.pdf>.

²⁹⁰ § 172 odst. 1 InsZ.

²⁹¹ § 172 odst. 3 InsZ.

Ostatně i T. Richter nastiňuje teoretický postup, kterým by se za absence konkrétní právní úpravy i do českého insolvenčního řízení daly vnést prvky subordinace podle ekvity, a to pomocí korektivů poctivého obchodní styku podle § 6 odst. 2 ObčZ nebo zákazu zjevného zneužití práva podle § 8 ObčZ, tedy pohledávka odporující těmto zásadám by neměla požívat právní ochrany a uspokojovat se ve stejném pořadí jako ostatní věřitelé.²⁹²

Důsledkem subordinace je kromě horšího pořadí ve frontě na majetek dlužníka, a tedy vyššího rizika, že pro uspokojení podřízené pohledávky již nebude v majetkové podstatě dostatek prostředků, i ztráta hlasovacího práva, neboť podle § 51 odst. 4 InsZ věřitelé s podřízenými pohledávkami nemají hlasovací právo.

3.4.2. Substantivní konsolidace

Substantivní konsolidace je poměrně mladým nástrojem vytvořeným v americké soudní judikatuře v průběhu 60. a 70. let 20. století spočívající v tom, že soud v rámci insolvenčního řízení odhlédne od majetkové samostatnosti jednotlivých členů skupiny a zachází s celou skupinou jako s celkem, tedy dojde ke spojení aktiv a závazků spřízněných korporací za účelem uspokojování pohledávek věřitelů v insolvenčním řízení.²⁹³ Na rozdíl od doktríny propichování korporátního závoje se jedná o nástroj insolvenčního práva, přičemž zatímco doktrína propichování korporátního závoje míří na institut omezeného ručení, kterým se korporace zaštiťují, smyslem substantivní konsolidace je spravedlivé zacházení se všemi věřiteli.²⁹⁴

Substantivní konsolidace může být vhodná v případech, kdy nedochází ke skutečnému oddělení mezi jednotlivými členy skupiny, často pokud jsou aktiva společností natolik smíšena, že by ani nebylo praktické či dokonce možné je odlišovat, nebo pokud je skupinová struktura zneužita k nepoctivým nebo podvodným účelům, případně pokud přistoupení k substantivní konsolidaci přinese větší výnos pro věřitele nebo usnadní reorganizaci. Substantivní konsolidace ovšem narušuje princip majetkové a právní samostatnosti společnosti, což může být naopak vůči některým věřitelům nespravedlivé, neboť pokud je substantivní konsolidace využita, jsou nuceni uspokojovat své pohledávky společně s věřiteli jiné společnosti ze skupiny, která může být méně solventní. Ačkoli tedy může být substantivní konsolidace pro věřitele jako celek výhodnější, někteří konkrétní věřitelé mohou být její aplikací poškozeni. Substantivní konsolidace tedy neznamená, že by všichni věřitelé získali více, ale vzhledem k tomu, že konsolidaci podléhají aktiva napříč skupinou, kde se

²⁹² RICHTER, Tomáš. *Insolvenční právo*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017. ISBN 978-80-7552-444-7. s. 203.

²⁹³ BAIRD, Douglas G. *The elements of bankruptcy*. 5th ed. New York, NY: Foundation Press, 2010. ISBN 9781599417257. s. 165-166.

²⁹⁴ TUCKER, J Maxwell. United States: Grupo Mexicano And The Death Of Substantive Consolidation ~ Part 1. In: *Mondaq* [online]. 21. 5. 2001 [cit. 2022-09-15]. Dostupné z: <https://www.mondaq.com/unitedstates/insolvencybankruptcy/11628/grupo-mexicano-and-the-death-of-substantive-consolidation-part-1>.

ekonomická situace jednotlivých členů může značně lišit, mohou někteří věřitelé získat vyšší uspokojení na úkor jiných. Nerovnováha se může projevit také v případě různých druhů věřitelů, kdy především zajištění a prioritní věřitelé mohou na substantivní konsolidaci trazit. Co se týče zajištěných věřitelů, tak jsou zvláště ohrožení vnitroskupinová zajištění věřitelé, neboť zajištění takovýchto věřitelů nemusí být v rámci substantivní konsolidace uznáno. U prioritních věřitelů pak nemusí být v případě smísení aktiv zřejmé, z jakého majetku má být jejich prioritní nárok uspokojován, což může jejich prioritní postavení oslabit. Ostatně podle UNCITRAL by aplikace substantivní konsolidace měla mít za účinek, kromě zkonsolidování majetkové podstaty, vymazání vnitroskupinových závazků kvůli jejich vzájemnému vykrácení a zacházení s pohledávkami vůči jednotlivým členům seskupení jako s pohledávkami vůči celé skupině včetně pohledávek prioritních.²⁹⁵ Další nevýhodou substantivní konsolidace je, že ztěžuje možnost řídit riziko všem, kteří s jednotlivými členy skupiny vstupují do obchodních vztahů.²⁹⁶

Existují různé přístupy k substantivní konsolidaci, kdy například novozélandský Companies Act 1993 dává soudu možnost nařídit jedné společnosti ze skupiny učinit pro případ insolvence příspěvek do aktiv jiné společnosti. Obdobnou úpravu nalezneme i v Irsku. Australský Corporation Amendment (Insolvency) Act 2007 umožňuje soudu rozhodnout o tom, že aktiva skupiny tvoří jeden celek a nezajištění věřitelé tak mohou uplatnit své nároky vůči celé skupině.²⁹⁷ Naopak britské právo žádnou úpravu, která by umožňovala nějakou formu substantivní konsolidace neobsahuje, ani k ní nejsou zdejší soudy oprávněny přistoupit na základě svých diskrečních pravomocí.²⁹⁸

Ve spojených státech se aplikace tohoto přístupu postupně vyvíjela tak, že nejprve soudy považovaly substantivní konsolidaci odůvodnitelnou v případech, kdy jsou spřízněné společnosti kompletně centrálně řízené a fungují jako jediný celek, tedy celá skupina podniká pod jednotnou identitou, zároveň většina věřitelů byla přesvědčena o tom, že obchoduje s jediným subjektem, a výhody substantivní konsolidace převáží nad možnou újmu, kterou může některým věřitelům způsobit. Důvodem pro využití substantivní konsolidace bylo hlavně snadnější vypořádání se se spleťovými vnitropodnikovými transakcemi a zefektivnění a urychlení reorganizace. Později byla substantivní konsolidace omezena na případy, kdy jsou společnosti natolik propletené, že žádná

²⁹⁵ UNCITRAL *Legislative Guide on Insolvency Law: Part three: Treatment of enterprise groups in insolvency* [online]. 1st ed. New York: United Nations publication, 2012 [cit. 2022-05-05]. ISBN 978-92-1-055716-0. s. 59-70. Dostupné z: <https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/leg-guide-insol-part3-ebook-e.pdf>.

²⁹⁶ FINCH, Vanessa a David MILMAN. *Corporate Insolvency Law: Perspectives and Principles*. 3rd edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2017. ISBN 978-1-107-62955-4. s. 501.

²⁹⁷ FINCH, Vanessa a David MILMAN. *Corporate Insolvency Law: Perspectives and Principles*. 3rd edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2017. ISBN 978-1-107-62955-4. s. 501-503.

²⁹⁸ RONEN-MEVORACH, Irit. *A Global Approach to Insolvency within Multinational Groups of Companies* [online]. Ann Arbor, 2006 [cit. 2022-09-17]. Dostupné z: https://discovery.ucl.ac.uk/id/eprint/14446065/1/Ronen-Mevorach_thesis.Redacted.pdf. Disertační práce. University College London. s. 135.

z nich není schopna fungovat samostatně, nebo pokud by rozřídění promíchaných aktiv a závazků mezi jednotlivé společnosti bylo natolik nákladné, že je substantivní konsolidace výhodnějším řešením pro všechny zainteresované strany.²⁹⁹ K žádnému jednoznačnému návodu, kdy přistoupit k substantivní konsolidaci, ale americká judikatura nedospěla, nadto následně došlo ke zpochybnění substantivní konsolidace ze strany vyšších soudů, podle nichž nemá substantivní konsolidace žádnou oporu v zákoně, neboť americký Bankruptcy Code žádné ustanovení, které by substantivní konsolidaci zakládalo, neobsahuje. Zároveň podle Amerického Nejvyššího soudu (Supreme Court) nejsou americké insolvenční soudy ani oprávněny o substantivní konsolidaci rozhodnout na základě ekvity, neboť k tomu podle jeho názoru nejsou oprávněny, a to z důvodu, že v rámci rozhodování podle ekvity mohou využívat pouze nástroje známé v době, kdy byl přijat First Judiciary Act, tedy v roce 1789.³⁰⁰

České insolvenční právo zastávající entity přístup žádné ustanovení, které by mohlo zakládat období substantivní konsolidace neobsahuje. Zahrnutí majetku osob odlišných od dlužníka je možné pouze v případě, kdy tak stanoví zákon, například pokud se jedná o plnění z neúčinných právních úkonů.³⁰¹ V případě, kdy dojde ke smísení aktiv řídicí a řízené osoby a je sporné, které z těchto osob náleží, tak pokud má insolvenční správce za to, že je zde zákonný důvod, na základě něhož by dotčená aktiva měla patřit do majetkové podstaty upadnuvší řízené osoby, má možnost je zapsat do soupisu majetkové podstaty a řídicí osobu o této skutečnosti vyrozumět.³⁰² Řídicí osoba se pak může domáhat vynětí majetku ze soupisu vylučovací žalobou, což je řízení vedené jako incidenční spor.³⁰³ Po dobu, kdy je sporný majetek zapsán v soupise majetkové podstaty, s ním nemůže řídicí osoba nakládat, pokud není osobou s dispozičním oprávněním.³⁰⁴

²⁹⁹ BAIRD, Douglas G. *The elements of bankruptcy*. 5th ed. New York, NY: Foundation Press, 2010. ISBN 9781599417257. s. 158-166.

³⁰⁰ TUCKER, J Maxwell. United States: Grupo Mexicano And The Death Of Substantive Consolidation ~ Part 1. In: *Mondaq* [online]. 21. 5. 2001 [cit. 2022-09-15]. Dostupné z: <https://www.mondaq.com/unitedstates/insolvencybankruptcy/11628/grupo-mexicano-and-the-death-of-substantive-consolidation-part-1>.

³⁰¹ § 205 odst. 4 InsZ.

³⁰² § 224 odst. 1 InsZ.

³⁰³ § 225 odst. 1 InsZ a § 159 odst. 1 písm. b) InsZ.

³⁰⁴ § 217 odst. 1 InsZ.

Závěr

Práce přednesla řadu témat rozebírajících vztahy uvnitř podnikatelského seskupení z různých úhlů pohledu, přičemž jednotícím znakem je hledání vhodného nástroje, který by nějakým způsobem umožnil dosáhnout na majetek řídicí osoby v situacích, kdy lze její jednání vůči řízené osobě hodnotit jako poškozující. Ústředním motivem pak je skutečnost, že se ekonomická realita podnikatelských seskupení neseťkává s realitou právní, neboť způsob fungování podnikatelských seskupení naráží na koncept majetkové a právní samostatnosti společnosti a omezeného ručení.

V rámci koncernu může řídicí osoba vůči osobě řízené vystupovat v řadě různých pozic, z nichž na řízenou osobu uplatňuje svůj vliv. Může tak činit pouze prostřednictvím více či méně formálních pokynů, aniž by nějak figurovala v organizační struktuře řízené osoby, může vlastnit podíl v řízené osobě a z pozice společníka působit na řízenou osobu, či může k prosazování svého vlivu využívat tzv. cross-holding, tedy vykonávat přímo funkci statutárního orgánu řízené osoby, a to buď sama jako právnická osoba prostřednictvím svého zástupce nebo může do orgánu vyslat svého zaměstnance. Důsledky týkající se případné odpovědnosti řídicí osoby za úpadek osoby řízené se pak budou odvíjet právě od postavení, které řídicí osoba vůči osobě řízené zastává. Kromě pozice řídicí osoby vůči osobě řízené je také zásadní kvalita vlivu, který řídicí osoba na osobu řízenou vyvíjí, zda již naplňuje znaky jednotného řízení, či lze tento vztah charakterizovat pouze jako ovládnutí. Uvnitř koncernu pak mohou koexistovat společnosti s různým stupněm vlivu, navíc i jedna společnost může v některé oblasti podléhat jednotnému řízení a v jiné může být pouze ovládána.

Práce nejprve nastolila koncept faktických a stínových vedoucích, jehož výhodou je skutečnost, že vztahy uvnitř koncernu ponechává stranou a odpovědnost řídicí osoby staví na skutečném ekonomickém řízení a tedy zkoumá, jak se jednání řídicí osoby vůči osobě řízené projevuje navenek. Tento přístup se tedy nezatěžuje rozplétáním vztahů uvnitř koncernu, pokud je shledáno, že na řídicí osobu lze pohlížet jako na faktického či stínového vedoucího, aplikují se na ni pravidla týkající se členů statutárního orgánu řízené osoby, tedy především povinnost vykonávat funkci s péčí řádného hospodáře včetně důsledků jejího porušení. Tím je možné se vyhnout ultimativním nástrojům jako je doktrína propichování korporátního závoje. Na druhou stranu v teorii nepanují jednotné názory ohledně toho, zda může být řídicí osoba faktickým či stínovým vedoucím s ohledem na skutečnost, že vliv, který vůči řízené osobě vykonává, je zákonem výslovně předvídaný. Práce se kloní k závěru, že ano, zároveň ale v případě úpadku řízené osoby *a priori* nevyklučuje ani odpovědnost řídicí osoby za nesplněné dluhy osoby řízené podle § 71 odst. 3 ZOK s odůvodněním, že by poněkud mírnější důsledky porušení péče řádného hospodáře mohly řídicí

osobu motivovat k tomu, aby do záležitostí řízené osoby vstupovala ve větším rozsahu, než by bylo pro prosazování koncernové politiky potřeba.

Mezi konkrétní důsledky vyplývající z práva obchodních korporací, které může úpadek řízené osoby ve sféře osoby řídící vyvolat, pak patří povinnost nahradit újmu řízené osobě a ručení řídící osoby za nesplněné dluhy osoby řízené, odpovědnost za prodlení při podání insolvenčního návrhu a povinnost odkoupit podíl mimostojícího společníka.

Jediný z jmenovaných institutů, který má potenciál proniknout skrze majetkovou samostatnost řídící a řízené osoby a učinit tak řídící osobu odpovědnou za nesplněné dluhy osoby řízené, je sankční ručení podle § 71 odst. 3 ZOK. Přestože toto ustanovení bývá zmiňováno v souvislosti s doktrínou propichování korporátního závoje, nejedná se o totožný nástroj, přičemž není vyloučeno, že věřitel nebude čekat, až se úpadkem řízené osoby otevře možnost domáhat se ručení podle § 71 odst. 3 ZOK, a pokusí se prolomit korporátní závoj dříve, nazná-li, že jednání řídící osoby vůči osobě řízené lze hodnotit jako zjevné zneužití práva, v daném kontextu tedy především zneužití omezeného ručení. Kromě nutnosti čekat na úpadek řízené osoby, pak využitelnost ručení podle § 71 odst. 3 ZOK může být pro věřitele ještě problematická v obtížnosti prokázat příčinou souvislost mezi vlivem řídící osoby a úpadkem osoby řízené.

Odpovědnost za prodlení při podání insolvenčního návrhu podle § 99 InsZ a případně sankce podle § 66 odst. 1 písm. a) ZOK (povinnost vydat prospěch plynoucí z výkonu funkce) se bude řídící osoby patrně týkat pouze v případě, kdy bude sama členem statutárního orgánu řízené osoby, případně pokud bude tuto funkci vykonávat její zaměstnanec. Pokud tam žádný takovýto vztah nebude možné dovést, bude řídící osoba eventuálně podléhat pouze režimu § 71 ZOK (tedy ve vztahu k věřitelům se jí bude týkat ručení za nesplněné dluhy podle 71 odst. 3 ZOK), ale to pouze za předpokladu, že její jednání vedlo k úpadku řízené osoby.

Zatímco předchozí instituty míří na ochranu věřitelů, povinnost odkoupit podíl mimostojícího společníka v případě zhoršení jeho postavení, které se v případě úpadku řízené osoby presumuje, míří na ochranu těch společníků řízené osoby, kteří nemají možnost řízenou osobu jakkoli ovlivňovat. Přestože je právo odkupu podle § 89 ZOK obecně považováno za ultimativní nástroj, nemusí to nutně znamenat, že by se společník před tím musel vždy domáhat náhrady újmy podle § 71 odst. 2 ZOK, ale podle okolností lze tyto nástroje vůči řídící osobě využít alternativně, případně postupně přistoupit k oběma.

Z uvedeného se podává, že pokud řídící osoba zároveň přímo či prostřednictvím svého zaměstnance nevykonává funkci statutárního orgánu řízené osoby, nebo na ni teoreticky nelze pohlížet jako na faktického či stínového vedoucího, nabízí se v případě úpadku řízené osoby věřitelům pouze možnost domáhat se ručení za nesplněné dluhy podle § 71 odst. 3 ZOK, přičemž

je s ohledem na nutnost prokázat příčinou souvislost mezi vlivem řídicí osoby a úpadkem osoby řízené a vzhledem k často nepřehledným vztahům uvnitř koncernu otázkou, nakolik je reálná šance, že se nakonec skutečně něčeho domohou. Z tohoto hlediska by pak mohlo být výhodnější se s odkazem na zákaz zneužití práva pokusit prolomit majetkovou samostatnost řízené osoby a učinit odpovědnou přímo řídicí osobu.

V insolvenčním právu není pozice, z jaké řídicí osoba uplatňuje vliv vůči osobě řízené tolik podstatná, zásadní je, zda tyto osoby spolu tvoří koncern ve smyslu definovaném ZOK, neboť u osoby tvořící s dlužníkem koncern je předpokládáno zvýšené riziko, že se bude v rámci insolvenčního řízení dlužníka pokoušet prosazovat své zájmy, jež budou v rozporu se společným zájmem věřitelů. Proto je-li řídicí osoba zároveň věřitelem řízené osoby, omezuje InsZ její hlasovací právo na schůzi věřitelů a její účast ve věřitelském výboru. Řídicí osoba taktéž nesmí nabývat majetek z majetkové podstaty řízené osoby bez souhlasu insolvenčního soudu. Hlavním cílem všech těchto pravidel je snaha zabránit vyvádění majetku z majetkové podstaty řízené osoby na ostatní členy koncernu a tím eliminovat poškození ostatních (především mimokoncernových) věřitelů.

InsZ také počítá s možností, že v úpadku skončí více členů jednoho koncernu. V tomto případě, stejně jako EIR, striktně zastává entity přístup, tedy s každým členem koncernu je vedeno samostatné insolvenční řízení a tato řízení jsou pouze koordinována v tom smyslu, že je lze vést u stejného soudu a ustanovit do nich stejného insolvenčního správce. V této souvislosti práce představuje návrhy UNCITRAL na přípustnost podání společného skupinového insolvenčního návrhu, jež by mohl zefektivnit vedení insolvenčního řízení, a na možnost zahrnout do insolvenčního řízení i solventní členy skupiny. V prvním případě realizace tohoto návrhu naráží na kolizi s povinností dlužníka podat bezodkladně insolvenční návrh a riziko zneužití časové prodlevy mezi kompletací společného insolvenčního návrhu a jeho podáním k soudu k vyvedení majetku mimo sféru mimokoncernových věřitelů. Problematiky zahrnutí solventních členů skupiny do řešení ekonomických potíží dlužníka se částečně dotýká připravovaný zákon o preventivní restrukturalizaci.

Dále jsou popsány dva koncepty ochrany věřitelů v insolvenčním řízení vycházející primárně z americké jurisdikce – subordinace podle ekvity a substantivní konsolidace. Oběma konceptům je společné hledání spravedlivého přístupu vůči všem věřitelům.

U subordinace je klíčovou otázkou, jaké pohledávky skupinových věřitelů by měly být podřízeny, aby nedošlo k poškození věřitelů těchto skupinových věřitelů, když i vnitroskupinové pohledávky, které lze označit jako pohledávky z běžného obchodní činnosti vzniklé za standardních tržních podmínek, mohou sloužit k přesouvání zdrojů a rizika v rámci skupiny.

Americká judikatura proto vyvinula třístupňový test pro uplatnění subordínace podle ekvity, ke které lze přistoupit v případě jednání věřitele zapojeného do neférového jednání, které mu přinese nespravedlivou výhodu nebo poškodí jiného věřitele a subordínace nebude v rozporu s některým ustanovením amerického insolvenčního zákona (Bankruptcy Code). Vzhledem k tomu, že i český insolvenční zákon pracuje s prvkem spravedlnosti vyjádřeným v zásadách insolvenčního řízení, bylo by teoreticky možné aplikovat obdobu subordínace podle ekvity i v našem právním prostředí, a opřít ji o korektivy poctivého obchodní styku podle § 6 odst. 2 ObčZ nebo zákazu zjevného zneužití práva podle § 8 ObčZ.

Substantivní konsolidace spočívající ve spojení aktiv a závazků spřízněných společností za účelem dosažení vyššího uspokojení věřitelů v rámci insolvenčního řízení představuje narušení majetkové a právní samostatnosti společnosti a nese s sebou riziko nespravedlivého poškození některých věřitelů, možnost její aplikace také ztěžuje řízení rizika všem, kteří s jednotlivými členy skupiny vstupují do obchodních vztahů.

Lze tedy shrnout, že obecně napříč jurisdikcemi panuje shoda na tom, že určité typy jednání v rámci skupin společností by nemělo požívat právní ochrany. Obecně lze tato jednání označit jako úmyslné jednání s cílem poškodit mimoskupinové věřitele a společníky nebo zneužití konceptu korporace za účelem omezení odpovědnosti a rizika. Teorie a praxe pak hledají vhodná řešení, jak se s těmito negativními jevy vypořádat, aniž by to neotráslo tradičním pojetím společnosti, konkrétně aby nedošlo k potlačení majetkové samostatnosti a omezeného ručení. Stežejním atributem, který je v rámci skupin společností využíván a potenciálně zneužíván přitom není majetková samostatnost, ale omezené ručení, jehož původním účelem bylo usnadnit fyzickým osobám investování do kapitálově náročných projektů.

Samotné zneužití omezeného ručení pak lze kategorizovat do čtyřech typizovaných jednání – servisní společnost, podkapitalizovaná společnost, účelové rozkouskování podnikání do více společností a záměrné zavádějící vystupování podnikatelského seskupení pod jednotnou identitou. Tyto jevy lze ovšem považovat za negativní pouze v kontextu omezeného ručení, pokud by se omezené ručení ve vztahu mezi mateřskou a dceřinou společností neuplatňovalo, jednalo by se o legitimní podnikatelské strategie.

V rámci českého právní řádu pak lze na jednání řídicí osoby, které lze charakterizovat jako využívání řízené osoby zneužívajícím způsobem reagovat prostřednictvím zákazu zneužití práva stanoveným v § 8 ObčZ, případně pomocí § 6 ObčZ zakotvujícím zásadu poctivého obchodního styku, a domoci se tak přímé odpovědnosti mateřské společnosti, což de facto odpovídá doktríně propichování korporátního závoje.

Práce dále rozvíjí úvahy ohledně možnosti vrátit se ke kořenům omezeného ručení a aplikovat ho pouze ve vztahu společník – společnost, nikoli ve vztahu mateřská společnost – dceřiná společnost. V tomto systému by byli společníci mateřské společnosti chráněni omezeným ručením i v případě, pokud by se ve vztazích mezi mateřskou a dceřinou společností omezené ručení neuplatňovalo, neboť odpovědnost za závazky dceřiné společnosti by dopadla pouze do sféry mateřské společnosti, nikoli však na její společníky, kteří by nadále byli vystaveni pouze riziku ztráty své investice. Tím by se dosáhlo toho, že společníci mateřské společnosti by nepřišli o výhody omezeného ručení, ale mateřská společnost by nemohla nespravedlivě přesouvat riziko a podnikat tak na úkor věřitelů podřízených společností.

Závěrem lze tedy shrnout, že soudní doktrína vyvinula řadu postupů ať již v rámci korporálního práva či práva insolvenčního, které lze za určitých okolností aplikovat v případech, kdy se ve vztahu mezi řídící a řízenou osobou trvá na majetkové samostatnosti a omezeném ručení jeví jako nespravedlivé. Většina těchto konceptů ovšem s sebou nese náklady spočívající v narušení principu právní jistoty nebo v poškození jiných osob. Výjimkou je koncept faktických a stínových vedoucích, který tyto negativní konsekvence nedoprovází.

Co se týče rozsahu odpovědnosti řídící osoby za dluhy osoby řízené v případě jejího úpadku, tak v závislosti na postavení, jaké řídící osoba vůči osobě řízené zaujímá, ji může stíhat odpovědnost za porušení péče řádného hospodáře a s tím související povinnost k náhradě škody a případné ručení za dluhy řízené osoby v rozsahu neuhrazené škody, a to za situace, kdy je řídící osoba zároveň členem statutárního orgánu osoby řízené. Pokud mezi řídící a řízenou osobou není takovýto formální vztah a řídící osoba uplatňuje svůj vliv skrze jednotné řízení, ručí věřitelům za všechny dluhy, které řízená osoba nemůže v důsledku jejího vlivu splnit, ale to pouze za situace, kdy v důsledku tohoto vlivu došlo k úpadku řízené osoby.

Nutnost prokázat příčinou souvislost mezi vlivem řídící osoby a úpadkem osoby řízené může být pro věřitele obtížná, zároveň se řídící osoba ve vztahu k řízené osobě může dopouštět jiného neférového jednání, které nemusí nutně s úpadkem řízené osoby souviset, ale přesto věřitele poškozuje. Na takovéto jednání mají věřitelé možnost reagovat obdobným způsobem, jako je tomu v angloamerické jurisdikci, tedy využitím principu spravedlnosti, když české právo otevírá možnost domoci se svých nároků na řídící osobě na základě zákazu zneužití práva a zásady poctivého obchodního styku. Stejně tak se princip spravedlnosti promítá i v zásadách českého insolvenčního práva, a tedy také v rámci insolvenčního řízení se věřitelům nabízí možnost dosáhnout na základě těchto zásad subordinace těch pohledávek řízené osoby či jiných členů koncernu, jejichž poměrné uspokojování by vůči nim bylo nespravedlivé.

Ačkoli právo nabízí věřitelům nástroje, prostřednictvím nichž mohou dosáhnout na majetek řídicí osoby, jedná se povětšinou o nástroje ultimativní, využitelné v případě jednání řídicí osoby, které je vůči věřitelům řízené osoby mimořádně poškozující, přičemž všechny tyto nástroje hledají způsob, jak v rámci entity přístupu prolomit majetkovou samostatnost a omezené ručení. Analýzou institutu omezeného ručení pak práce došla k závěru, že ve vztahu mezi řídicí a řízenou osobou dochází k řadě negativních jevů, jejichž dopady mohou převážit výhody omezeného ručení. Trvání na entity přístupu a omezeném ručení v rámci těchto vztahů se pak nadále nemusí jevit jako přínosné.

Návrhem *de lege ferenda* je tedy upuštění od aplikace omezeného ručení ve vztahu řídicí a řízené osoby a přiznání jeho výhod pouze společníkům – fyzickým osobám, čímž by problémy provázející prolamování majetkové samostatnosti a omezeného ručení v rámci skupin společností velkou měrou odpadly. Tyto úvahy podle mého názoru trefně vystihuje citát z článku Toma Haddena „The Regulation of Corporate Groups in Australia“, který si dovolím závěrem této práce uvést: „*Stejně jako Koperník dosáhl největších úspěchů v momentě, kdy přesunul svoji pozornost ze Země na Slunce, jako centra Sluneční soustavy, dosáhli by i právníci a zákonodárci lépe svých cílů přesunutím své pozornosti od jednotlivých společností na podnikatelská seskupení.*“³⁰⁵

³⁰⁵ HADDEN, Tom. The Regulation of Corporate Groups in Australia. *UNSW Law Journal*. 1992, 15(1), 61-85. s. 84-85. Dostupné z: <http://classic.austlii.edu.au/au/journals/UNSWLawJl/1992/4.pdf>.

Seznam použitých zkratk

EIR	Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/848 ze dne 20. května 2015 o insolvenčním řízení
FECG	FORUM EUROPÆUM ON COMPANY GROUPS
InsZ	zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů
ObčZ	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
UNCITRAL	Komise OSN pro mezinárodní obchodní právo
ZKV	zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů
ZOK	zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění pozdějších předpisů
ZPr	zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů

Seznam zdrojů

1. Seznam použité literatury

- BAIRD, Douglas G. *The elements of bankruptcy*. 5th ed. New York, NY: Foundation Press, 2010. ISBN 9781599417257.
- BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Komentář k zákonu o obchodních korporacích*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. ISBN 9788073804510.
- ČECH, Petr a Petr ŠUK. *Právo obchodních společností: v praxi a pro praxi (nejen soudní)*. Vydání I. Praha: Ivana Hexnerová - BOVA POLYGON, 2016. ISBN 9788072731770.
- ČERNÁ, Stanislava, Ivana ŠTENGLOVÁ a Irena PELIKÁNOVÁ. *Právo obchodních korporací*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 9788074787355.
- ČERNÁ, Stanislava, Ivana ŠTENGLOVÁ a Irena PELIKÁNOVÁ. *Právo obchodních korporací*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2021. ISBN 9788075989918.
- ČERNÁ, Stanislava. Jaké standardy platí pro koncernové pokyny? A lze koncernového prospěchu dosáhnout porušením zákona či smlouvy?. *Obchodní právo (Wolters Kluwer)*. 2018, 2018(4). Dostupné v Systému ASPI.
- ČERNÁ, Stanislava. Ještě k ručení vlivné a ovládající osoby za porušení povinnosti odvracet hrozící úpadek. *Obchodněprávní revue*. 2013, 2013(6), 169-171. Dostupné v Systému Beck-online.
- ČERNÁ, Stanislava. Lze prolomit hranice majetkové samostatnosti obchodní společností?. In: PAUKNEROVÁ, Monika a Michal TOMÁŠEK. *Nové jevy v právu na počátku 21. století*. Praha: Karolinum, 2009. ISBN 9788024616872.
- ČERNÁ, Stanislava. O koncernu, koncernovém řízení a vyrovnání újmy. *Obchodněprávní revue*. 2014, 2014(2), 33-41. Dostupné v Systému Beck-online.
- ČERNÁ, Stanislava. O variantách uspořádání podnikatelského seskupení. *CPVP. - Časopis pro právní vědu a praxi*. 2015, 2015(1), 14. Dostupné v Systému ASPI.
- ČERNÁ, Stanislava. Ovlivnění jako klíčový pojem českého koncernového práva. *Rekodifikace a praxe (Wolters Kluwer)*. 2014, 2014(1), 14-17. Dostupné v systému ASPI.
- DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné*. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016-. ISBN 9788075521873.
- EASTERBROOK, Frank H. a Daniel R. FISCHER. *The economic structure of corporate law*. Cambridge. 1st paperback edition: Harvard University Press, 1996. ISBN 0-674-23539-8.
- FINCH, Vanessa a David MILMAN. *Corporate Insolvency Law: Perspectives and Principles*. 3rd edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2017. ISBN 978-1-107-62955-4.
- FLOREŠ, Martin. Výkon funkce člena orgánu dceřiné společnosti zaměstnancem mateřské společnosti. *Obchodněprávní revue*. 2019, 2019(7-8), 186-193. Dostupné v Systému Beck-online.
- GLATZOVÁ, Vladimíra. Náhrada škody pro pozdní podání insolvenčního návrhu. *Bulletin advokacie*. 2017, 2017(6), 57-59. Dostupné v Systému Beck-online.
- HAVEL, Bohumil. FORUM EUROPÆUM ON COMPANY GROUPS: Návrhy na usnadnění přeshraničního řízení koncernů v Evropě. *Obchodněprávní revue*. 2016(2), 58. Dostupné v Systému Beck-online.
- HAVEL, Bohumil. *Obchodní korporace ve světle proměn: variace na neuzavřené téma správy obchodních korporací*. Praha: Auditorium, 2010. Téma (Auditorium). ISBN 9788087284117.

HAVEL, Bohumil. Úpadková situace dlužníka a standardy péče jeho orgánů. *Bulletin advokacie*. 2017, 2017(6). Dostupné v Systému Beck-online.

HAVEL, Bohumil a Vlastimil PIHERA, ed. *Soukromé právo na cestě: eseje a jiné texty k jubileu Karla Eliáše*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-265-3.

HIRT, Hans C. The Wrongful Trading Remedy in UK Law: Classification, Application and Practical Significance. *ECFR* [online]. 2004, 2004(1), 71-120 [cit. 2022-03-06]. Dostupné z: HeinOnline.

JACKSON, Thomas H. Translating assets and liabilities to the bankruptcy forum. In: BHANDARI, Jagdeep S. a Lawrence A. WEISS. *Corporate bankruptcy: Economic and legal perspectives*. 1. New York: Cambridge University Press. ISBN 13 978-0-521-45717-0.

JACKSON, Thomas H., SCOTT Robert E. On the nature of bankruptcy: An essay on bankruptcy sharing and the creditors' bargain. In: BHANDARI, Jagdeep S. a Lawrence A. WEISS. *Corporate bankruptcy: Economic and legal perspectives*. 1. New York: Cambridge University Press. ISBN 13 978-0-521-45717-0.

KLEIN, William A., John C. COFFEE JR. a Frank PARTNOY. *Business Organization and Finance: Legal and Economic Principles*. 11th edition. New York: Foundation Press, 2010. ISBN 978-1-59941-449-2.

KOVARÍČEK, Kamil. Právo odchodu společníka ze společnosti s ručením omezeným v podnikatelských seskupeních. *Právní rozhledy*. C.H. Beck, 2020, 2020(21), 725-733. ISSN 1210-6410. Dostupné v Systému Beck-online.

KOZÁK, Jan. *Insolvenční zákon: komentář*. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 9788075985781. Dostupné v Systému ASPI.

LASÁK, Jan a Bohumil HAVEL. *Kompéndium korporálního práva*. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 9788074000188.

LASÁK, Jan. *Zákon o obchodních korporacích: komentář*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2021. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 9788075988812. Dostupné v Systému ASPI.

LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 1899, marg. č. 6. Dostupné v Systému Beck-online.

LOKAJÍČEK, Jan. *Prolomení majetkové samostatnosti kapitálových společností*. V Praze: C.H. Beck, 2016. Beckova edice právní instituty. ISBN 9788074006036.

MORAVEC, Tomáš, KOTOUČOVÁ, Jiřina a kol. *Insolvenční zákon*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021. Dostupné v Systému Beck-online.

MORAVEC, Tomáš. *Evropské insolvenční právo*. V Praze: C.H. Beck, 2021. Právní praxe. ISBN 9788074008320.

PATĚK, Daniel. *K možnosti prolomení majetkové samostatnosti české společnosti s ručením omezeným*. In: PAUKNEROVÁ, Monika a Michal TOMÁŠEK. *Nové jevy v právu na počátku 21. století*. Praha: Karolinum, 2009. ISBN 9788024616872.

PELIKÁN, Robert. Skupiny společností v obchodním právu. *Sborník Karlovarské právnické dny*. 2011, 2011(19), 396. Dostupné v Systému Beck-online.

PULKRÁBEK, Zdeněk. Vyhledky odpůrčího práva (tzv. relativní neúčinnosti) podle nového občanského zákoníku. *Právní rozhledy*, 2013, č. 11. Dostupné v Systému Beck-online.

Report of the Review Committee on Insolvency Law and Practice (Cmnd 8558, 1982) (Cork Report). In: FINCH, Vanessa a David MILMAN. *Corporate Insolvency Law: Perspectives and*

Principles. 3rd edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2017. ISBN 978-1-107-62955-4.

RICHTER, Tomáš. *Insolvenční právo*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017. ISBN 978-80-7552-444-7.

ROZEHNAL, Aleš. *Teorie korporátního práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o., 2018. Monografie (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 9788073807238.

SCHÖNFELD, Jaroslav. *Transformace a restrukturalizace podniku*. V Praze: C.H. Beck, 2018. Beckova edice ekonomie. ISBN 9788074006906.

ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil, CILEČEK, Filip, KUHN, Petr, ŠUK, Petr. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. Dostupné v Systému Beck-online.

2. Seznam použitých internetových zdrojů

BLUMBERG, Phillip I. The Transformation of Modern Corporation Law: The Law of Corporate Groups. *Connecticut Law Review* [online]. 2005, 2005(37/3), 605-617 [cit. 2022-04-26]. s. 609-611.

Dostupné z: https://opencommons.uconn.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=&httpsredir=1&article=1191&context=law_papers.

BRAUN, Tomáš. Povinnost podat insolvenční návrh. *Praktický průvodce insolvenčním řízením: Insolvenční zákon - komentář* [online]. Praha: Verlag Dashöfer, 18.2.2021 [cit. 2022-05-12]. https://www.insolvenčni-zakon-komentar.cz/onb/33/povinnost-podat-insolvenčni-navrh-uniqueidmRRWSbk196FNf8-jVUh4Eltu6PFEtumJPwbFOSagaRvdZ7DA_L05mw.

BRYCHTA, Michal. Koncernový únos – co ještě mohou koncernoví věřitelé? *Bulletin advokacie* [online]. 2017, 2017(6) [cit. 2022-08-20]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/koncernovy-unos-co-jeste-mohou-koncernovi-veritele>.

COLLINS, Hugh. Ascription of Legal Responsibility to Groups in Complex Patterns of Economic Integration. *The Modern Law Review*. 1990, 53(6), 731–44. Dostupné z: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/j.1468-2230.1990.tb01838.x>.

HADDEN, Tom. The Regulation of Corporate Groups in Australia. *UNSW Law Journal*. 1992, 15(1), 61-85.

Dostupné z: <http://classic.austlii.edu.au/au/journals/UNSWLawJl/1992/4.pdf>.

HANSMANN, Henry a Reinier KRAAKMAN. The Essential Role of Organizational Law. *Yale Law Journal*. 2000, 5.12.2000, 110(3), 387-440. [cit. 2022-01-18]. Dostupné z: https://www.yalelawjournal.org/pdf/386_hxm176pg.pdf.

HAVEL, Bohumil. Povinnost jednat s péčí řádného hospodáře (podle nového soukromého práva). *Bulletin KDP ČR* [online]. 2014, 2014(1), 25-27 [cit. 2022-05-21]. Dostupné z: <https://www.kdpcr.cz/bulletin/2014>.

LANDERS, Jonathan M. A Unified Approach to Parent, Subsidiary, and Affiliate Questions in Bankruptcy. *The University of Chicago Law Review*. 1975, 42(4). [cit. 2022-01-18]. Dostupné z: <https://chicagounbound.uchicago.edu/uclrev/vol42/iss4/2/>.

MARŠÍKOVÁ, Jolana. Neúčinnost právních úkonů, odpůrcí žaloba. *Praktický průvodce insolvenčním řízením: Insolvenční zákon - komentář* [online]. Praha: Verlag Dashöfer, 18.2.2021 [cit. 2022-03-29]. Dostupné z: https://www.insolvenčni-zakon-komentar.cz/onb/33/neucinnost-pravnich-ukonu-odpurci-zaloba-uniqueidmRRWSbk196FNf8-jVUh4Eltu6PFEtumJs0KVDbHZYZvQqWuqsoJEZQ/?uri_view_type=35.

MARŠÍKOVÁ, Jolana. Právní úkony dlužníka neúčinné přímo ze zákona. *Praktický průvodce insolvenčním řízením: Insolvenční zákon - komentář* [online]. Praha: Verlag Dashöfer, 18.2.2021 [cit. 2022-03-29]. https://www.insolvenčni-zakon-komentar.cz/onb/33/pravni-ukony-dluznika-neucinne-primo-ze-zakona-uniqueidmRRWSbk196FNf8-jVUh4Eltu6PFETumJs0KVDdbHZYzvnDwmXn8hj3A/?uri_view_type=35.

MEVORACH, Irit. The role of enterprise principles in shaping management duties at times of crisis. *European Business Organization Law Review* [online]. 2013, 14(4), 471-496 [cit. 2022-01-18]. s. 2, 7, 8. Dostupné z: doi:10.1017/s1566752912001279, <https://nottingham-repository.worktribe.com/output/1000660/the-role-of-enterprise-principles-in-shaping-management-duties-at-times-of-crisis>.

MUSCAT, Andrew. The Liability of the Holding Company for the Debts of its Insolvent Subsidiaries. In: RONEN-MEVORACH, Irit. *A Global Approach to Insolvency within Multinational Groups of Companies* [online]. Ann Arbor, 2006 [cit. 2022-09-17]. Dostupné z: https://discovery.ucl.ac.uk/id/eprint/1446065/1/Ronen-Mevorach_thesis.Redacted.pdf. Disertační práce. University College London.

OECD. *Duties and Responsibilities of Boards in Company Groups* [online]. Paris: OECD Publishing, 2020 [cit. 2022-08-17]. Figure 1.1. Corporations as the largest shareholders. Dostupné z: https://www.oecd-ilibrary.org/sites/859ec8fe-en/1/3/1/index.html?itemId=/content/publication/859ec8fe-en&_csp_=4b849e35212422a5d4105067181d1034&itemIGO=oecd&itemContentType=book.

PAUL, G., Mahoney. Contract or Concession? An Essay on the History of Corporate Law. *Georgia Law Review*. Winter 2000, 34(2), 873-894 [cit. 2022-01-18]. Dostupné z: <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/geolr34&i=893>.

POSNER, Richar A. The Rights of Creditors of Affiliated Corporations. *43 University of Chicago Law Review* 499 (1975) [online]. 1975, 1975(43), 499-526 [cit. 2022-01-18]. Dostupné z: https://chicagounbound.uchicago.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2856&context=journal_articles.

PRINCIPLES FOR EFFECTIVE INSOLVENCY AND CREDITOR/DEBTOR REGIMES. *The World Bank* [online]. Washington DC, 2016 [cit. 2022-02-07]. Dostupné z: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/518861467086038847/pdf/106399-WP-REVISED-PUBLIC-ICR-Principle-Final-Hyperlinks-revised-Latest.pdf>.

RONEN-MEVORACH, Irit. *A Global Approach to Insolvency within Multinational Groups of Companies* [online]. Ann Arbor, 2006 [cit. 2022-09-17]. Dostupné z: https://discovery.ucl.ac.uk/id/eprint/1446065/1/Ronen-Mevorach_thesis.Redacted.pdf. Disertační práce. University College London.

SCHÖNFELD, Jaroslav a Petr ŠEVČÍK. Některá data o výzkumu skutečných výsledků insolvenčních řízení. In: SMRČKA, Luboš a Jindřich ŠPIČKA. *Insolvence 2015: šedé zóny a selhání v insolvenční praxi: (projekt TA ČR TD020190) : 14.4.2015*. Praha: Vysoká škola ekonomická, 2015. ISBN 9788024520889. Dostupné na: <http://vyzkuminsolvence.cz/data/files/2015-cnb/sbornik-2015-final.pdf>.

ŠPAČKOVÁ, Michala. Právo sell-out z pohledu teorie a praxe. *Časopis pro právní vědu a praxi* [online]. 2017, 25(1), 41-62 [cit. 2022-10-06]. ISSN 1805-2789. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/6655/6037>, doi:10.5817/CPVP2017-1-3.

TUCKER, J Maxwell. United States: Grupo Mexicano And The Death Of Substantive Consolidation ~ Part 1. In: *Mondaq* [online]. 21. 5. 2001 [cit. 2022-09-15].

Dostupné z: <https://www.mondaq.com/unitedstates/insolvencybankruptcy/11628/grupo-mexicano-and-the-death-of-substantive-consolidation-part-1>.

UNCITRAL Legislative Guide on Insolvency Law: Part three: Treatment of enterprise groups in insolvency [online]. 1st ed. New York: United Nations publication, 2012 [cit. 2022-05-05]. ISBN 978-92-1-055716-0. Dostupné z: <https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/leg-guide-insol-part3-ebook-e.pdf>.

3. Seznam použitých právních předpisů

Návrh zákona o preventivní restrukturalizaci, poslední úprava 5. 1. 2022.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/848 ze dne 20. května 2015 o insolvenčním řízení.

Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.

4. Seznam použité judikatury

Pepper v. Litton, 308 U.S. 295 (1939).

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 3. 2021, č. j. MSPH 93 INS 4348/2015 29 NSR 112/2019-B-174.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 5. 2015, sp. zn. 29 Cdo 4269/2014, uveřejněné pod č. 11/2017 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (R 11/2017).

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 10. 2010, sp. zn. 29 Cdo 1657/2009.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 12. 2015, sp. zn. 29 ICdo 48/2013, uveřejněný pod č. 106/2016 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (R 106/2016).

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 2. 2021, sp. zn. 29 ICdo 38/2019.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2007, sp. zn. 29 Odo 387/2006.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 11. 2014, sp. zn. 29 Cdo 3158/2013.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 2. 2014, sp. zn. 29 Cdo 677/2011, uveřejněný pod č. 60/2014 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (R 60/2014).

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 2016, sp. zn. 29 ICdo 44/2014, uveřejněný pod č. 117/2017 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (R 117/2017).

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 4. 2020, sp. zn. 29 ICdo 43/2018.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 8. 2018, sp. zn. 29 ICdo 78/2016.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2015, sp. zn. 29 ICdo 17/2013, uveřejněný pod č. 106/2016 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (R 101/2016).

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2022, č. j. 27 Cdo 1395/2020-1015.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2014, sp. zn. 29 Cdo 758/2012.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 12. 2018, sen. zn. 27 ICdo 62/2017.

Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 26. 6. 2019, č. j. KSCB 26 INS 29347/2013-B-1234.

Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 29. 11. 2018, č. j. MSPH 77 INS 19115/2018-A-12.

Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 23. 11. 2018, č. j. MSPH 77 INS 18630/2018-A-12.

Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 2. 11. 2018, č. j. MSPH 77 INS 17419/2018-A-14.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 7. 2016, sp. zn. 29 Cdo 2356/2016.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 2. 2016, sen. zn. 29 NSČR 67/2014.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2019, sen. zn. 29 NSČR 178/2017.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. května 2016, sen. zn. 29 NSČR 55/2014.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 10. 2014, sp. zn. 29 Cdo 2299/2013, uveřejněné pod č. 34/2015 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (R 34/2015).

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 29. 3. 2017, č. j. KSPH 71 INS 32071/2014 3 VSPH 2341/2016-B-36.

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 14. 5. 2019, č. j. MSPH 93 INS 4348/2015 1 VSPH 536/2019-B-102.

5. Seznam ostatních zdrojů

Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 33/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění zákona č. 458/2016 Sb., a další související zákony, sněmovní tisk č. 207/0. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=8&ct=207&ct1=0>.

Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 64/2017 Sb. kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, sněmovní tisk č. 785/0. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=126113>.

Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 90/2012 Sb. o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), sněmovní tisk č. 363/0. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=363&CT1=0#prilohy>.

Důvodová zpráva k zákonu o preventivní restrukturalizaci, poslední úprava 5. 1. 2022. Dostupné na: <https://apps.odok.cz/veklep-detail?pid=ALBSC5ED4VXK>.

Insolvenční návrh spojený s návrhem na povolení reorganizace dlužníka Premium Fashion Brands CS s.r.o. zveřejněný v insolvenčním rejstříku pod č. l. MSPH 77 INS 19181/2018-A-8.

Insolvenční řízení vedené Krajského soudu v Českých Budějovicích pod sp. zn. pod sp. zn. KSCB 41 INS 27546/2019.

Insolvenční řízení vedené Krajského soudu v Českých Budějovicích pod sp. zn. KSCB 26 INS 29347/2013.

Insolvenční řízení vedené u Městského soudu v Praze pod sp. zn. MSPH 77 INS 17419/2018.

Insolvenční řízení vedené u Městského soudu v Praze pod sp. zn. MSPH 77 INS 18630/2018.

Insolvenční řízení vedené u Městského soudu v Praze pod sp. zn. MSPH 77 INS 19115/2018.

Insolvenční řízení vedené u Městského soudu v Praze pod sp. zn. MSPH 77 INS 19181/2018.

Přednáška Nicolaese Tollenaara, ERA Summer Course on Insolvency Proceedings, Trevír, 11. 6. 2018.

Přednáška JUDr. Zdeňka Krčmáře, Incidenční spory v insolvenční, se zvláštním zaměřením na neúčinná a odporovatelná právní jednání. Brno. 16. 9. 2019.

Vypořádání připomínek k návrhu zákona o preventivní restrukturalizaci, poslední úprava 5. 1. 2022. Dostupné na: <https://apps.odok.cz/veklep-detail?pid=ALBSC5ED4VXK>.

Úpadek řízené osoby a jeho „koncernové“ důsledky

Abstrakt

Práce se zabývá koncernovými důsledky úpadku řízené osoby. Cílem práce bylo popsat a analyzovat důsledky úpadku řízené osoby na ostatní členy koncernu s důrazem na řídicí osobu a možnosti věřitelů, které jim české korporáční a insolvenční právo nabízí k ochraně jejich nároků. Ústředním motivem pak je skutečnost, že se ekonomická realita podnikatelských seskupení neseťkává s realitou právní, neboť způsob fungování podnikatelských seskupení naráží na koncept majetkové samostatnosti společnosti a omezeného ručení.

Nejprve jsou rozebrány způsoby, jakými může řídicí osoba uplatňovat vliv na osobu řízenou, neboť důsledky týkající se případné odpovědnosti řídicí osoby za úpadek osoby řízené se odvíjí právě od postavení, které řídicí osoba vůči osobě řízené zastává. Následně je nastolen koncept faktických a stínových vedoucích stavící na skutečném ekonomickém řízení, který umožňuje dosáhnout na majetek řídicí osoby, aniž by bylo potřeba přistoupit k ultimativním nástrojům jako je doktrína propichování korporátního závoje. Dále jsou popsány jednotlivé instituty českého korporáčního a insolvenčního práva upravující důsledky, které může úpadek řízené osoby ve sféře osoby řídicí vyvolat, zařazeny a zhodnoceny jsou také některé nástroje vyvinuté především angloamerickou soudní doktrínou.

Závěrem práce je konstatování, že v rámci českého právního řádu se věřitelé mohou domoci svých nároků na řídicí osobě obdobným způsobem, jako je tomu v angloamerické jurisdikci, a to na základě zásad zákazu zneužití práva a poctivého obchodního styku a zásad insolvenčního řízení. Práce dále navrhuje překonat zažitý pohled na omezené ručení tím způsobem, že bude aplikováno pouze ve vztahu společníka – fyzické osoby a společnosti, nikoli ve vztahu mateřská společnost – dceřiná společnost. Tím by se dosáhlo toho, že společníci mateřské společnosti by nepřišli o výhody omezeného ručení, ale mateřská společnost by nemohla nespravedlivě přesouvat riziko a podnikat tak na úkor věřitelů podřízených společností.

Klíčová slova: koncern, insolvence, řízená osoba

Insolvency of a Subsidiary Corporation and its Group Consequences

Abstract

The thesis deals with insolvency of a subsidiary corporation and its group consequences. The thesis focuses on description and analysis of consequences of subsidiary's insolvency putting emphasis on parent company and the way in which creditors of a subsidiary can protect their claims within the Czech corporation and insolvency law. The keynote of the thesis is the fact that the economic reality of operation of a corporate group collide with the separate entity principle and the doctrine of limited liability.

First the thesis analyses the ways how the parent company exerts influence over the subsidiary, because on its relation to the subsidiary depend the consequences concerning the responsibility for the insolvency of the subsidiary. Then the concept of de facto directors and shadow directors is explained. This concept is based on the real economic direction of the corporation, so the creditors could reach the assets of parent company by this concept without using the ultimate means as the doctrine of piercing the corporate veil. Finally, the thesis describes particular institutes of Czech corporation and insolvency law that provides for consequences that the insolvency of the subsidiary could cause in the sphere of the parent company. Some principles developed mainly by Anglo-American judicial doctrine are also involved and assessed.

It was concluded that the Czech law offers the ways how the creditors could claim on parent company, namely by using the principles of prohibiting the abuse of rights and good faith and fair dealing and the fundamental principles of insolvency law. The thesis suggests overcoming the deep-rooted attitude to the limited liability so that the limited liability is applied in relation to shareholder (natural person) – corporation only, not in parent company – subsidiary relation. The benefit of this suggestion is that the shareholders do not lose the privilege of the limited liability, but a parent company is losing its facility to shift risks unfairly and to make business at the expense subsidiary's creditors.

Key words: group, insolvency, subsidiary